สามัคคีนั้น สำคัญนัก

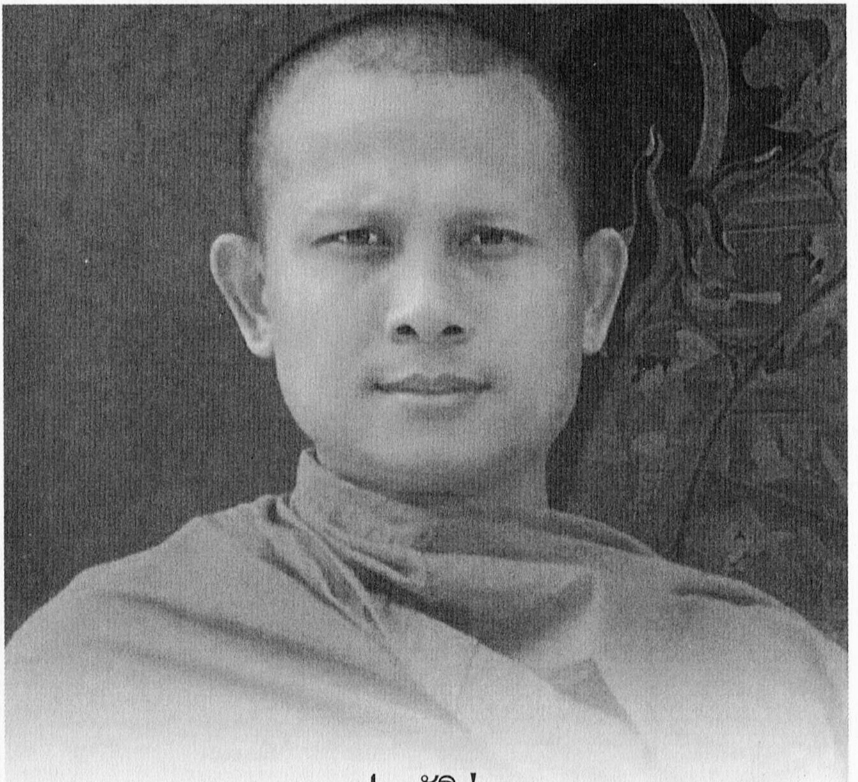

พระศรีธีรพงศ์ (อุดม สารเมธี), ดร.
ผู้แต่ง

สามัคคีนั้น สำคัญนัก พระศรีธีรพงศ์ (อุดม สารเมธี), ดร.

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ (พิมนนท์), ดร.

ประวัติย่อ
พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ(พิมนนท์), ดร.

ชื่อ : พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ (พิมนนท์)

เกิด : วันที่ ๕ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๕ หมู่ ๗ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

บิดาชื่อ : นายทองใบ พิมนนท์

มารดาชื่อ : นางแพง พิมนนท์

การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๖ นักธรรมชั้นตรี

: พ.ศ. ๒๕๔๗ นักธรรมชั้นโท

: พ.ศ. ๒๕๔๘ นักธรรมชั้นเอก

: พ.ศ. ๒๕๕๐ ผ่านการอบรมหลักสูตร วิชาการเทศนา “พระนักเทศน์” องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (รุ่นที่ ๑๕)

: พ.ศ. ๒๕๕๕ นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

: พ.ศ. ๒๕๕๗ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาสันติศึกษา (รุ่นที่ ๑)

: พ.ศ. ๒๕๕๙ หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร (รุ่นที่ ๑๓)

: พ.ศ. ๒๕๖๐ หลักสูตรวุฒิบัตรการเสริมสร้างศักยภาพ พระสังฆาธิการระดับวัด (ผู้ช่วยเจ้าอาวาส) รุ่น ๑ คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๖๐ ผ่านการฝึกอบรม พระวิปัสสนาจารย์ ในอุปถัมภ์โครงการทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทยในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑

: พ.ศ. ๒๕๖๑ ผ่านการอบรมโครงการส่งเสริมศักยภาพนิสิตในศตวรรษ ๒๑ “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพด้วยโปรแกรม ATLA.ti บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: พ.ศ. ๒๕๖๒ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาสันติศึกษา (รุ่นที่ ๒)

ประสบการณ์ทำงาน : พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นวิทยากรอบรมนักเรียน ค่ายพุทธบุตร

: พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เป็นผู้บรรยายธรรมทางวิทยุชุมชน คนราษฎร์บูรณะ ๙๗.๗๕ MHz

: พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

: พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๐ เป็นหัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณรมุนีธรรมทายาท วัดราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราษฎร์บูรณะ

: พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

	:	พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม
	:	พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๑ เป็นประธานสนามสอบธรรมศึกษาสนามสอบโรงเรียนขจรโรจน์วิทยา
	:	พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นหัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณรกอบัว วัดราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร
	:	พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นเลขานุการวัดราษฎร์บูรณะ
	:	พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นเลขานุการเจ้าคณะแขวงบางปะกอก
	:	พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นหัวหน้าโครงการบรรพชาอุปสมบทเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสมหามงคลพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
บรรพชา	:	พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ วัดกลางอัมรินทราวาส จังหวัดศรีสะเกษ
อุปสมบท	:	วันพุธ ที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ พัทธสีมา วัดราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดราษฎร์บูรณะ แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐ โทร. ๐๘๕-๐๘๘-๙๑๕๐

ตำแหน่งที่เคยได้รับ : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราษฎร์บูรณะ

: เลขานุการวัดราษฎร์บูรณะ

ตำแหน่งปัจจุบัน : พ.ศ. ๒๕๖๓ ประธานมูลนิธิโพลวพลือ (ทางสว่าง)

: พ.ศ. ๒๕๖๔ เจ้าอาวาสวัดสารอด

: พ.ศ. ๒๕๖๔ อาจารย์ประจำ หลักสูตรสันติศึกษา มจร.

สมณศักดิ์ : พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นฐานานุกรม ที่ **พระสมุห์** ใน เจ้าคณะเขตราษฎร์บูรณะ

: พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นฐานานุกรม ที่ **พระปลัด** ใน พระศรีธีรพงศ์ (อุดม สารเมธี)

: พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นฐานานุกรม ที่ **พระครูปลัด** ใน พระราชกิตติรังษี (บุญทัน สนฺตจิตฺโต)

“โลกทั้งผอง...พี่น้องกัน”

สามัคคีนั้นสำคัญนัก

ISBN : ๙๗๘ - ๙๗๔ - ๖๖๑ - ๖ - ๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : ๕ มิถุนายน ๒๕๖๔ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้รวบรวม : พระศรีธีรพงศ์, ดร.

บรรณาธิการ : พระศรีธีรพงศ์, ดร.

ดำเนินการจัดพิมพ์ : สำนักพิมพ์มหาเปรียญ
FACEBOOK : สำนักพิมพ์มหาเปรียญ
E-MAIL : SING9902@HOTMAIL.COM
MOBILE : ๐๙-๖๑๑๒-๘๑๖๔

ปรารภ

พระมหาอุดม สารเมธี เป็นเปรียญเอกอุ สำนักวัดทองนพคุณ สืบทอดประเพณีมาแต่ท่านเจ้าคุณพระภัทรมุนี (อิ่น) เปรียญเอกอุรูปแรกของวัด และท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (กี) เปรียญเอกอุรูปที่สองของวัด ซึ่งได้จัดการด้านพระปริยัติศึกษาจนวัดทองนพคุณมีชื่อเสียงเกียรติคุณทางด้านนี้ยิ่งกว่าสำนักอื่นใดในสมัยของท่าน ดังสามเณรเปรียญเอกอุรูปแรกของรัชกาลปัจจุบันก็เป็นศิษย์ของท่าน

ปัจจุบัน...พระมหาอุดมสนองงานท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี (สมคิด) เจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ ซึ่งก็เป็นเปรียญเอกอุด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะก็ในด้านการพระปริยัติศึกษาของสำนัก ทั้งพระคุณท่านยังจบการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นต่างหากออกไป

ดูพระมหาอุดมจะมีศีลาจารวัตรงดงาม มีความตั้งใจทำงานเพื่อพระศาสนาอย่างน่านิยมยกย่อง ทั้งยังขยันหมั่นเพียรทางด้านการเรียบเรียงธรรมกถาต่างๆ อย่างน่าอ่าน ไม่ว่าจะเป็นบทความธรรมะหรือพระธรรมเทศนา

หนังสือเรื่อง ***สามัคคีนั้นสำคัญนัก*** เป็นความพยายามของพระคุณท่าน ทางด้านงานนิพนธ์ ซึ่งควรที่สาธุชนจะหาเวลาอ่าน แล้วพิจารณาตาม เชื่อว่าจะได้รับประโยชน์โสตถิผลตามสมควร

ส. ศิวรักษ์
๔ กันยายน ๒๕๔๔

คำนำผู้เขียน

เนื่องจากในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ นี้ เป็นปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงดำรงอยู่ในพระสิริราชสมบัติยาวนานถึง ๖๐ ปี ซึ่งยาวนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในอดีตทุกพระองค์ ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติไทย ไม่รู้อีกกี่ร้อยปี ถึงจะมีพระราชพิธีอันยิ่งใหญ่เช่นนี้อีก จึงสมควรที่พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าจะได้แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีในพระองค์ท่าน โดยการน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรับเอาพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับเรื่องความสามัคคี เช่น พระราชดำรัสเรื่อง "รู้รักสามัคคี" มาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ก็จะทำให้คนในชาติบ้านเมืองมีความรักความสามัคคีต่อกัน

เมื่อคนในชาติบ้านเมืองมีความรักความสามัคคีต่อกันแล้ว สถานการณ์ต่างๆ ของชาติบ้านเมืองดังที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ ย่อมจะได้รับการแก้ไขในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่สงบใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว ทำให้ดูเหมือนว่า คนในชาติบ้านเมืองขาดการให้ความร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง แม้ระหว่างภาครัฐและประชาชนก็ดูเหมือนว่ายังปฏิบัติต่อกันอย่างมีความหวาดระแวง เหมือนไม่มีความจริงใจต่อกัน ไม่มีไว้วางใจกัน เหนือสิ่งอื่นใดคงหลีกไม่พ้นที่จำต้องพูดว่า คนในชาติบ้านเมืองยังขาดความสามัคคีกันนั่นเอง เพราะยังมีบุคคลคณะบุคคลที่ต้องการแสดงความเป็นฝักฝ่าย ก่อความทะเลาะวิวาทบาดหมาง มุ่งทำร้ายกันและกันอยู่ ซึ่งในที่สุด ก็จะทำให้ชาติบ้านเมืองได้รับความพินาศเสียหาย เมื่อเป็นเช่นนี้ คนในชาติบ้านเมืองจะอยู่กันอย่างสงบสุขได้อย่างไร ชาวไทยทุกคนควรน้อมรำลึกถึงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงพรรณนาถึงเรื่องความแตกสามัคคีไว้ว่า

"อันชาติใดไร้รักสมัครสมาน จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
แม้ชาติย่อยยับอับจน บุคคลจะสุขอยู่อย่างไร"

ความสามัคคี เป็นคุณสมบัติสำคัญของคนไทยที่บรรพบุรุษของไทยได้อบรมสืบทอดกันมาโดยไม่ขาดสาย ทำให้ชาวไทยตระหนักดีว่า เพราะความสามัคคีกันของคนในชาติบ้านเมือง จึงทำให้ชาติบ้านเมืองสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ มาได้ รักษาเอกราชและอธิปไตยไว้ได้จนถึงทุกวันนี้ ความสามัคคีของคนในชาตินี้ เป็นพลังอันสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ เพราะตราบใดที่ชาวไทยยังมีจิตใจสมัครสมานสามัคคีกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน ให้การช่วยเหลือกันอยู่ตราบนั้น ชาติบ้านเมืองก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งคนในชาติบ้านเมืองก็จะมีแต่ความสงบสุขร่มเย็นอย่างแน่นอน

จุดมุ่งหมายสำคัญในการเรียบเรียงเรื่อง **"สามัคคีนั้นสำคัญนัก"** นี้ก็เพื่อให้คนทั้งหลายได้เห็นความสำคัญและอานุภาพแห่งความสามัคคีแล้วศึกษาเรียนรู้แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ ในยามที่คนในชาติบ้านเมืองเกิดความขัดแย้งกัน อย่างเช่นเหตุการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ อีกทั้งเพื่อถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทย ในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ซึ่งนับว่าเป็นมหามงคลยิ่งแก่ชาวไทยทั้งปวง จึงขอเชิญชวนพสกนิกรชาวไทย ได้ตั้งกัลยาณจิตถวายพระพรชัยมงคลแด่พระองค์ท่าน ให้ทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญ สมบูรณ์ด้วยพระพลานามัย ทรงพระเจริญด้วยพระราชอิสริยยศ ปรากฏเดชานุภาพแผ่ไพศาล เสด็จสถิตยืนนาน ในพระบรมมไหศวรรย์ราชสมบัติ ปกครองรัฐสีมามณฑลประเทศไทย ให้เจริญวิวัฒนาสถาพร สมพระราชประสงค์ทุกประการ

ผู้เรียบเรียงขอกราบขอบพระคุณ **พระเทพปริยัติมุนี** (สมคิด เขมจารี ป.ธ. ๙) วัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร ผู้ให้ความเมตตาไว้วางใจและสนับสนุนส่งเสริมให้ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ด้วยดีตลอดมา ขอกราบขอบ

พระคุณ **พระมหาชนินทร์ ชวนปญฺโญ** ป.ธ. ๗ วัดอุตมพิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ให้โอกาสในทำงานด้านต่างๆ มาตั้งแต่ยังเป็นสามเณร พร้อมทั้งฝึกฝนอบรมให้เป็นคนรักงานและเห็นคุณค่างานที่รับผิดชอบทุกอย่างตลอดมา กราบขอบพระคุณ **พระเมธีวราลังการ** (ไพคิด ธมฺมินฺโท ป.ธ. ๙) วัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร ที่กรุณาได้ให้แนวคิดความรู้และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่ง

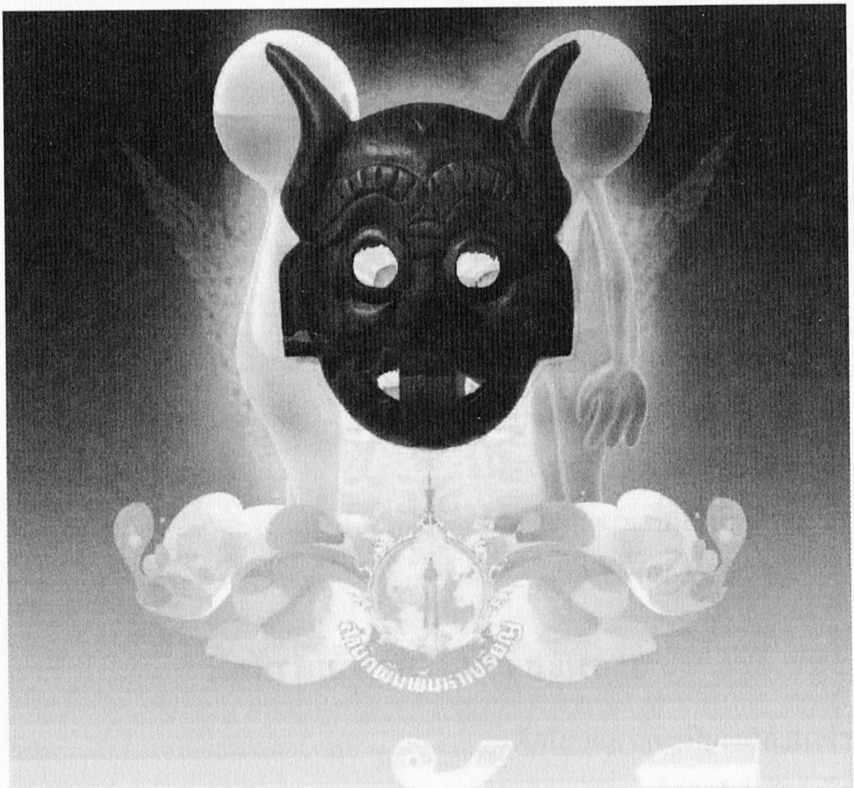
ขออนุโมทนาขอบคุณ **คุณวิจักขณ์ คำชาวนา** เลขานุการชมรมศิษย์วัดทองนพคุณ อดีตเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ **อาจารย์สุชญา ศิริธัญภร** ป.ธ. ๙,พธ.บ.,พธ.ม. เจ้าหน้าที่ตำราวิชาการ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้คำชี้แนะและเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา **คุณกำจัด สารมานิตย์** ป.ธ. ๗,ร.บ.,วท.บ. ที่ช่วยสืบค้นข้อมูลบางอย่างอันเป็นการเสริมให้หนังสือนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาขอบคุณในไมตรีจิตของ**คุณทศพร ศรีคำ** แห่งสำนักพิมพ์มหาเปรียญ ที่ให้ความอุปถัมภ์และอำนวยความสะดวกในการจัดพิมพ์ด้วยความอุตสาหะอย่างดียิ่งเหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา และขอบูชาในไมตรีจิตของกัลยาณมิตรทุกท่านที่มีส่วนให้ผลงานชิ้นนี้ปรากฏออกมาสู่บรรณโลกอีกครั้งหนึ่งด้วยความรู้สึกซาบซึ้งและขอบคุณ

ส่วนที่เป็นประโยชน์อันจะพึงมีจากหนังสือนี้ ผู้เรียบเรียงขอน้อมบูชาพระคุณของบิดามารดา พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน หากจะพึงมีข้อผิดพลาดบกพร่อง ผู้เรียบเรียงต้องขออภัยและยินดีน้อมรับฟังคำเสนอแนะไว้เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป.

ด้วยสำนึกในพระคุณ

พระมหาอุดม สารเมธี

สามัคคีนั้นสำคัญนัก

ธรรมะสร้างเสริมความสามัคคี

ตัวอย่าง ผู้มีความสามัคคี และผู้ขาดความสามัคคี

สามัคคีนั้นสำคัญนัก ยืนยันชัดเจน

บทส่งท้าย

สามัคคีนั้น
สำคัญนัก
พระศรีธีรพงศ์ (อุดม สารเมธี), ดร.
ผู้แต่ง

สามัคคีนั้นสำคัญนัก

นับแต่เหตุการณ์ความไม่สงบ ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของไทย คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ได้เกิดขึ้นและดำเนินมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเวลายาวนานพอสมควรแล้ว แต่ก็ยังไม่มีสัญญาณอะไรที่จะเป็นเครื่องบ่งบอกได้ว่า อีกเมื่อไร...เหตุการณ์เหล่านั้นจะกลับคืนสู่ภาวะปกติ ทั้งที่มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรต่างๆ พยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นตลอดมา เพื่อให้สถานการณ์ดังกล่าวยุติลงให้สันติสุขกลับคืนมาเหมือนเดิม

อีกอย่างหนึ่ง ในขณะนี้ ชาวไทยได้เกิดความขัดแย้งกัน มีความคิดเห็นไม่ตรงกันในหลายด้าน จนแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น ทุกฝ่ายต่างมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ถือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่จนเป็นเหตุให้มีการชุมนุมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งที่ฝ่ายคัดค้านและสนับสนุน เหตุการณ์เหล่านี้ได้เกิดขึ้นและยืดเยื้อมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว ทุกฝ่ายต่างไม่ยอมกัน ต้องการเอาชนะกัน จึงต่างหาคนมาสนับสนุนฝ่ายของตน โดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้ามและบุคคลอื่นๆ ที่เสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ทำให้เหตุการณ์ของบ้านเมืองในขณะนี้เต็มไปด้วยวิวาทะ ความขัดแย้ง และความแตกแยกกัน แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายของประชาชนในบ้านเมือง เหตุการณ์ยังไม่มีทีท่าจะคลี่คลายไปในทางที่ดี มีแต่ทำท่าจะลุกลามบานปลายออกไปทุกที ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้ประเทศชาติและประชาชนได้รับความเสียหาย

เพราะเหตุไร เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้จึงยังไม่ยุติลงเสียที ทำไมชาวไทยซึ่งแต่เดิมนั้น อยู่กันมาด้วยความสงบสุข มีความรักความสามัคคีในระหว่างกัน แต่ปัจจุบันนี้กลับมีความแตกแยกกันทางความคิด ไม่มีความรู้รักสามัคคี ไม่ได้น้อมนำเอาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานในโอกาสต่างๆ มาเป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งความรู้รักสามัคคีนี้ถือว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญ ชาติบ้านเมืองของเราที่เจริญรุ่งเรือง สงบสุข สมบูรณ์ อุ่นหนาฝาคั่งได้ เพราะคนในชาติบ้านเมืองต่างก็มีความสามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันนั่นเอง

ความสามัคคี เป็นคุณสมบัติสำคัญประจำตัวของคนไทยที่บรรพบุรุษของเราได้อบรมสืบๆ กันมาโดยไม่ขาดสาย คนไทยทุกคนต่างก็ตระหนักดีว่า เพราะความสมัครสมานสามัคคีกันของคนในชาตินี่เอง จึงทำให้ประเทศชาติของเราสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ มาได้ รักษาเอกราชและอธิปไตยไว้ได้จนถึงทุกวันนี้ ความสามัคคีของคนในชาตินี้ จึงเป็นพลังอันสำคัญยิ่งในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ เพราะตราบใดที่ชาวไทยยังมีจิตใจรักใคร่นับถือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน ให้การช่วยเหลือกันอยู่ ตราบนั้น ประเทศชาติก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งประชาชนในชาติก็จะมีแต่ความสงบสุขร่มเย็นอย่างแน่นอน

ปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ โดยภาพรวมก็คือประชาชนยังขาดการให้ความร่วมมือร่วมใจกันเท่าที่ควรจะเป็น และยังขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เหนือสิ่งอื่นใดคงหลีกไม่พ้นที่จำต้องกล่าวว่า ประชาชนในชาติบ้านเมืองขาดความสามัคคีกัน เพราะยังมีบุคคล คณะบุคคลที่ยังแสดงความเป็นฝักฝ่าย ดักซุ่มโจมตีทำร้ายเจ้าหน้าที่และผู้บริสุทธิ์เป็นรายวันก็ว่าได้ อันก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งในขณะนี้ สถานการณ์ต่างๆ ทางบ้านเมือง ประชาชนก็เกิดความขัดแย้งกัน แบ่งกันเป็นฝักเป็นฝ่ายโจมตีกันต่างๆ นานา ดังนั้น จึงใคร่ขอนำธรรมะที่สำคัญประการหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ “ความสามัคคี” ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ

และเหมาะแก่การนำไปเป็นหลักปฏิบัติ ในสถานการณ์เช่นนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า สถานที่ที่มีความทะเลาะเบาะแว้งกัน ย่อมไม่มีความผาสุก แล้วได้ตรัสสอนให้มีความสามัคคีปรองดองกัน ให้เป็นประดุจน้ำกับน้ำนมที่เข้ากันได้เป็นอย่างดี ให้มองกันด้วยสายตาที่เป็นมิตรไมตรีต่อกัน

ทั้งนี้ก็เพราะบุคคลที่อยู่รวมกันในสังคมต่างๆ นับตั้งแต่สังคมขนาดเล็กระดับครอบครัว ไปจนถึงสังคมขนาดใหญ่ระดับประเทศ ย่อมมีความสุขความทุกข์ มีความเสื่อมความเจริญเนื่องถึงกัน เพราะทุกคนต่างก็เป็นกำลังอันสำคัญของกันและกัน มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เมื่อบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งในสังคมที่เราอยู่ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย นั่นก็หมายถึงว่าบุคคลอื่นๆ ในสังคมนั้น ย่อมพลอยได้รับความเดือดร้อนเสียหายไปด้วย เพื่อป้องกันความเดือดร้อนเสียหายดังกล่าว ทุกคนในสังคมจึงจำเป็นต้องมีความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อรักษามิตรภาพ และสายใยสายสัมพันธ์อันดีในระหว่างกันและกันไว้ เพราะไม่ว่าหมู่ใด คณะใด ครอบครัวไหน ถ้ามีความสามัคคีกันแล้วก็เจริญก้าวหน้า ประสบความสุขความเจริญในชีวิต ดังพุทธพจน์ที่ได้ตรัสสอนไว้ว่า ***"สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี"*** แปลว่า *"ความสามัคคีของหมู่คณะก่อให้เกิดสุข"* ดังนี้

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ความสามัคคีนี้มีอานุภาพมากและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะประสานรอยรัก สมานรอยร้าวภายในใจของคนไทยในสถานการณ์ที่กำลังเป็นไปอยู่ในขณะนี้ ในโอกาสนี้จึงขอนำเสนอหลักธรรมคือความสามัคคีเพื่อให้ได้ศึกษาทำความเข้าใจโดยขอแยกแยะเป็นประเด็นที่ควรทำความเข้าใจตามลำดับดังนี้

ความหมาย
แห่งความสามัคคี

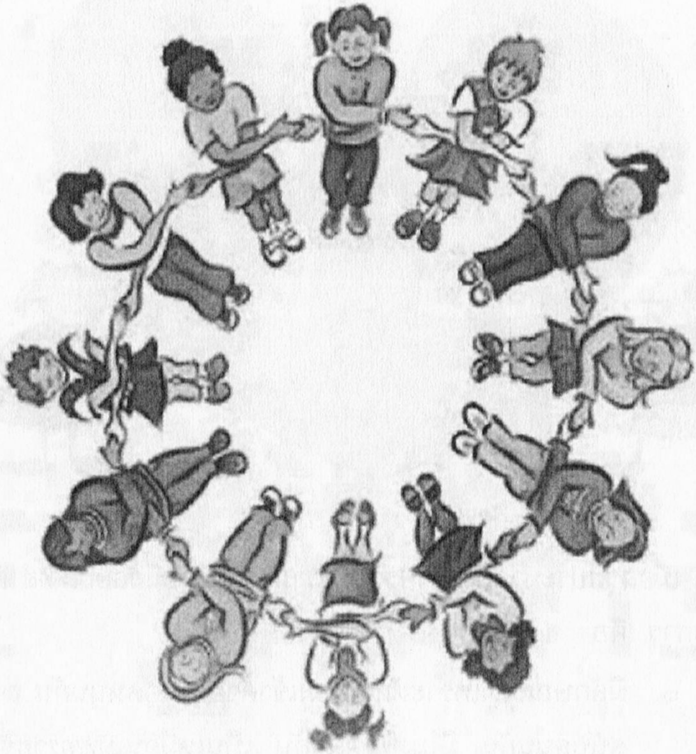
สามัคคี แปลว่า *ความพร้อมเพรียงกัน* อันหมายถึงความเป็นผู้มีใจกลมเกลียวกัน มีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความปรองดองกัน โดยเนื้อหาสาระของสามัคคีนั้นก็คือ การที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีกิจร่วมกัน มีความคิดร่วมกัน มีความรักใคร่และนับถือซึ่งกันและกัน หมายความว่า จะรู้ว่าใครมีความสามัคคีกันหรือไม่ ท่านให้ข้อสังเกตง่ายๆ ที่การแสดงออกทางกายและการแสดงออกทางจิตใจ เพื่อเป็นการง่ายต่อการเข้าใจ จึงขอแยกสามัคคีออกเป็น ๒ อย่าง คือ สามัคคีทางกาย กับสามัคคีทางใจ

สามัคคีทางกาย ได้แก่ การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกัน ช่วยกันแบกช่วยกันหาม หรือมาชุมนุมอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติการณ์อย่างนี้ ตรงกับที่แปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียงกัน” นั่นเอง ยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ เช่น กีฬาที่เล่นกันเป็นทีม นักกีฬาทุกคนภายในทีมจะต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกัน มิฉะนั้น นักกีฬาในทีมนั้นก็ยากที่จะประสบความสำเร็จได้

สามัคคีทางใจ ได้แก่ การที่บุคคลมีความรักใคร่นับถือซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน มีความรักความผูกพันกัน มีใจประสานใจ มีความหวังดีต่อกันและกัน

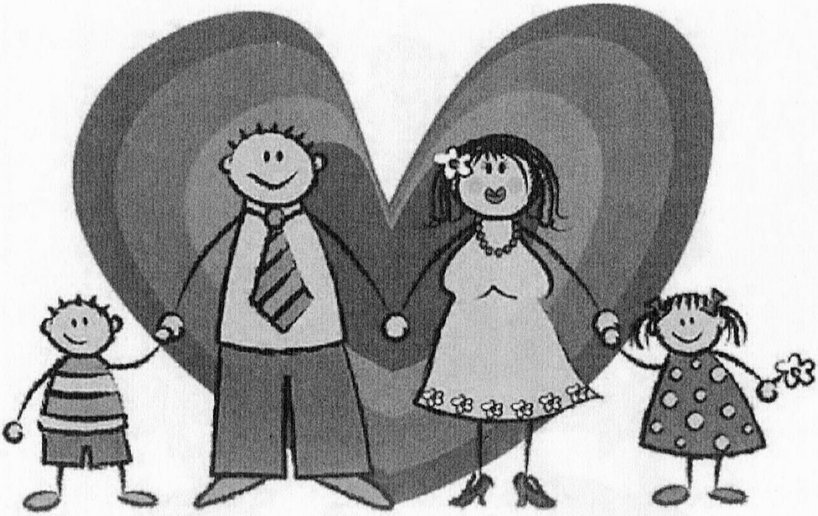
ดังนั้น หากจะพูดถึงเนื้อหาสาระของความสามัคคีจริงๆ แล้ว ก็ต้องดูกันที่จิตใจที่มีความรักใคร่นับถือและหวังดีต่อกันเป็นสำคัญ เพราะความพร้อมเพรียงกันทางร่างกาย เช่น เมื่อผู้คนเป็นจำนวนมากมาทำงานด้วยกัน บางทีอาจเป็นเพราะถูกบังคับให้มาทำงานร่วมกัน โดยที่จิตใจไม่มีความสามัคคีกันเลยก็อาจเป็นได้ แม้แต่พวกโจรผู้ร้ายที่เจ้าหน้าที่จับมาขังรวมกันอยู่ในห้องเดียวกัน อย่างนี้จะเรียกว่าพวกเขามีความสามัคคีกันก็ไม่ถูกต้องนัก เพราะพวกเขาไม่ได้มีจิตใจรักใคร่กัน แต่สำหรับคนที่มีจิตใจรักใคร่กัน แม้จะอยู่คนละหัวเมือง หรือคนละประเทศ ก็ถือว่าเป็นผู้มีความสามัคคีกัน

อนึ่ง ความพร้อมเพรียงกันในการกระทำสิ่งที่ไม่ดี เช่น พร้อมเพรียงกันเล่นการพนัน พร้อมเพรียงกันปล้นทรัพย์ เป็นต้น อย่างนี้ไม่จัดเป็นความสามัคคี หากแต่เป็นสามัคคีเภท คือเป็นเหตุแห่งการทำลายความสามัคคี การอันใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อให้คนอื่นเดือดร้อนเสียหาย แม้จะพร้อมเพรียงกันทำก็จริง แต่ก็เป็นสิ่งที่นักปราชญ์ทั้งหลายได้ตำหนิติเตียน จึงไม่จัดว่าเป็นความสามัคคีที่แท้จริง

ลักษณะ
แห่งความสามัคคี

ลักษณะแห่งความสามัคคีที่แท้จริงนั้น จะต้องเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ เป็นไปเพื่อการไม่วิวาทแก่งแย่งแข่งดีกัน และเป็นไปเพื่อความสมัครสมานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

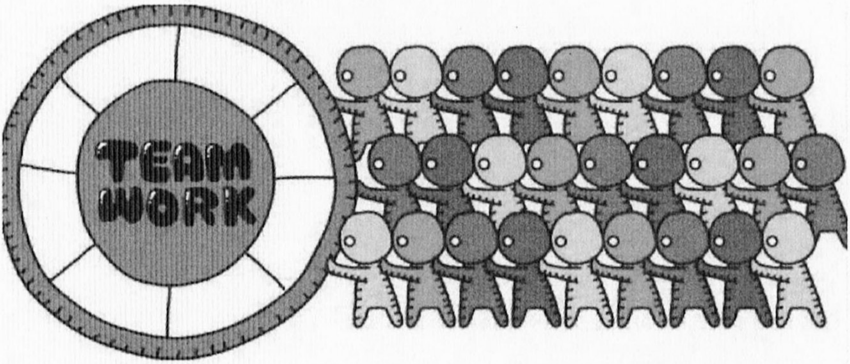
เมื่อสรุปประมวลโดยภาพรวม ความสามัคคีจึงมีลักษณะที่สำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. มีลักษณะสงเคราะห์กัน รวมเข้าด้วยกัน อุดหนุนกัน ส่งเสริมสนับสนุนกัน มีไมตรีจิตต่อกัน เป็นเหมือนเม็ดทรายซึ่งตามธรรมชาติมันก็มีความแข็งแกร่งอยู่ในตัว แต่ถ้าเม็ดทรายไม่รวมกันอยู่ในที่เดียวกัน ก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้ แต่ถ้าเอาปูนซีเมนต์และน้ำผสมปนกันเข้าจับตัวแข็งก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หรือผสมหินย่อยหรือหินกรวดเข้าไปก็จะเป็นคอนกรีตใช้สร้างอาคารใหญ่โตได้ ประชาชนพลเมืองของประเทศชาติก็เช่นเดียวกัน ถ้าใช้หลักธรรมคือสามัคคีมาเป็นน้ำเชื่อมประสานกันเข้า ก็จะเกิดพลังมหาศาลสร้างสรรค์ประโยชน์ได้อย่างมากมาย และเป็นกำลังต้านทานศัตรูภายนอกได้

๒. มีลักษณะไม่วิวาทกัน ไม่บาดหมางกัน ไม่โต้แย้งกัน ไม่ขัดแย้งกัน ไม่แก่งแย่งกัน ไม่แข่งดีกัน อันมีสาเหตุมาจากความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน เพราะต่างมีความถือดีถือเด่น แบบไม่มีใครยอมใคร และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม ดังสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และความขัดแย้งในทางการเมือง ที่กำลังเป็นไปอยู่ในขณะนี้

๓. มีลักษณะเป็นเอกภาพ มีความเป็นหนึ่ง มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความรักใคร่นับถือและหวังดีต่อกัน รวมใจเป็นหนึ่ง แม้จะมีความแตกต่างกันทางหน้าที่การงาน แต่ก็สามารถร่วมทางกันได้เพื่อชาติไทยของเรา เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายร่วมกัน ดังความตอนหนึ่งในบทเพลง “เชียร์ขาดใจ” ที่กล่าวพรรณนาถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

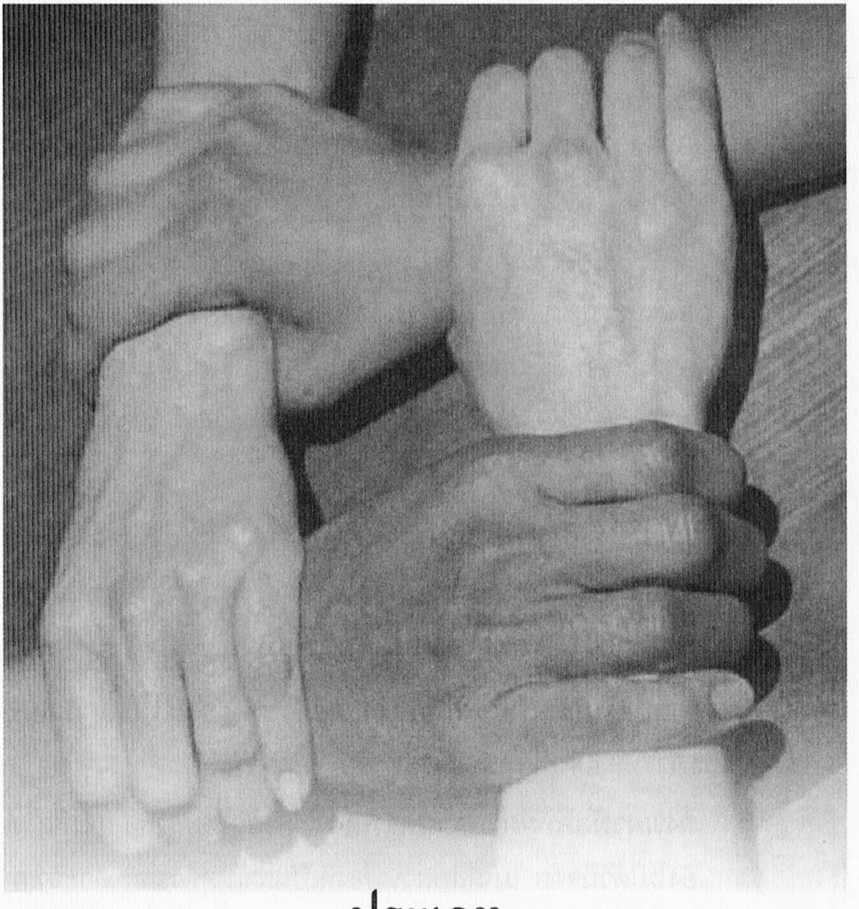
ร้อยพ่อพันแม่แต่เพื่อเมืองไทย
เพื่อความยิ่งใหญ่ผูกใจเป็นหนึ่ง
หน้าที่อาจต่างร่วมทางกันได้

กล่าวโดยสรุป สามัคคีมีลักษณะสำคัญ คือ มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ ไม่ทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน นั่นเอง

เมื่อในสังคมใดมีความสมัครสมานสามัคคีกัน คนในสังคมนั้นย่อมจะอยู่กันด้วยความสุขสงบ มีความเข้าอกเข้าใจกัน มีความอบอุ่นใจ มีไมตรีจิตต่อกัน ไม่มีความคลางแคลงใจกัน จะทำให้สังคมนั้นสดใสน่าอยู่ยิ่งขึ้น ดังบทเพลง "ใจประสานใจ" ที่ได้พรรณนาถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

"มองแววตาทุกคนเปี่ยมสุขล้นระดมสุขสันต์
ยิ้มแย้มเข้าใจกันตาสบประสานไมตรีฉายมา
ดวงฤทัยทุกดวงถ่วงด้วยรักและแรงศรัทธา
ปรารถนาในสิ่งเดียวกัน
ความคลางแคลงหายไป โลกสดใสคืนมาอีกครา
ฟ้าหลงฝนงามตา ความมืดโรยรา มลายหายพลัน
มีแต่ความเข้าใจอุ่นไอรักไมตรีต่อกัน
ผ่านมานั้นลืมมันลบไป"

ประเภท
แห่งความสามัคคี

เมื่อกล่าวถึงประเภทแห่งความสามัคคีแล้ว ในที่นี้ใคร่ขออนุญาตกล่าวถึงประเภทแห่งความสามัคคีที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาโดยย่นย่อเท่านั้น เพื่อประดับสติปัญญา จะไม่ลงลึกในรายละเอียดแห่งสามัคคีแต่ละประเภท

ในคัมภีร์ขุททกนิกาย มหานิทเทส ได้กล่าวถึงความสามัคคีไว้ ๓ อย่าง คือ

๑. **คณสามัคคี** คือ การที่บุคคลเป็นอันมากพร้อมเพรียงกันชื่นชม ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำกลมกลืนกับน้ำนม มองดูกันและกันด้วยสายตาที่รักกันอยู่

๒. **ธัมมสามัคคี** คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อความสามัคคี ไม่มีความวิวาทขัดแย้งกัน ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

๓. **อนภินิพพัตติสามัคคี** คือ การที่บุคคลปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุเป็นจำนวนมาก ก็ไม่ทำให้นิพพานธาตุปรากฏความพร่องหรือความเต็ม

นอกจากนี้ ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๕ ได้กล่าวถึงความสามัคคีไว้ ๒ อย่าง คือ

๑. **สังฆสามัคคีที่ผิดไปจากอรรถแต่ได้พยัญชนะ** คือ การที่สงฆ์ยังไม่ได้วินิจฉัย ไม่ได้สืบสวนเรื่องที่เป็นสาเหตุสงฆ์ทะเลาะวิวาทบาดหมางกันแล้วทำสังฆสามัคคี พระพุทธองค์ตรัสเรียกว่าเป็นสังฆสามัคคีที่ไม่ชอบธรรม

๒. **สังฆสามัคคีได้ทั้งอรรถและได้ทั้งพยัญชนะ** คือ การที่สงฆ์วินิจฉัยสืบสวนเรื่องที่เป็นสาเหตุสงฆ์ทะเลาวิวาทบาดหมางกันแล้วทำสังฆสามัคคี พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นสังฆสามัคคีที่ชอบธรรม

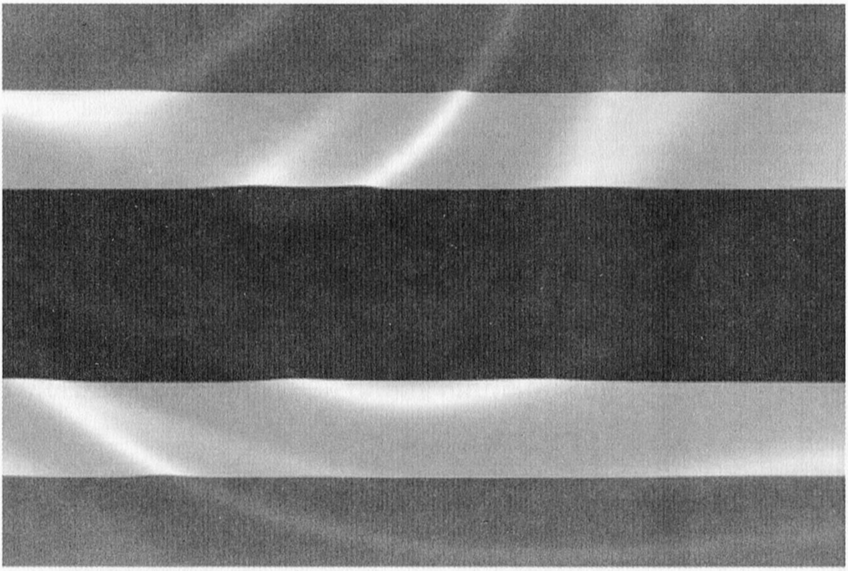
ความสำคัญ
แห่งความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นธรรมะสำคัญที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก และเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อหมู่คณะมีความพร้อมเพรียงกัน ย่อมไม่มีความบาดหมางกัน ไม่มีการข่มขู่กัน ไม่มีการด่าว่ากัน ไม่มีการขับไล่กัน ย่อมทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส คนที่เลื่อมใสแล้วก็เลื่อมใสยิ่งขึ้นไป

เมื่อกล่าวถึงความสำคัญแห่งความสามัคคีนั้น ความสามัคคีก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในบทเพลง "สามัคคีชุมนุม" ได้พรรณนาถึงความสำคัญแห่งความสามัคคีไว้ว่า

	พวกเราเหล่ามาชุมนุม	ต่างกุมใจรักสมัครสมาน
	ล้วนมิตรจิตชื่นบาน	สราญเริงอยู่ทุกผู้ทุกนาม
(สร้อย)	**อันความกลมเกลียว**	**กันเป็นใจเดียวประเสริฐศรี**
	ทุกสิ่งประสงค์จงใจ	จักเสร็จสมได้ด้วยสามัคคี
	กิจใด ๆ ประสงค์มี	ร่วมใจภักดีแด่พระจอมสยาม
	พร้อมพรึบดังมือเดียวยาม	ยากเย็นเห็นง่าย บ่หน่าย บ่วาง
(สร้อย)	**อันความกลมเกลียว**	**กันเป็นใจเดียวประเสริฐศรี**
	ทุกสิ่งประสงค์จงใจ	จักเสร็จสมได้ด้วยสามัคคี
	ที่หนักก็จักเบาคลาย	ที่อันตรายก็ขจัดขัดขวาง
	ฉลองพระเดชบ่จาง	กตเวทิคุณพระกรุณา
(สร้อย)	**อันความกลมเกลียว**	**กันเป็นใจเดียวประเสริฐศรี**
	ทุกสิ่งประสงค์จงใจ	จักเสร็จสมได้ด้วยสามัคคี
	สามัคคีนี่แหละล้ำเลิศ	จักชูชาติเชิดพระศาสนา
	สยามรัฐจักวัฒนา	ปรากฏเกียรติฟุ้งเฟื่องกระเดื่องแดนดิน
(สร้อย)	**อันความกลมเกลียว**	**กันเป็นใจเดียวประเสริฐศรี**
	ทุกสิ่งประสงค์จงใจ	จักเสร็จสมได้ด้วยสามัคคี

บุคคลผู้มีความสามัคคีกันนั้น ย่อมจะมีความไว้วางใจกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน คอยให้การช่วยเหลือกันในคราวมีธุระ เป็นที่พึ่งพิงของกันและกันได้ในคราวคับขัน

เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความสามัคคี ขอยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ เช่น ธงชาติไทย ประกอบด้วยแผ่นผ้า ๓ สี คือ แดง ขาว และน้ำเงิน

แผ่นผ้าทั้ง ๓ สีนั้น มีความสำคัญเพราะเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ

- **สีแดง** หมายถึงชาติไทย ที่คนไทยได้พลีเลือดเนื้อเพื่อชาติไทยด้วยความจงรักภักดี
- **สีขาว** หมายถึงพระพุทธศาสนา อันแสดงถึงความบริสุทธิ์ผุดผ่อง
- **สีน้ำเงิน** หมายถึงพระมหากษัตริย์ ที่ถือกันว่าทรงอวตารมาจากสรวงสวรรค์ชั้นฟ้าสู่แดนมนุษย์

ในเรื่องนี้ มีผู้ประพันธ์เป็นคำกลอนที่สื่อความหมายได้เป็นอย่างดีไว้ดังนี้

“ไตรรงค์ธงชาติไทยสะบัดพริ้ว
ห้าริ้วสีแดงน้ำเงินขาว
ดังดวงเดือนลอยเด่นในหมู่ดาว
เป็นมิ่งขวัญของชาวประชาไทย
น้ำเงินคือสีประจำชาติ
ขาวคือพุทธศาสน์อันผ่องใส
แดงคือเลือดของชาวไทย
จะเทิดไตรรงค์ไว้ตลอดกาล”

เมื่อแผ่นผ้าเหล่านี้ได้ถูกนำมาผนึกติดกันเข้าก็จะมีความหมายอันศักดิ์สิทธิ์เท่ากับเป็นชีวิตจิตใจของคนไทยทั้งชาติเลยทีเดียว แต่ถ้าหากแผ่นผ้าต่างสีนั้น แม้จะมีความหมายแทนชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ก็จริง แต่ถ้าหากแยกอยู่กันคนละส่วน มิได้ผนึกเป็นผืนแล้วก็จะกลายเป็นแผ่นผ้าธรรมดา หามีความศักดิ์สิทธิ์ไม่ ตัวอย่างในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญแห่งความสามัคคีได้เป็นอย่างดี

ความสามัคคี เป็นทางแห่งความสุข อย่างน้อยที่สุดก็คือได้ความสุขใจ เพราะใจที่มีความรักใคร่นับถือกัน ย่อมแช่มชื่นเบิกบาน นี่คือความสุขอันแรกที่ผู้สามัคคีกันจะได้รับ

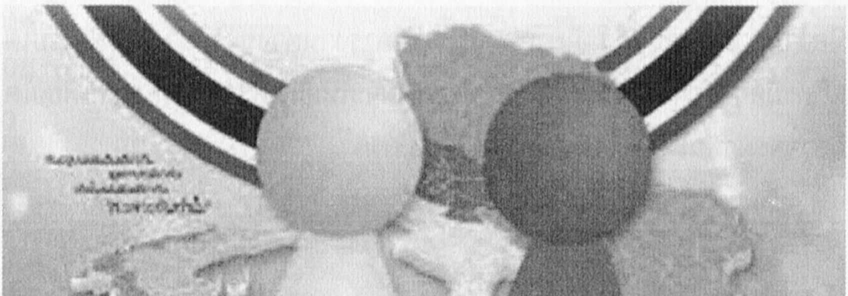
นอกจากนั้น ผลของความสามัคคี ก็คือความสำเร็จในการดำรงชีวิตของคนเรา มีการงานอยู่เป็นอันมากที่คนเพียงคนเดียวทำไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้อื่น จึงจะสามารถทำให้สำเร็จได้ เช่น การอาชีพ การป้องกันภัยทั้งส่วนตัวและส่วนรวม การเสริมสร้างความมั่นคงของตนและของชาติ การบริหารงานทั่วไป การหาความรื่นเริงบันเทิงใจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนจำเป็นต้องอาศัยความสามัคคีทั้งนั้น

แม้ในสิ่งของที่ไม่มีชีวิตก็เช่นเดียวกัน ด้ายเส้นเดียวแม้จะเหนียวและทนทานสักปานใดก็ตาม ถ้าเป็นส่วนน้อยคนก็อาจดึงขาดได้ แต่ถ้าหลายเส้นรวมกันฟั่นเป็นเกลียว ย่อมจะมีความเหนียวและทนทาน ยากที่ใครจะดึงขาดได้โดยง่าย ทั้งอาจใช้ผูกมัดสิ่งของที่ใหญ่โตได้ หรือแม้แต่ไม้กวาดที่ใช้กวาดอะไรๆ ได้นั้น ก็เพราะถูกนำมารวมกันเข้าเป็นกำเป็นมัด แต่ถ้าแยกกันออกไปแล้วก็ใช้งานไม่ได้ ข้อนี้ฉันใด แม้คนเราก็ฉันนั้นเหมือนกัน ถ้าไม่มีความสามัคคีกันแล้ว ก็ยากที่จะกระทำการงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ถ้ามีความสามัคคีกันแล้ว ไม่ว่าการงานจะใหญ่โตหรือหนักหนาสักเพียงใด ก็อาจจะฝ่าฟันให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยไม่ยาก

ความสามัคคีมีอยู่ในหมู่ใด คณะใด ย่อมทำให้หมู่นั้นคณะนั้นอยู่กันอย่างสงบสุข ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีความรักความผูกพันกัน โดยเฉพาะถ้าคนไทยทุกคนมีความสามัคคีกันแล้ว ก็จะทำให้คนไทยทุกคนมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน เป็นเสมือนผู้เกิดร่วมบิดามารดาเดียวกัน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

"ความสามัคคี	ระหว่างไทย	คงได้ผล
ไทยทุกคน	รวมทั้งชาติ	และศาสนา
เสมือนหนึ่ง	ได้เกิด	กำเนิดมา
จากบิดา	มารดา	คนเดียวกัน"

สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความสามัคคีโดยมีสามัคคีธรรมเป็นมูลฐานไม่ปรากฏ มีแต่พฤติการณ์บางอย่างที่ไม่ใช่สามัคคี แต่คนเข้าใจว่าเป็นความสามัคคี เช่น มีคนหลายคนรวมใจกันกระทำสิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม มีการปล้นสะดมเป็นต้น ในทางธรรมะไม่เรียกการทำเช่นนี้ว่าเป็นความสามัคคี แต่เรียกว่า "รวมหัวกันทำความผิด"

สาเหตุ
แห่งความแตกสามัคคี

สาเหตุที่คนในสังคมต่างๆ เกิดความแตกสามัคคีมีหลายทางด้วยกัน เช่น คนเรามักมองกันในแง่ร้าย คือมองหาแต่ความเสียหายของคนอื่น มักเพ่งโทษคนนั้นคนนี้ ทีโทษของตนเองกลับมองไม่เห็น ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนไว้ว่า *"โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่น เหมือนคนโปรยแกลบ แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดร่างพรางกายตนไว้ ฉะนั้น"*

ในเรื่องนี้ นักปราชญ์จึงได้ประพันธ์เป็นคำกลอนไว้สอนใจว่า

"เห็นโทษเขา แต่สักนิด มาติดต่อ
เอาเรียงข้อ แยกย้ายไป หลายสถาน
ที่โทษตน อ้ายกะโต โอลาหาร
เกี่ยสมาน ปกปิด ให้มิดเม้น
ถ้าอุปมา ก็คล้าย กับตีนเต่า
เอาหัวเข้า ซ่อนไว้ มิให้เห็น
หยิบโทษเหี้ย บรรยาย ไม่วายเว้น
ว่าหัวหู ดูเป็น กระปมกระเปา"

แม้สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ก็ได้ทรงประพันธ์เป็นโคลงสุภาษิตไว้ว่า

"โทษท่านผู้อื่นเพี้ยง เมล็ดงา
ปองติฉินนินทา ห่อนเว้น
โทษตนเท่าภูผา หนักยิ่ง
ป้องปิดคิดซ่อนเร้น เรื่องร้ายหายศูนย์"

เมื่อคนเรามองกันในแง่ร้ายหนักๆ เข้า ก็ทำให้เกิดความแตกสามัคคีกัน กลายเป็นคนหูเบา คือ เชื่อง่าย ใครยุยงอย่างไร ก็ไม่พิจารณาข้อเท็จจริงให้ดี ปักใจเชื่อในทันที ไม่เท่าไรก็แตกกัน เฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่ถ้าหูเบาเสียแล้ว ลูกน้องก็แตกสามัคคีหมด ดังนั้น จึงควรหัดมองโลกในแง่ดีเข้าไว้ได้ในทำนองที่ว่า

"มองโลกด้านดีมีผล เห็นคนอื่นดีมีค่า
ปลุกใจให้เกิดศรัทธา ตั้งหน้าทำดีมีคุณ
มองโลกด้านร้ายกลายกลับ ใจรับแต่เรื่องเคืองขุ่น
เหนื่อยหน่ายเลิกร้างทางบุญ ชีพวุ่นวายแท้แน่เอย"

หรืออย่างที่หลวงพ่อพุทธทาสท่านได้สอนไว้ว่า

"เขามีส่วน เลวบ้าง ช่างหัวเขา

จงเลือกเอา ส่วนดี เขามีอยู่

เป็นประโยชน์ โลกบ้าง ยังน่าดู

ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ ของเขาเลย

จะหาคน มีดี โดยส่วนเดียว

อย่ามัวเที่ยว ค้นหา สหายเอ๋ย

เหมือนเที่ยวหา หนวดเต่า ตายเปล่าเลย

ฝึกให้เคย มองแต่ดี มีคุณจริง"

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนถึงสาเหตุแห่งความทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน ที่เรียกว่า *"วิวาทมูล"* อันเป็นเหตุให้แตกความสามัคคีในหมู่คณะ ที่เรียกว่า *"สามัคคีเภท"* ประกอบด้วยสาเหตุต่างๆ หลายประการ เช่น

๑. ความโกรธ

บุคคลผู้มีความโกรธจะเป็นคนอ่อนไหวต่ออารมณ์ที่ตนไม่พอใจ เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน จำเป็นที่บุคคลจะต้องพิจารณาให้เห็นถึงโทษภัยของความโกรธ แล้วพยายามลดละบรรเทาความโกรธ เพราะความโกรธนั้นท่านอุปมาเหมือนกับศัสตราในโลก ความโกรธก่อความพินาศ ความโกรธทำให้จิตกำเริบ เมื่อความโกรธเข้ามาครอบงำมีอำนาจเหนือจิตใจของเราย่อมทำให้แต่ความมืดมน จากโกรธน้อยกลายเป็นโกรธมาก เกิดการกำเริบขึ้นเพราะไม่รู้จักอดใจ ความโกรธเป็นอารมณ์ของคนพาล บุคคลเมื่อยังอยู่ในอารมณ์โกรธจงสงบปากสงบคำ ให้ใช้เมตตากรุณาเข้าประคับประคองจิตไว้ มิฉะนั้น อาจจะทำให้เกิดเรื่องวุ่นวายได้ ในข้อนี้ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหา

สังฆปริณายก (วาสน์ วาสนมหาเถร) ได้ทรงแต่งบทประพันธ์เป็นเครื่องเตือนใจไว้ว่า

"ยังโกรธ โทษคุณ ฉันอยู่ อย่าพรู พูดพร่ำ ทำวุ่น
จงสงบ ปากมือ ถือคุณ เมตตา การุญ บุญงาม"

๒. **ความผูกโกรธ** หรือ**ความถือโกรธ**

บุคคลผู้ผูกโกรธนั้น แม้เรื่องขัดแย้งกันได้ผ่านพ้นไปนานแล้ว แต่ก็ยังเก็บความไม่พอใจเหล่านั้นไว้ภายในใจตลอดเวลา เมื่อความโกรธครอบงำจิตใจของเขาแล้ว ความคิดเห็นต่างๆ ก็จะเลื่อนไหลไปตามการครอบงำของความผูกโกรธ บุคคลผู้ผูกโกรธนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะเป็นกิริยาที่ไม่น่าดูไม่น่าชม ยิ่งถ้าไปส่องกระจกดูหน้าตาในขณะนั้น ก็จะเห็นว่า เป็นเหมือนยักษ์เหมือนมาร ไม่มีสง่าราศีไม่น่าดูเอาเสียเลย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

"เมื่อยามโกรธส่องกระจก จะหวั่นอกใจเต้นเมื่อเห็นหน้า
ช่างปั้นยากปากจมูกและลูกตา ดังยักษาราศีไม่มีเลย"

ส่วนสาเหตุแห่งการผูกโกรธนั้น ท่านได้กล่าวไว้ว่า บุคคลในสังคมต่างๆ ย่อมผูกโกรธกันด้วยสาเหตุต่างๆ หลายประการ เช่น

- ผูกโกรธว่า "คนเหล่านี้เคยทำอันตรายแก่เรา หรือแก่ญาติพี่น้องของเราเป็นต้น" อันเป็นการรื้อฟื้นความหลังมาหลอกหลอนจิตใจของตนเอง
- ผูกโกรธว่า "คนเหล่านี้กำลังทำอันตรายให้แก่เรา หรือแก่ญาติพี่น้องของเราเป็นต้น" อันเป็นการตอกย้ำให้ความโกรธทวีความรุนแรงขึ้นในขณะนั้น

ผูกโกรธว่า "ต่อไปคนเหล่านี้จะทำอันตรายให้แก่เรา หรือแก่ญาติพี่น้องของเราเป็นต้น" อันเป็นการคาดคะเนไปเอง เร่าร้อนเอง ทุกข์ร้อนเอง ทั้งที่เรื่องนั้นยังไม่เกิดขึ้น

๓. ความลบหลู่

ความลบหลู่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนทะเลาะกัน ความลบหลู่ดูหมิ่นที่เกิดขึ้นจากการปฏิเสธฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความดี และความเป็นคน เป็นต้น ของบุคคลอื่น แล้วเกิดอาการดูหมิ่นเขาจนเป็นเหตุให้เกิดความแตกสามัคคีกัน ผู้ที่ลบหลู่ดูหมิ่นคนนั้น ไม่ดีเลย บัณฑิตไม่ยกย่องสรรเสริญ ดังนั้น จึงควรรำลึกถึงคุณความดีที่คนอื่นเคยให้การอุดหนุนจุนเจือแก่เรา อย่าไปลบหลู่ดูหมิ่นเขา ถึงจะไม่มีอะไรจะให้แก่เขา ก็ให้หมั่นสรรเสริญยกย่องเขาไว้ ดังที่ท่านสุนทรภู่ กวีเอกของโลกได้กล่าวไว้ว่า

"ใช่ญาติมิตร สนิทเนื้อ เขาเกื้อหนุน
ควรคิดคุณ ท่านกว่า จะอาสัญ
ถึงไม่มี สิ่งใด จะให้ปัน
อุตส่าห์หมั่น สรรเสริญ เจริญพร"

๔. ความริษยา

ความริษยา เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนทะเลาะกัน คือ ความริษยาเกิดจากความโลภในสิ่งที่คนอื่นได้ เพราะตนอยากได้เสียเอง ทำให้โกรธคนที่ได้สิ่งที่ดีกว่าตน แสดงออกมาในรูปของความริษยา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า ความริษยาทำให้โลกพินาศ ทำให้ผู้คนได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมากมาย และเป็นเครื่องทำลายสามัคคีของหมู่คณะอย่างสำคัญ

ดังบทเพลงที่เรามักจะได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอ ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ว่า

"อย่าเห็นแก่ตัวมัวพะวง ลุ่มหลงริษยาไม่ควรที่
อย่าต่างคนต่างแก่งแย่งกันดี อย่าให้ช่องไพรีที่มุ่งร้าย
แม้นเราริษยากันและกัน ไม่ช้าพลันก็จะพากันฉิบหาย
ระวังการยุยงส่งร้าย นั่นแหละเครื่องทำลายสามัคคี"

๕. ความตระหนี่

ความตระหนี่ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนทะเลาะกัน คนผู้มีความตระหนี่จะมีความหวง มีความเสียดาย ไม่กล้าเสียสละ เป็นคนเห็นแก่ตัว เสียดายผลประโยชน์ ที่อยู่อาศัย ความรู้ ความดี เป็นต้น ไม่ยอมเอื้อเฟื้อต่อบุคคลอื่น จนเป็นเหตุให้คนในสังคมเกิดความเกลียดชังกันขึ้นแล้วเกิดความแตกสามัคคี ดังนั้น จึงไม่ควรตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินไป ควรมีความเอื้อเฟื้อ รู้จักให้ปัน เพราะท่านกล่าวว่า *"การให้เป็นยารัก ตระหนี่นักเป็นยาชัง"* อีกทั้งหากมีความเอื้อเฟื้อ รู้จักให้ปัน ย่อมทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสนิทสนมคุ้นเคย แต่ถ้าไม่มีแล้วก็จะทำให้เหินห่างกัน ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

"แม้นเป็นชาติเป็นเชื้อ ถ้าไม่มีความเอื้อเฟื้อ ก็เปรียบเหมือนเนื้อในป่า *แม้นไม่ใช่ชาติไม่ใช่เชื้อ ถ้ามีความเอื้อเฟื้อ ก็เปรียบเหมือนเนื้ออาตมา"*

๖. ความอวดดี

ความอวดดี เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนทะเลาะกัน คนผู้มีความอวดดีมักจะสร้างความไม่พอใจอันเป็นเหตุให้เกิดความร้าวฉานขึ้นในหมู่คณะ เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้จะเคยอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีก็ต้องถูกทำลายลงด้วย

ความอวดดีนั่นเอง ดังเรื่องนกกระจาบที่ถึงความพินาศย่อยยับไปเพราะความอวดดีของตน ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในข้างหน้า ดังนั้น เมื่อได้ดีมียศถาบรรดาศักดิ์และมีทรัพย์สมบัติมากมายแล้ว ก็อย่าอวดดี อย่าทะนงตนว่าดีเลิศกว่าคนอื่น อย่าหยิ่งจองหอง ควรมีจิตใจอ่อนน้อม ควรผูกมิตรไมตรีกับคนทั่วไป จะได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

"ผู้ได้รับผลดีอันมีค่า คือวิชาปรากฏด้วยยศถา
ทั้งทรัพย์สินสมบัติวัฒนา แต่ก็หาทะนงใจนิสัยตน
ใจอ่อนน้อมอวยเออไม่เย่อหยิ่ง ไม่อย่างลิงจองหองมันพองขน
ผูกไมตรีใยห่วงในปวงชน นั่นแลคนบัณฑิตผู้มิตรดี"

คนอวดดีมักจะเป็นคนหยิ่ง อวดความรู้ความสามารถ มีท่าทีแข็งกระด้าง ทำให้สามารถบอกได้ว่าเขาเป็นคนมีกิริยามารยาทเช่นไร ได้ในโคลงสุภาษิตที่ว่า

"ก้านบัวบอกลึกตื้น ชลธาร
มรรยาทส่อสันดาน ชาติเชื้อ
โฉดฉลาดเพราะคำขาน ควรทราบ
หย่อมหญ้าเหี่ยวแห้งเรื้อ บอกร้ายแสลงดิน"

๗. ความเป็นคนเจ้ามารยา

ความเป็นคนเจ้ามารยา เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนทะเลาะกัน ความมารยา ก็คือความเสแสร้ง แสดงความเป็นคนเจ้าเล่ห์ ที่เรียกว่า "มารยาสาไถย" อันแสดงถึงความไม่มีความจริงใจต่อกัน ดังที่คำโบราณได้บอกสอนไว้ว่า *"ปากปราศรัยแต่ใจเชือดคอ ปากหวานก้นเปรี้ยว หน้าซื่อใจคด หน้าไหว้หลังหลอก"* เป็นต้น

๘. ความเป็นผู้ปรารถนาชั่ว

ความเป็นผู้ปรารถนาชั่ว เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่คนทะเลาะกัน คือ คนที่มีความปรารถนาชั่วร้ายมักจะคบหาสมาคมกับคนอื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ พร้อมที่จะทำทุกอย่าง ถ้าสิ่งนั้นทำให้เขาได้รับผลประโยชน์ ความคิดเช่นนี้ หากมีอยู่ในจิตใจของคนในสังคมมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งจะทำให้คนในสังคมนั้นมีความสามัคคีกันอย่างแท้จริงได้ยาก

๙. ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม คือ เป็นผู้ยึดมั่นในความเห็นของตน จนไม่ยอมประนีประนอมกับคนอื่น เป็นคนประเภทที่ยึดตนเป็นฐานแห่งความถูกต้อง จนตนเองคือความถูกต้อง เรื่องอะไรก็ตามที่ตนไม่เห็นชอบด้วย เขาจะมีความเห็นว่า เรื่องนั้นเป็นความไม่ถูกต้อง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้คนในสังคมเกิดนิยมระบบการกล่าวหาซึ่งกันและกัน ขาดคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีการเพ่งโทษและตรวจสอบพฤติกรรมต่างๆ ของตนด้วยตนเอง แล้วจัดการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีด้วยตนเอง ได้ในพุทธพจน์ที่ว่า ***"อตฺตนา โจทยตฺตานํ ปฏิมํเสตมตฺตนา"*** แปลความว่า *"จงเตือนตนด้วยตนเอง จงพิจารณาตนด้วยตนเอง"* มีผู้ประพันธ์เป็นคำกลอนไว้ว่า

"ตนเตือนตน ของตน ให้พ้นผิด
ตนเตือนจิต ตนได้ ใครจะเหมือน
ตนเตือนตน ไม่ได้ ใครจะเตือน
ตนแชเชือน เตือนตน ให้พ้นภัย"

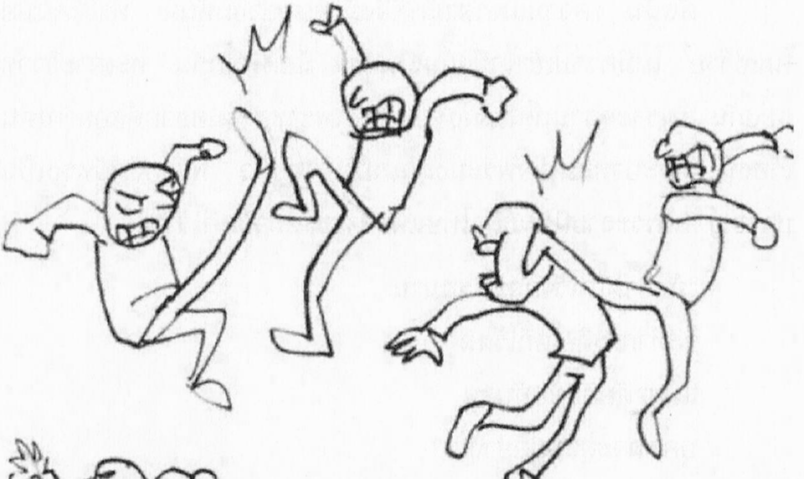

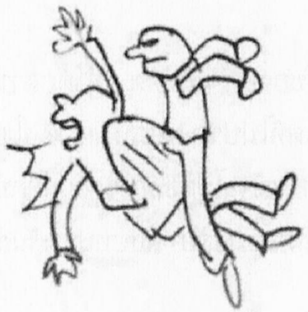
โทษ
แห่งความแตกสามัคคี

เมื่อได้ทราบถึงสาเหตุแห่งความแตกสามัคคีแล้ว จากนี้ไป จะได้กล่าวถึงโทษอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกสามัคคีเพื่อจะได้เห็นโทษภัยแห่งความแตกสามัคคีต่อไป

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงโทษที่เกิดจากความแตกสามัคคีในหมู่คณะว่า เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เป็นไปเพื่อความพินาศแก่ชนเป็นอันมาก และเป็นไปเพื่อความเดือดร้อนแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย และยังได้ตรัสถึงโทษของบุคคลผู้ทำลายหมู่คณะให้แตกกัน ยินดีในการทำลายความสามัคคี ตั้งอยู่ในสิ่งที่ไม่เป็นธรรมว่า จะต้องเป็นผู้เข้าถึงอบายอยู่ในนรกตลอดกัป เป็นผู้พลาดจากนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ เสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัป เพราะทำลายหมู่คณะที่สามัคคีกันให้แตกแยกกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความแตกสามัคคีกันของคนในสังคมต่างๆ ย่อมเป็นทางแห่งหายนะอย่างมากมาย และเป็นทางมาแห่งความทุกข์ระทมขมขื่นเป็นอันมาก หากคนในสังคมต่างๆ เกิดความแตกสามัคคีกัน ไม่มีความสมัครสมานสามัคคีกันแล้ว ความล่มจมก็ตามมา จะขอยกตัวอย่างมาประกอบเพื่อให้ได้พิจารณา เช่น หากภายในครอบครัว เมื่อสามีภรรยาเกิดความแตกสามัคคีกันแล้ว ก็จะมีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง จะมีการไม่ปฏิบัติต่อกันด้วยดี หรือไม่รู้จักเอื้อเฟื้อ จะไม่มีความเห็นอกเห็นใจกัน ไม่พยายามทำความเข้าใจกัน และไม่รู้จักโอนอ่อนผ่อนปรนเข้าหากัน ในที่สุดเกิดการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก สมาชิกในครอบครัวนั้นย่อมขาดกำลังใจในการทำมาหากิน เพราะมีแต่ความวิตกกังวลหนักใจในปัญหาครอบครัว ยิ่งในครอบครัวแตกแยกบ้านแตกสาแหรกขาดแล้ว ลูกหลานก็ยิ่งขาดความอบอุ่น ขาดกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน บางรายหันไปคบเพื่อนที่ไม่ดี ถูกชักนำไปในทางเสื่อมเสีย ไม่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน นำพาชีวิตไปสู่ความเสื่อมเสีย ตกต่ำถึงความล้มเหลวแห่งชีวิต ต้องประสบกับความทุกข์ความเดือดร้อนลงไปตามลำดับ จนยากแก่การแก้ไขเยียวยา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะกลายเป็นปัญหาแก่สังคมโดยส่วนรวมมากขึ้นโดยลำดับ ดังที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนต่างๆ อย่างมากมายในทุกวันนี้

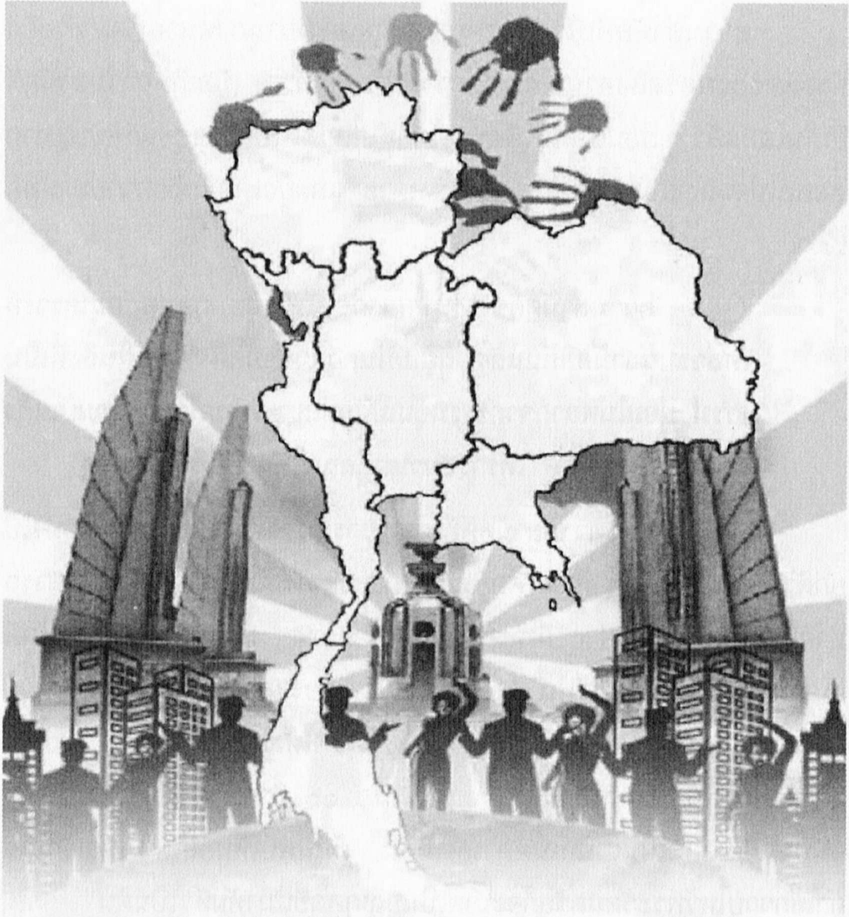
นอกจากนี้ ความแตกสามัคคีนี้ หากขยายตัวออกไปในวงกว้างจนถึงขนาดที่คนในชาติขาดความสมัครสมานสามัคคีในระหว่างกันและกันแล้วขยายความรุนแรงถึงขั้นการก่อความไม่สงบ ทะเลาะวิวาทบาดหมางกันยึดความคิดเห็นของตนเป็นสำคัญ ไม่มีใครยอมใคร ต่างริษยาอาฆาตพยาบาทซึ่งกันและกัน จนถึงขั้นเข้าไปทำร้ายเบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินของกันและกัน ทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติและประชาชนในที่สุด

ดังนั้น ความแตกสามัคคีจึงมีโทษอย่างมหันต์ ทำให้คนมองกันในแง่ร้าย ไม่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีอคติต่อกัน ทะเลาะวิวาทแก่งแย่งกัน เพราะความเห็นไม่ลงรอยกัน เพราะความอยากดังอยากเด่น ในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้ทรงเป็นจอมปราชญ์ ได้พระราชนิพนธ์ถึงโทษแห่งการขาดสามัคคีไว้ว่า

"อันชาติใดไร้รักสมัครสมาน
จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
แม้ชาติย่อยยับอับจน
บุคคลจะสุขอยู่อย่างไร"

อนึ่ง แม้ในหนังสือสามัคคีเภทคำฉันท์ของชิต บุรทัต ก็ได้กล่าวถึงโทษแห่งความแตกสามัคคีไว้ว่า หมู่คณะใดที่ไม่ปรองดองกันทำสิ่งใดไม่ร่วมมือกันก็อย่าหวังถึงความสุขความเจริญเลย แม้จะไม่ต้องการความทุกข์ความหายนะต่างๆ ก็ต้องประสบพบเจออย่างไม่ต้องสงสัย ดังบทประพันธ์ที่ท่านได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

"เหล่าไหนผิไมตรีนฤมี ณ หมู่ตน
การใดจะขวายขวน บมิพร้อมมิเพรียงกัน
อย่าปรารถนาหวัง ศุขะทั้งเจริญอัน
จักมาอุบัติบรร ลุไฉน บได้มี
ปวงทุกข์พิบัติสรร พะภยันตรายกลี
แม้นไป่นิยมปี ติประสงค์ก็คงสม"

อานุภาพ
แห่งความสามัคคี

เมื่อได้รู้จักสาเหตุแห่งความสามัคคีและโทษแห่งความแตกสามัคคีแล้ว บัดนี้ จะได้กล่าวถึงอานุภาพแห่งความสามัคคีเป็นลำดับต่อไป

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญและมีอานุภาพมากเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธองค์ตรัสถึงอานุภาพแห่งความสามัคคีไว้ว่า เมื่อเกิดความสามัคคีขึ้นในโลกแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่คนหมู่มากตลอดไปจนถึงแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย และยังได้ตรัสถึงความสามัคคีไว้ว่า

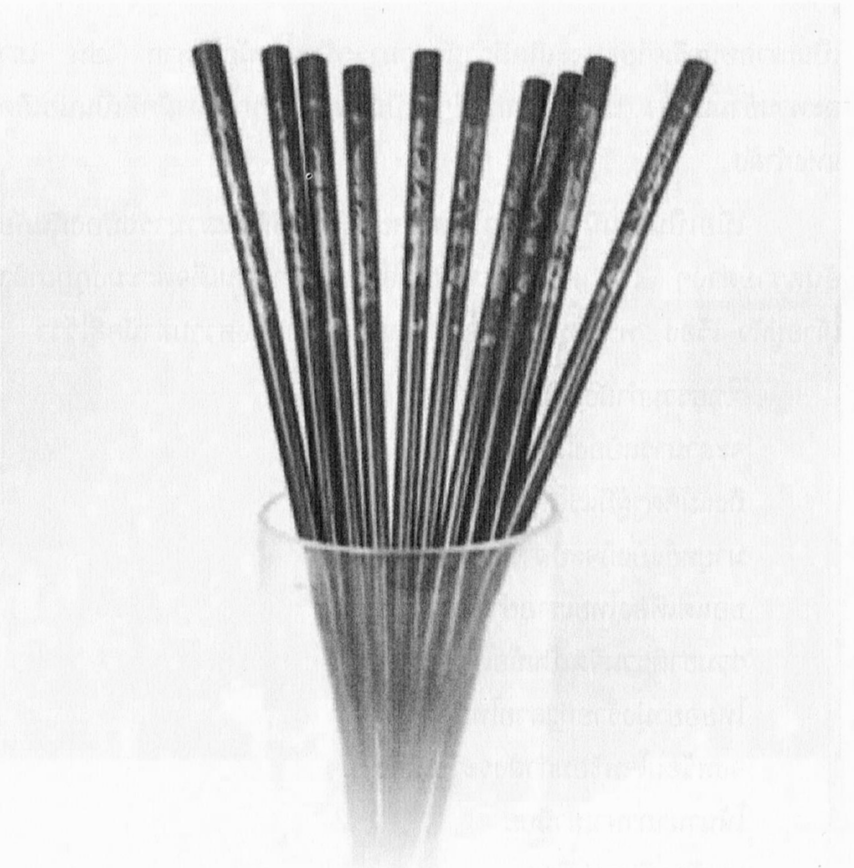
ความสามัคคีของหมู่คณะก่อให้เกิดสุข บุคคลผู้อนุเคราะห์เหล่าชนผู้สามัคคีกันแล้ว ผู้ยินดีในความสามัคคี ตั้งอยู่ในสิ่งที่เป็นธรรม ย่อมไม่พลาดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป เพราะสมานหมู่คณะให้สามัคคีกัน

อานุภาพแห่งความสามัคคีที่เราสามารถมองเห็นและสัมผัสโดยทั่วไป ยกตัวอย่างที่ใกล้ตัวเราที่สุด คือ ร่างกายของคนเรานี้ที่มีกำลังความสามารถทำอะไรๆ ได้หลายอย่าง ก็เพราะอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายยังสามัคคีกันและไม่ถูกโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน แต่ถ้าอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งมีอันเป็นไป เช่น เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยใช้การอะไรไม่ได้ จะทำให้เรารู้สึกว่ากิจที่ทำ คำที่พูดเกิดขัดข้องขึ้นมาในทันทีทันใด ดังเช่นนิ้วมือ ๑๐ นิ้ว ถ้าสามัคคีกันยกมาไว้แนบอกก็จะเกิดเป็นเสน่ห์เมตตามหานิยม ผู้คนพบเห็นก็เกิดเมตตารักใคร่ ถ้าใช้กราบไหว้พระรัตนตรัยก็จะเกิดเป็นบุญกุศลขึ้นมาทันที เป็นต้น

สามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญและมีอานุภาพที่ก่อให้เกิดผลตามมา ๒ ประการ คือ

๑. สามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งกำลัง

๒. สามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งอำนาจ

สามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งกำลัง

สามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งกำลัง เพราะว่าคนเราเพียงลำพังคนเดียวก็ทำงานได้เท่าที่กำลังความรู้ความสามารถของตน เช่น คนผู้เดียวไม่สามารถที่จะยกวัตถุสิ่งของที่เกินกำลังได้ แต่เมื่อมีหลายคนรวมพลังกันก็ย่อมจะสามารถยกได้ เม็ดทรายแต่ละเม็ดโดยธรรมชาติก็เป็นของแข็งอยู่แล้ว แต่แยกกันอยู่โดยลำพังของมันไม่มีอะไรเชื่อมประสาน ก็จะไม่มีความแข็งแรงทนทาน ต่อเมื่อเอามารวมกันเข้าผสมด้วยหินย่อย ปูนซีเมนต์ และน้ำ หล่อ

เป็นเสาคอนกรีตก็ย่อมจะเกิดมีกำลังสามารถรับน้ำหนักได้มาก เช่น เสาสะพานข้ามแม่น้ำ เสาอาคารใหญ่ๆ เป็นต้น นี้เรียกว่าสามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งกำลัง

เมื่อเป็นเช่นนี้ จะทำให้เหล่าชนผู้สามัคคีกันสามารถป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ได้ ดังพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "พระร่วง" ที่ได้พรรณนาถึงพลังแห่งความสามัคคีไว้ว่า

"ไทยรวมกำลังตั้งมั่น
จะสามารถป้องกันขันแข็ง
ถึงแม้ศัตรูผู้มีแรง
มายุทธ์แย้งก็จะปลาตไป
ขอแต่เพียงไทยเราอย่าผลาญญาติ
ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย
จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง
ให้นานาภาษาเขานิยม
ชมเกียรติยศฟูเฟื่อง
ช่วยกันบำรุงความรุ่งเรือง
ให้ชื่อไทยกระเดื่องทั่วโลกา
ช่วยกันเต็มใจใฝ่ผดุง
บำรุงทั้งชาติศาสนา
ให้อยู่จนสิ้นดินฟ้า
วัฒนาเถิดไทย ไชโย"

สามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งอำนาจ

สามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งอำนาจ เพราะว่าความสามัคคีมีอำนาจมาก ดังจะเห็นได้จากกรณีที่นางนกไส้ซึ่งตัวเล็กนิดเดียว ยังร่วมมือกันกับพวกฆ่าช้างตัวโตให้ตายได้ แม้นกกระจาบตัวเล็กๆ ไปติดตาข่ายของนายพราน ก็ยังพร้อมกันบินสลัดตาข่ายออกได้ แม้แต่มดแดงตัวเล็กๆ เมื่อรวมตัวกันเข้ามีจำนวนมากผู้คนยังต้องเกรงขามเลย

เมื่อพูดถึงมดแดง ก็ชวนให้รำลึกถึงบทอาขยานที่เคยท่องเมื่อตอนเด็กๆ ซึ่งได้กล่าวถึงคุณสมบัติของมดแดงไว้ว่า

"มดเอ๋ยมดแดง
เล็กเล็กเรี่ยวแรงแข็งขยัน
ใครกล้ำกรายมาทำร้ายถึงรังมัน
ก็วิ่งพรูกรูกันมาทันที
สู้ได้หรือมิได้ใจสาหัส
ปากกัดก้นต่อยไม่ถอยหนี
ถ้ารังเราใครกล้ามาราวี
ต้องต่อตีทรหดเหมือนมดเอย"

ในหมู่สัตว์ตัวเล็กๆ อื่น เช่น ผึ้ง ต่อ แตน ลำพังเพียงตัวเดียวก็ไม่น่าเกรงขามเท่าไร แต่ถ้ามันอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกก็จะมีอำนาจเป็นที่น่าเกรงกลัว ใครๆ ไม่กล้าเข้าไปรังแก ไม่จำต้องพูดถึงสัตว์ใหญ่โตเลย

แม้ในหมู่มนุษย์ หน่วยย่อยๆ เช่น ในครอบครัวหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง คนภายในครอบครัวหรือในชุมชนนั้นต่างมีความสมัครสมานสามัคคีกัน มิใช่ต่างคนต่างอยู่ มีเหตุร้ายอะไรเกิดขึ้นก็พร้อมเพรียงกันช่วยกันป้องกันต้านทาน

ครอบครัวนั้นหรือชุมชนนั้นก็จะเกิดมีอำนาจขึ้น เป็นที่เกรงขามของคนทั่วไป ขยายขึ้นไปถึงประเทศชาติ ถ้าพลเมืองในชาติมีความพร้อมเพรียงกันสมัครสมานสามัคคีกัน มีความรักชาติ รักถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอน รักพวกพ้องไม่แตกแยกกัน ประเทศชาติก็จะมีอำนาจเป็นที่เกรงขามของศัตรู

นอกจากนี้ ความสามัคคียังมีอานุภาพมาก จนสามารถทำให้คนไทยยอมสละแม้กระทั่งเลือดเนื้อชีวิตร่างกายเพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติไทย ทำให้คนไทยมีความรักกัน รักสงบ กล้าหาญ เสียสละและประนีประนอมประสานประโยชน์กัน

คุณสมบัติทั้งหมดนี้ มีผู้ประพันธ์ไว้เป็นเนื้อหาแห่งบทเพลงชาติไทยที่ได้พรรณนาถึงอานุภาพแห่งความสามัคคีไว้ว่า

"ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมาย**รักสามัคคี**
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวี มีชัย ชโย"

วิธีรักษาความสามัคคี

เมื่อความสามัคคีมีอานุภาพมากดังกล่าวมาแล้ว บางครั้งบางคราว ความสามัคคีที่เกิดขึ้นในหมู่คณะนั้น ก็ยากแก่การธำรงรักษาให้มั่นคงอยู่ได้ เพราะจิตใจบุคคลย่อมผันแปรหาความแน่นอนไม่ได้ จึงสมควรที่จะหาวิธีรักษาความสามัคคีในหมู่คณะให้มั่นคงยาวนานตลอดไป ดังนั้น จึงจะขอกล่าวถึงวิธีการที่จะรักษาความสามัคคีของหมู่คณะดังกล่าวสืบต่อไป

การที่หมู่คณะจะเป็นระดับครอบครัว ระดับหมู่บ้าน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ตลอดถึงระดับประเทศชาตินั้นจะรักษาระดับความสามัคคีไว้ได้ด้วยดีนั้น จะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. **สีลสามัญญตา** คือ ความเป็นผู้มีพฤติกรรมเสมอกัน

๒. **ทิฏฐิสามัญญตา** คือ ความเป็นผู้มีความเห็นสอดคล้องกัน

เมื่อคนในสังคมมีคุณสมบัติทั้ง ๒ ประการนี้ครบถ้วน ความสามัคคีของหมู่คณะก็ดำรงอยู่ได้ แต่หากคนในสังคมขาดคุณสมบัติดังกล่าวนี้ ก็ยากที่จะพากันรักษาความสามัคคีเอาไว้ได้ เพราะว่าคนในสังคมนั้นๆ มีพฤติกรรมและความคิดเห็นแตกแยกไม่ลงรอยกัน มีความประพฤติปฏิบัติไม่เหมือนกับคนในสังคมที่ตนอยู่ จะทำให้เป็นที่รังเกียจ เป็นที่กินแหนงแคลงใจ ไม่ไว้วางใจกัน เป็นที่หวาดระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน ทำให้เสียความสามัคคีและทำให้คนในสังคมไม่มีความสุข

เพราะฉะนั้น คุณสมบัติทั้ง ๒ ประการนี้ จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนในสังคมทุกระดับในทุกยุคสมัย จะขาดเสียอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เพราะคนในสังคมต่างๆ จำต้องมีความประพฤติและความคิดเห็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรมด้วย เพื่อทำให้สังคมมีความน่าอยู่ และทำให้คนในสังคมอยู่กันด้วยความสบายใจ มีความรักใคร่นับถือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน และมีความปรารถนาดีต่อกัน ไม่เป็นที่รังเกียจ ไม่เป็นที่หวาดระแวงสงสัย และไม่เป็นที่กินแหนงแคลงใจกัน

ถ้าคนในสังคมต่างๆ มีพฤติกรรมและความคิดเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมีความรักความนับถือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เป็นที่พึ่งอาศัยของกันและกัน

ได้ในลักษณะที่ว่า *“น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า”* หรือที่ว่า *“เสือพีเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสือยัง ดินเย็นเพราะหญ้าบัง หญ้ายังเพราะดินดี”*

ในเรื่องนี้ ชวนให้นึกถึงบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง **“หนามยอกเอาหนามบ่ง”** มีความตอนหนึ่งที่ให้คติพจน์สอนใจได้เป็นอย่างดี จึงขอนำมาเล่าไว้ ณ ที่นี้ด้วยดังนี้

“หญิงชายทั้งหลายนั้น ควรเห็นกันว่าเป็นเพื่อน
ทหารและพลเรือน จงฟังคำและจำดี
ชาติเดียวกันทุกคน รักแต่ตนจะเสียที
มัวแก่งและแย่งดี จนแตกพวกไม่ควรการ
ทหารอย่าข่มเพื่อน พลเรือนก็เท่าทหาร
พลเรือนอย่าใจพาล อย่าชิงชังซึ่งโยธา
ต่างฝ่ายต้องพึ่งกัน ทุกสิ่งสรรพ์สำเร็จนา
โบราณะสุภา ษิตะกล่าวก็ควรฟัง
เสือพีเพราะป่าปก และป่ารกเพราะเสือยัง
ดินเย็นเพราะหญ้าบัง และหญ้ายังเพราะดินดี
ร่วมชาติต้องร่วมรัก และสมัครสามัคคี
จงรักษะภักดี ต่อพระปิ่นนรากร
ทั่วกันจงกั่นกาจ รักษาชาติสโมสร
ศาสนาให้ถาวร อิศระอวะสาน
ให้เกียรติขจรจบ บรรภาลบถึงบาดาล
เทพไทในวิมาน ให้สรรเสริญทั้งโลกา”

ในบทพระราชนิพนธ์นี้ชี้ให้เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกนี้ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน เสือพึ่งป่า ป่าก็ต้องพึ่งเสือ ดินพึ่งหญ้า หญ้าก็ต้องพึ่งดิน กล่าวคือ เสือที่มีร่างกายอ้วนพีได้ก็เพราะมีป่าปกคลุมไว้ ถ้าหากเสืออยู่ในที่โล่งแจ้งก็คงต้องถูกพรานล่าเอาตัวไปแล้ว ป่าที่รกอยู่ได้ก็เพราะมีเสืออยู่ในป่า ทำให้คนกลัวไม่กล้าเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า ในทำนองเดียวกันหญ้ากับดินก็ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดินที่เย็นอยู่ได้ก็เพราะมีหญ้าขึ้นปกคลุมบังเอาไว้ เมื่อมีน้ำค้างหรือฝนตกลงมา รากหญ้าและใบหญ้าก็จะอุ้มน้ำไว้ทำให้ดินเย็นอยู่เสมอ แม้หญ้าที่งอกขึ้นมาได้ก็เพราะดินที่มีน้ำชุ่มชื้นอยู่ จึงทำให้หญ้าเจริญงอกงามได้ ถ้าดินแห้งหญ้าก็ตายหมด ข้อนี้ฉันใด แม้มนุษย์ในสังคมก็ฉันนั้น ต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกัน พึ่งพาอาศัยกัน อย่าทะเลาะเบาะแว้งกัน อย่ายกตนข่มท่าน หรืออย่ากล่าวเสียดสีกัน ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความแตกสามัคคี ซึ่งมีผลเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติในที่สุด

แม้สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร ก็ได้ทรงประพันธ์เป็นโคลงสุภาษิตไว้ว่า

“ป่าพึ่งพาลพยัคฆ์ร้าย ราวี
เสือพึ่งไพรพงพี เถื่อนถ้ำ
ความชั่วพึ่งความดี เท็จพึ่ง จริงนา
เรือพึ่งแรงน้ำน้ำ หากรู้คุณเรือ”

นอกจากนี้ นักปราชญ์โบราณอีสานยังได้บอกสอนไว้ในทำนองเดียวกันนี้ว่า คนเราที่เกิดมาในโลกนี้ ตลอดถึงธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ก็จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังสุภาษิตโบราณอีสานได้กล่าวสอนไว้ว่า

“บัวอาศัยเพิ่งน้ำ ปลาเพิ่งวังตม
ไพร่กับนาย ก็เพิ่งกันโดยด้าม
อันว่าเสือสางช้าง กวางฟานอาศัยป่า
ป่าก็อาศัยสัตว์สิ่งฮ้าย จึงหนาแหน่นมืดมุง
เฮาอาศัยเพิ่งบ้าน บ้านก็เพิ่งอาศัยเฮา
คันหากเฮาหนีเสีย สิเกิดเป็นดงไม้
คันเฮาหนีไกลบ้าน เฮือนซานสิเป็นป่า
บ้านสิเป็นเหล่าเฮื้อ เครือสิเกี้ยวมืดมุง
เฮาอาศัยพวกพ้อง น้องนุ่งสหายเกลอ
เขาก็อาศัยเฮา จังเป็นเมืองบ้าน
คนหากอาศัยด้วย ดอมคนเป็นหมู่
บ่มีไผอยู่ยั้ง ทอนท้อผู้เดียว ได้แหล่ว”

ดังนั้น บุคคลจึงควรพิจารณาให้ดีว่า มนุษย์เราที่เกิดในในโลกนี้มีความจำเป็นที่จะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอยู่เป็นประจำ สังคมต่างๆ จะมีความสงบสุขได้ ก็เพราะคนในสังคมนั้นมีความสมัครสมานสามัคคีกัน ต่างพึ่งพาอาศัยกัน มีไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงจะทำให้สังคมนั้นๆ มีความสดใสน่าอยู่อาศัย ดังเนื้อหาแห่งบทเพลง “ใจประสานใจ” ที่ว่า

“อันคนเราทุกคนต่างเกิดมาควรพาพึ่งกัน
มีไมตรีสัมพันธ์โลกนั้นสดใส
จงมารวมพลังร่วมสร้างสรรค์จรรโลงฤทัย
จับมือกันก้าวไปมุ่งสู่จุดหมายอนาคตเรา”

ธรรมะ
สร้างเสริมความสามัคคี

ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีปรากฏอยู่ในโลกนี้ย่อมมีเหตุปัจจัยทั้งนั้น มิใช่ว่าจะมีขึ้นปรากฏขึ้นเองโดยไม่มีเหตุปัจจัยอะไรเลย เราลองพิจารณาดูรอบๆ ตัวเรา จะเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีเหตุปัจจัยบันดาลให้เกิดขึ้นทั้งนั้น ความสามัคคีของหมู่คณะก็เหมือนกันย่อมมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดมีขึ้น ทุกคนที่อยู่ร่วมกันจึงควรหาวิธีที่จะสร้างเสริมสนับสนุนความสามัคคีให้เกิดมีขึ้นในหมู่คณะ และสมานบุคคลผู้แตกสามัคคีให้กลับสมัครสมานสามัคคีกัน

ธรรมะสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีนั้นในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงไว้เป็นจำนวนมาก หากแต่ในที่นี้ จะขอยกมากล่าวถึงเพียง ๕ ชุดเท่านั้น ซึ่งมีเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

สร้างความรักความผูกพัน

"สร้างความรักความผูกพัน" ได้แก่ "สังคหวัตถุธรรม" เป็นธรรมะเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมและส่งเสริมสนับสนุนคนในสังคมให้มีความสมัครสมานสามัคคีกัน มี ๔ ประการ คือ

๑. โอบอ้อมอารี

โอบอ้อมอารี คือ รู้จักการให้การแบ่งปัน เป็นคนมีนำใจ ดังโบราณท่านสอนไว้ว่า *"ความรักมาเพราะน้ำใจมี ความรักหนีเพราะน้ำใจหมด ความรักหดเพราะน้ำใจแห้ง"* น้ำใจทำให้เกิดความรัก เมื่อความรักเกิดขึ้นแล้ว ความสามัคคีก็มีตามมา อย่างที่มีผู้กล่าวว่า *"ความรักมีความสามัคคีมา ความรักโรยราเพราะไม่มาสามัคคี"*

ดินทุกก้อนที่จับกันเป็นผืนแผ่นดินได้ก็เพราะว่ามีน้ำเป็นเครื่องประสานไว้ มิเช่นนั้นแล้วก็จะกลายเป็นฝุ่นผงโดยไม่ต้องสงสัย คนเราที่อยู่ร่วมกันในสังคมต่างๆ ก็เช่นเดียวกัน จะมีความสามัคคีกันได้ ก็เพราะมีความรักคอยประสานไว้ คนรักกันถึงจะอยู่ห่างไกลก็เหมือนใกล้ ส่วนคนที่เกลียดกันถึงจะอยู่ใกล้ก็เหมือนไกล ไม่อยากร่วมกิน ไม่อยากร่วมนอน ไม่อยากพูดคุยด้วย แม้แต่หน้าก็ยังไม่อยากมองดูด้วยซ้ำไป ได้ในบทประพันธ์ที่ว่า

"อันรักกัน อยู่ไกล ถึงขอบฟ้า
เหมือนชายคา เข้ามาเบียด ดูเสียดสี
อันชังกัน อยู่ใกล้ สักองคุลี
ก็เหมือนมี แนวป่า เข้ามาบัง"

แม้สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศรก็ทรงประพันธ์เป็นโคลงสุภาษิตไว้ว่า

"รักกันอยู่ขอบฟ้า เขาเขียว
เสมออยู่หอแห่งเดียว ร่วมห้อง
ชังกันบ่แลเหลียว ตาต่อ กันนา
เหมือนขอบฟ้ามาป้อง ป่าไม้มาบัง"

อนึ่ง แม้ปราชญ์โบราณอีสานได้ผูกเป็นภาษิตสอนใจไว้เช่นเดียวกันนี้ว่า

"ฮักกันนั้นเถิงสิอยู่ฟากฟ้าก้ำฝ่ายเขาเขียว
กะคือจังนอนในหอแห่งเดียวกันนั้น
ซังกันนี้บ่เหลียวแลตาต่อ
บาดว่าพ้อกันซ้ำซังแท้บ่ลำมอง"

เมื่อกล่าวถึงประเภทของการให้นั้น ท่านก็ได้แบ่งการให้ออกเป็น ๓ อย่าง คือ

๑. **ให้เพื่อบูชาคุณ เพราะปรารภความกตัญญูกตเวทีเป็นเหตุ** เช่น พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านมีบุญคุณต่อเรามาก สมควรที่เราผู้เป็นลูกเป็นศิษย์จะพึงรำลึกถึงบุญคุณของท่านไว้อย่างสม่ำเสมอ บางโอกาสก็นำข้าวของเครื่องสักการะไปบูชาบุญคุณท่านเพื่อแสดงความกตัญญูเวทีอันเป็นเครื่องหมายของคนดี

๒. **ให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน** เช่น เพื่อนบ้านขาดเหลืออะไรก็ให้การช่วยเหลือกัน เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรี เชื่อมสายใยสายสัมพันธ์ในระหว่างกันและกันไว้ จะได้พึ่งพาอาศัยกันในยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือยามฉุกเฉิน เป็นมิตรกันดีกว่าเป็นศัตรูกัน แผ่

เมตตาให้ศัตรูเป็นมิตร คนมีศัตรูก็เหมือนร่างกายเป็นโรค ฉะนั้น คนฉลาดเขาจึงไม่ควรเป็นศัตรูกับใคร

๓. **ให้เพื่อเห็นแก่มนุษยธรรม** เช่น ให้เพื่อช่วยเหลือคนจน คนพิการทำมาหากินไม่ได้ คนเจ็บไข้ได้ป่วย คนชรา หรือคนประสบภัยพิบัติต่างๆ ไร้ที่พึ่งที่อาศัย อันส่อแสดงถึงน้ำใจที่เปี่ยมด้วยเมตตาปรานี

การให้ทั้ง ๓ อย่างนี้ล้วนก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันทั้งสิ้น ซึ่งจุดมุ่งหมายของการให้นั้นขึ้นอยู่กับการยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้รับเป็นสำคัญ อยากให้ผู้รับมีความสุข ความเจริญ หรืออยากให้ผู้ตกทุกข์ได้ยาก พ้นจากความตกทุกข์ได้ยาก เป็นการเสริมสร้างให้เกิดความรักความนับถือกัน มีเมตตากรุณาผูกไมตรีกัน ในที่ใด มีความรักความนับถือและไมตรีจิตต่อกัน ในที่นั้น ย่อมมีความสามัคคีพร้อมเพรียงปรองดองกัน ร่วมใจร่วมแรงกัน ร่วมความคิดและร่วมทรัพย์ ร่วมกำลังประกอบการที่เป็นคุณประโยชน์ให้สำเร็จได้ ที่ไหนมีความสามัคคี ที่นั้นก็มีความสงบสุข

กล่าวโดยสรุป การให้ก็คือการรู้จักแบ่งปัน แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน อันแสดงถึงความเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ไมตรีท่านท่านไมตรีเรา ให้เขาเท่าไรชื่อว่าให้เราเท่านั้น เขามีเขาก็ให้เรา เรามีเราก็ให้เขา เข้าทำนองบทประพันธ์ของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศรที่ว่า

“*ให้ท่านท่านจักให้ ตอบสนอง*
นบท่านท่านจักปอง นอบไหว้
รักท่านท่านควรครอง ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้ แต่ผู้ทรชน”

๒. พูดจาไพเราะเสนาะหู

พูดจาไพเราะเสนาะหู ที่เรียกว่า "ปิยวาจา" คือ พูดถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยน ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบิกบานสำราญใจ ทำให้ผู้พูดเป็นที่รักใคร่ของผู้ฟัง ถ้าบุคคลรู้จักพูดให้เหมาะแก่กาลเทศะและชุมชน ย่อมอำนวยผลประโยชน์ ทั้งในด้านการปกครอง การสมาคม การชักนำและการติดต่อประสานงาน มารดาบิดารู้จักพูดจากับบุตรธิดา ก็จะทำบุตรธิดาประทับใจซาบซึ้ง เกิดความเคารพนับถือ แม้บุตรธิดารู้จักพูดจากับมารดาบิดา ก็จะทำให้มารดาบิดาเกิดความรักใคร่เอ็นดู แม้ผู้ใหญ่กล่าวทักทายปราศรัยกับผู้น้อย ก็ย่อมทำให้ผู้น้อยมีกำลังใจในการทำกิจการทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายและมีความจงรักภักดีตลอดไป

ดังนั้น ในสังคมมนุษย์ การพูดจาเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญ จะพูดให้คนเกลียดกันโกรธกันก็ได้ จะพูดให้คนรักกันก็ได้ จะพูดให้ดีหรือร้ายก็ได้ จะพูดให้คนแตกสามัคคีกันก็ได้ เข้าในลักษณะที่ว่า *"ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา"* ดังคำประพันธ์ที่ว่า

"**ปากเป็นเอก**เหมือนเสกมนต์ให้คนเชื่อ
ฉลาดเหลือวาจาปรีชาฉาน
จะกล่าวถ้อยร้อยคำไม่รำคาญ
เป็นรากฐานเทิดตนพ้นรำเค็ญ
เลขเป็นโท โบราณท่านสั่งสอน
เร่งสังวรเวียไว้ใช้ว่าเล่น
การคำนวณควรชำนาญคูณหารเป็น
ช่วยให้เด่นดีนักหนารู้ค่าคน
หนังสือเป็นตรี วิชาปัญญาเลิศ
เรียนไปเถิดรู้ไว้ไม่ไร้ผล

ยามยากแค้นแสนคับไม่อับจน
ได้เลี้ยงตนด้วยวิชาหาทรัพย์ทวี
ชั่วดีเป็นตรา ประทับไว้กับโลก
ยามวิโยคชีพยับลับร่างหนี
ที่สูญแท้ก็แต่ตัวส่วนชั่วดี
คงที่เป็นลือทั่วชั่วฟ้าดิน”

คำพูดก่อให้เกิดไมตรีจิตก็ได้ ทำลายไมตรีจิตก็ได้ หรือพูดชั่วก็มี พูดดีก็ได้ ในทางพระพุทธศาสนา ได้จำแนกคำพูดไว้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. พูดจาแบบมะนาวไม่มีน้ำ ทำให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจ ต้องเบือนหน้าหนี

๒. พูดจาภาษาดอกไม้ นุ่มนวลชวนฟัง พูดจริง พูดมีสาระและเป็นประโยชน์ ประกอบด้วยคุณธรรมอันจรรโลงใจ

๓. พูดจาอ่อนหวาน นุ่มนวลชวนฟัง ก่อให้เกิดความรักใคร่นับถือ ไม่ก่อให้เกิดการใช้อาชญา ไม่นำพาให้จับศัสตราอาวุธ พูดถ้อยคำบริสุทธิ์ เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป

คำพูดของคนเรานี้สำคัญมาก เรียกกันว่าลมปากร้ายแรงยิ่งกว่าลมภายนอก จะพูดให้เขาโกรธกันก็ได้ พูดให้เขารักกันก็ได้ พูดให้เขาดีใจเสียใจได้ทั้งนั้น ดังโคนันทวิสาลที่ได้ฟังเจ้าของพูดไม่ไพเราะเลยหมดกำลังใจไม่ยอมลากเกวียน ๕๐๐ เล่มไป เจ้าของเลยต้องเสียเงินแก่เศรษฐี แต่ภายหลังเมื่อเจ้าของพูดไพเราะโดยใช้คำหวานๆ ทำให้โคนันทวิสาลเกิดกำลังใจแล้วลากเกวียนไปได้ ผลสุดท้ายเจ้าของจึงกลับชนะได้ทรัพย์มากกว่าเดิมอีก เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า *“พูดดีเป็นเงินเป็นทอง ถ้าพูดไม่ดีก็เสียข้าวของ”* จงจำไว้ว่าคนที่อาภัพก็คือคนที่พูดดีไม่เป็น

๓. ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์

ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ ทำตนให้เป็นคนมีประโยชน์มีค่ามีความดี เช่น ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนมีวิชาความรู้ มีความประพฤติดี ให้การช่วยเหลือกันในคราวมีกิจธุระ ให้การแนะนำพร่ำสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ไม่เป็นคนนิ่งดูดาย ดังคำโบราณที่ว่า *"อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูดาย ปั้นรูปวัวรูปควายให้ลูกท่านเล่น"* คือ อยู่ที่ไหนก็เป็นประโยชน์ที่นั้น อยู่กับใครเป็นประโยชน์กับคนนั้น คนบำเพ็ญประโยชน์ย่อมเป็นที่ต้องการปรารถนาของสังคม เป็นที่นิยมยกย่องนับถือของปวงชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ ใครเจ็บไข้ได้ป่วยก็ช่วยเป็นธุระหาหมอหายา ไม่นิ่งดูดาย มีงานอะไรก็ช่วยกันทำ อย่าเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย เพราะความเหน็ดเหนื่อยนั้นไม่ช้าก็หายไปหมดสิ้น แต่ไมตรีจิตที่เราหยิบยื่นให้แก่กันนั้นจะทำให้ประทับใจไปอย่างไม่รู้ลืม

อีกอย่างหนึ่ง ในกิจการส่วนรวมที่เกี่ยวกับประเทศชาติบ้านเมือง ประชาชนผู้เป็นพลเมืองของชาติก็ควรร่วมมือร่วมใจกันส่งเสริมชาติบ้านเมืองของเรา เพราะถ้าเราไม่ช่วยกันแล้วใครจะมาช่วยเรา เปรียบเหมือนบ้านที่เราอยู่อาศัยก็เป็นหน้าที่ของเรา เราจะต้องเป็นผู้ไม่ทำลายชาติบ้านเมืองและคอยหาทางป้องกันผู้อื่นไม่ให้มาทำลายด้วย พร้อมกันนั้นก็ต้องรับใช้ชาติบ้านเมืองของเราด้วยการเสียภาษีอากรตามหน้าที่ของพลเมืองที่ดี

แม้ในด้านอื่นๆ เช่น ในด้านศาสนา ประชาชนก็ควรใส่ใจช่วยกันบำรุงรักษา ทั้งด้านการก่อสร้าง การบูรณะซ่อมแซม และการอนุรักษ์ถาวรวัตถุ ตลอดถึงการปฏิบัติตามประเพณีนิยม ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเนื่องในวันสำคัญ เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น

เมื่อคนในชาติส่วนมากให้ความร่วมมือช่วยกันเช่นนี้ ชาติไทยของเราก็จะเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ความสามัคคีก็จะเกิดตามมาเป็นเงาตามตัว

๔. วางตนเหมาะสม

วางตนเหมาะสม คือ ตนมีฐานะเป็นอะไร เช่น เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นภรรยาเป็นสามี เป็นครูเป็นศิษย์ เป็นต้น ก็วางตนให้เหมาะกับฐานะที่ตนเองเป็น จะต้องไม่สูงเกินไป คือ ไม่แสดงอาการเย่อหยิ่งจองหองดูหมิ่นคนอื่น เห็นคนอื่นเป็นคนต่ำต้อย จนคบหาสมาคมไม่ลง ปราชญ์โบราณได้สอนไว้ว่า *"ไม้สูงเกินต้นมักจะโค่นเพราะลมบน คนสูงเกินคนจะทนอยู่ไม่ได้"* วางตัวสูงเกินไปก็ไม่มีใครอยากคบหาสมาคม ไม่มีใครอยากสนับสนุน ดังนั้น จึงไม่ควรวางตนให้เกินฐานะที่ตนเป็น และไม่ควรวางตนให้ต่ำจนเกินไป ควรวางตนให้เหมาะกับตำแหน่งหน้าที่และพอดีแก่บุคคล ควรให้พอเหมาะพอดีเสมอต้นเสมอปลาย อย่าแคบนัก อย่ากว้างนัก อย่าสูงนัก และอย่าต่ำนัก ดังที่หลวงตาแพรเยื่อไม้ได้กล่าวไว้ว่า

"แคบนักมักขยับยาก กว้างมากไม่มีอะไรจะใส่สม
สูงนักมักจะลอยไปตามลม ต่ำนักมักจะจมธรณี"

สรุปได้ว่า บุคคลผู้วางตนเหมาะสม ก็คือเป็นผู้วางตนให้เหมาะกับตำแหน่งหน้าที่ เหมาะกับฐานะ และเหมาะกับกาลเทศะ นั่นเอง

- ที่ว่า "**เหมาะกับตำแหน่งหน้าที่**" นั้น หมายความว่า เรามีหน้าที่อย่างไรก็ปฏิบัติไปตามนั้น ทั้งหน้าที่ที่เป็นเองโดยธรรมชาติ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และหน้าที่ที่ผู้อื่นมอบให้เป็น เช่น เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นกำนัน เป็นนายอำเภอ เป็นต้น
- ที่ว่า "**เหมาะกับฐานะ**" นั้น หมายความว่า เข้าใจใช้จ่ายพอเหมาะกับฐานะไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่สุรุ่ยสุร่ายเกินไป แต่ก็ไม่ตระหนี่เกินไป จนเข้าขั้นทรมานตัวเอง

ที่ว่า "**เหมาะกับกาลเทศะ**" นั้น หมายความว่า ปฏิบัติกิจให้เหมาะกับเวลาและสถานที่ เวลานี้สมควรจะทำอะไร สถานที่เช่นนี้จะปฏิบัติอย่างไร แล้วดำเนินงานให้เหมาะ มิฉะนั้นก็จะเกิดความเสียหายขึ้นได้ อย่างสมัยพุทธกาล พระโลลุทายีที่ทายกเขานิมนต์ไปสวดในงานมงคล แทนที่ท่านจะสวดมงคลสูตร ท่านกลับไปสวดบทมาติกาบังสุกุล ครั้นเขานิมนต์ไปงานอวมงคล ท่านกลับสวดมงคลสูตร ซึ่งไม่ตรงกับเรื่อง ชาวบ้านจึงพากันติเตียน เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบก็ทรงตำหนิเหมือนกัน

การรู้จักกาลเทศะนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก พระพุทธองค์จึงได้ทรงยกย่องว่าเป็นธรรมของสัตบุรุษด้วยข้อหนึ่ง หมายความว่า ผู้ที่จะเป็นคนดีได้นั้นจะต้องเป็นคนรู้จักกาลเทศะด้วย เช่น รู้ว่าชีวิตอยู่ในวัยไหน ควรทำอะไร แล้วทำให้ตรงเวลา ให้พอเหมาะแก่เวลา รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เป็นผู้รู้จักแบ่งปันเวลาแห่งชีวิตของตน ในลักษณะที่ว่า

"วัยแรกเรียนวิชา วัยต่อมาสร้างหลักฐาน
วัยชราเร่งทำบุญ จักเกิดคุณตลอดกาล"

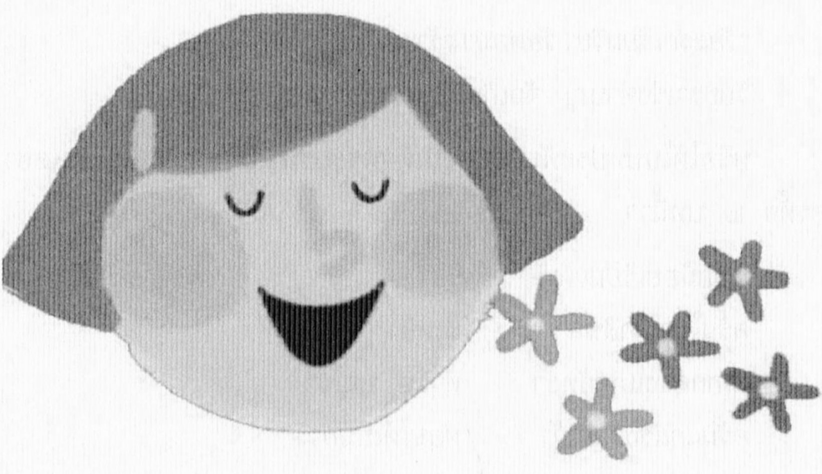
หรือได้ในบทประพันธ์ของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศรทั้ง ๒ บทนี้ว่า

"เมื่อน้อยเรียนเร่งรู้ วิชา
ครั้นใหญ่หาสินมา สู่เหย้า
เมื่อกลางแก่ศรัทธา ทำแต่ บุญนา
ครั้นแก่แรงวอกเว้า ห่อนได้เป็นการ"

"ปางน้อยสำเหนียกรู้ เรียนคุณ
ครั้นใหญ่ย่อมหาทุน ทรัพย์ไว้
เมื่อกลางแก่แสวงบุญ ธรรมชอบ
ยามหง่อมทำใดได้ แต่ล้วนอนิจจัง"

ธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้ คือ โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนเหมาะสม ย่อมเป็นคุณธรรมสร้างสรรค์ให้เกิดความรักความสามัคคีในระหว่างกันและกันของคนในสังคมต่างๆ ได้อย่างแท้จริง สรุปใจความแห่งธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้ด้วยคำประพันธ์ที่ว่า

"หมู่ใดมากมั่นด้วย สามัคคี ธรรมแฮ
สังคหวัตถุมี มากได้
อริยทานอีกปิยะวจี พจน์กล่าว เพราะแล
ทำสิ่งเป็นประโยชน์ให้ อีกตั้งต้นตนเสมอ"

เสริมสัมพันธ์มั่นคงดี

"เสริมสัมพันธ์มั่นคงดี" ได้แก่ "สาราณียธรรม" แปลว่า ธรรมที่เป็นเครื่องชวนให้ระลึกถึงกัน เป็นธรรมะที่ทำให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี ๖ ประการ คือ

๑. มีไมตรีจิตช่วยเหลือในกิจธุระของกันและกันด้วยกาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

มีไมตรีจิตช่วยเหลือในกิจธุระของกันและกันด้วยกาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น ช่วยรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย ช่วยทำธุระการงานที่เหลือบ่ากว่าแรงให้แก่กันและกัน ช่วยดูแลทรัพย์สมบัติให้ในคราวมีธุระจำเป็นที่ต้องละทิ้งบ้านเรือนไปชั่วคราว เป็นต้น ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะเชื่อมประสานจิตใจของคนในสังคม ให้มีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ให้ระลึกนึกถึงกันด้วยความขอบคุณอย่างไม่รู้ลืม ดังคำที่พูดกันว่า *"เห็นกันเมื่อยามยาก ทนลำบากเมื่อมีกิจ ทำให้คิดไม่รู้วาย"*

ผลแห่งการมีไมตรีจิตดังกล่าวนี้ ย่อมทำให้บุคคลในสังคมมีความหวังดีต่อกัน ระลึกถึงกันด้วยความรักอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความร่มเย็นแผ่ปกคลุมไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ซึ่งบรรยากาศแบบนี้มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในสังคม ดังคำประพันธ์ที่ว่า

"ร่มไม้เย็น พักผ่อน หายร้อนอาตม์
ร่มเงาญาติ เย็นสบาย หายเงียบเหงา

ร่มพ่อแม่ เป็นสุข ทุกบางเบา
เกิดเย็นเกล้า เคล้าคลุก อยู่ทุกยาม
ร่มอาจารย์ กันเขลา เกิดเชาวน์กล้า
ร่มราชา กันศัตรู ให้รู้ขาม
ร่มพระพุทธ กันร้อน ผ่อนลุกลาม
ให้โลกสาม เย็นชื่น กว่าอื่นใด”

๒. มีไมตรีจิตช่วยเหลือกันด้วยวาจา

มีไมตรีจิตช่วยเหลือกันด้วยวาจา เช่น ช่วยเตือนสติในยามพลั้งเผลออันจะเป็นทางเสื่อมเสียหาย ช่วยแนะนำในข้อที่ยังไม่เข้าใจ ให้การว่ากล่าวตักเตือนในยามที่ประพฤติตัวเหลวไหลไร้สาระเพื่อให้กลับตัวเป็นคนดี โดยที่สุดแม้การไต่ถามถึงสุขและทุกข์ของกันและกันด้วยวาจาที่แสดงออกมาด้วยไมตรีจิต

๓. มีไมตรีจิตมุ่งหวังความไม่มีเวรต่อกัน

มีไมตรีจิตมุ่งหวังความไม่มีเวรต่อกัน ความไม่เบียดเบียนกัน และมุ่งหวังความสุขความเจริญให้แก่กันด้วยน้ำใสใจจริง หมายความว่า แม้ไม่มีกิจที่จะต้องช่วยเหลือด้วยกายหรือวาจา แต่ถ้ามีน้ำใจหวังดีต่อกันเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว กิริยาอาการที่แสดงให้ปรากฏออกมานั้นย่อมส่อถึงน้ำใจว่าดีหรือร้ายอย่างไร

๔. เป็นผู้ไม่หวงเอาไว้บริโภคแต่ผู้เดียว

เป็นผู้ไม่หวงเอาไว้บริโภคแต่ผู้เดียว คือ เป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารี แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมให้แก่ผู้ที่ควรให้ปัน เช่น พี่น้องวงศ์ญาติ ตลอดถึงเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงตามมีตามได้ในโอกาสที่เหมาะควร เป็นคนถ้อยทีถ้อยอาศัยกันฉันญาติและเพื่อนบ้าน ย่อมจะทำให้ทุกคนมีส่วนในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น รู้จักเผื่อแผ่แบ่งปัน อุดหนุนจุนเจือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้ำใจโอบอ้อมอารี เป็นเสมือนกาดำในบทอาขยาน ซึ่งได้เล่าขานท่องบ่นในตอนเด็กว่า

"กาเอ๋ยกาดำ	รู้จำรู้จักรักเพื่อน
ได้เหยื่อเผื่อแผ่ไม่แชเชือน	รีบเตือนพวกพ้องร้องเรียกมา
ต่างกลุ้มรุมล้อมพร้อมพรัก	น่ารักน้ำใจกระไรหนา
การเผื่อแผ่แน่ะพ่อหนูจงดูกา	*มันโอบอารีรักดีนักเอย"*

คุณธรรมข้อนี้นั้นสำคัญมาก เป็นลักษณะของผู้ที่สมควรเป็นผู้นำ เป็นเครื่องปลูกความนิยมนับถือความไว้วางใจ ทำให้เป็นผู้มีความสามารถทำการงานใหญ่ที่เนื่องด้วยหมู่ให้สำเร็จได้

๕. เป็นผู้มีศีลเสมอกัน

เป็นผู้มีศีลเสมอกัน คือ มีความประพฤติทางกายวาจาสุภาพเรียบร้อยเสมอกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของคนในสังคม เพราะความประพฤติไม่ดีของตน ความประพฤติสุภาพเรียบร้อยทางกายวาจานี้ เรียกว่า *"ศีล"* เป็นเครื่องปรับปรุงคน แม้จะมาจากต่างถิ่นต่างตระกูลให้เป็นผู้มีระเบียบเสมอกัน เปรียบเหมือนด้ายที่ร้อยดอกไม้ต่างสีต่างพรรณให้เข้ากันเป็นระเบียบ

แลดูงามตา บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตนให้แตกต่างจากหมู่คณะ ย่อมจะเป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ จำต้องแยกตนจากหมู่คณะไปเพราะความประพฤติปฏิบัติของตน

ศีลเป็นที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกัน เพราะเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้มีระเบียบวินัย เรียบร้อยสวยงาม มีความอยู่รอดปลอดภัย ดังที่กล่าวกันว่า

"ศีลส่งทำให้สูง ศีลปรุงทำให้สวย
ศีลนำทำให้รวย ศีลช่วยทำให้รอด"

๖. เป็นผู้มีความเห็นเสมอกัน

เป็นผู้มีความเห็นเสมอกัน ในที่นี้หมายเอาเห็นร่วมกันในทางที่ถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น เพราะธรรมดาบุคคลย่อมมีความเห็นแตกต่างกันได้ แต่ถ้าในสิ่งเดียวกันเกิดมีความเห็นขัดแย้งกันขึ้น ก็ย่อมเป็นไปเพื่อความวิวาทบาดหมางกัน เมื่อต่างฝ่ายต่างยืนยันว่าของตนถูกต้อง ก็ไม่มีทางที่จะลงรอยกันได้ ดังนั้น ความเห็นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องชอบธรรมด้วย ความเห็นของฝ่ายใดไม่ถูกต้องชอบธรรม ฝ่ายนั้นย่อมใช้ไม่ได้ ไม่ควรยืนกรานความเห็นนั้น ควรยอมตามความเห็นของฝ่ายที่ถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น

สรุปว่า คนเราที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีสุขทุกข์เนื่องถึงกัน มีกิจการเกี่ยวเนื่องถึงกัน มีผลประโยชน์ที่จะพึงได้เนื่องถึงกัน จะอยู่ด้วยกันอย่างมีสันติสุขทั่วหน้านั้น จำเป็นต้องมีธรรมะทั้ง ๖ ประการนี้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติให้มีความประสานสัมพันธ์กันดังนี้

ตามปกติ บุคคลก็มีเมตตามีความหวังดีต่อกันแล้ว จึงช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยกายวาจาตามโอกาส เมตตาที่เป็นไปทางกายวาจาใจจึงเป็นเครื่องรักษาไมตรีจิตมิตรภาพของกันและกันไว้ในเบื้องต้น แม้จะเป็นคนมีเมตตาดี แต่ถ้าเป็นคนตระหนี่ใจคอคับแคบ ไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่แบ่งปันลาภผลได้มาแก่คนที่ควรให้ ก็เป็นเหตุให้เสื่อมคลายความรักใคร่นับถือกันลงได้ กำลังแห่งความสามัคคีก็อาจอ่อนลงไปตาม จนถึงกับหมดสิ้นไปได้ ดังนั้นจึงต้องมีความโอบอ้อมอารีแบ่งปันลาภผลที่หามาได้จึงจะเป็นที่รักใคร่ของกันและกันอย่างมั่นคง

แม้จะมีเมตตาและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ดี แต่ถ้ามีความประพฤติไม่เสมอกันกับหมู่คณะ ก็ย่อมจะเป็นที่รังเกียจ เป็นที่กินแหนงแคลงใจ ไม่เป็นที่ไว้วางใจของหมู่คณะ ซึ่งจะทำให้เสียความสามัคคีของหมู่คณะ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีศีลเสมอกัน คือ มีพฤติกรรมที่ดีทางกายวาจาเสมอกันจึงจะสามารถรักษาความสามัคคีไว้ได้

แม้มีพฤติกรรมดีเข้ากับหมู่คณะได้แล้ว แต่ถ้ามีความเห็นแตกแยกไม่ลงรอยกันแล้ว ก็เป็นเหตุให้เกิดความวิวาทบาดหมางทำให้แตกความสามัคคีกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความเห็นเสมอกันตามครรลองคลองธรรมด้วย จึงจะอำนวยสันติสุขให้เกิดมีแก่หมู่คณะได้

เพราะฉะนั้น สาราณียธรรมทั้ง ๖ ประการดังกล่าวมานั้น จึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สร้างสรรค์ให้เกิดความสามัคคีในระหว่างกันและกัน ซึ่งจะต้องประสานสัมพันธ์กัน จะขาดเสียอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ความสามัคคีจึงจะบังเกิดมีและเป็นไปด้วยดี

สมานฉันท์เอื้ออารี

"สมานฉันท์เอื้ออารี" ได้แก่ **"อปริหานิยธรรม"** แปลว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว เป็นธรรมะสำคัญที่เสริมสร้างให้เกิดความรักความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นทั้งในบ้านเรือน ทั้งในหมู่คณะ แม้ที่สุดทั้งในประเทศชาติของเราด้วย ถ้าคนที่ไม่มีธรรมะชุดนี้ไปอยู่ร่วมในบ้านไหน หน่วยงานไหน หรือสังคมไหน คนในบ้านนั้น ในหน่วยงานนั้น หรือสังคมนั้นก็จะมีแต่ความวุ่นวายเดือดร้อน ผู้คนไม่มีความสมัครสมานสามัคคีกัน หรือในประเทศใด ถ้าผู้ปกครองขาดธรรมะชุดนี้ ประเทศนั้นก็มีอันต้องพินาศลง อาจจะเสียเอกราชหรือถึงกับสูญเสียชาติก็ได้ ดังกษัตริย์ลิจฉวีแคว้นวัชชี ซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป ดังนั้น ธรรมะชุดนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ธรรมะสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีชุดนี้นั้น มี ๗ ประการด้วยกัน คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจที่พึงทำ

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติตามสิ่งที่บัญญัติไว้

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่ และเชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

๕. ไม่ฉุดคร่าขืนใจสตรี

๖. เคารพนับถือเจดีย์ของบรรพบุรุษด้วยความเอาใจใส่

๗. จัดการรักษาคุ้มครองป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลาย

บรรดาธรรมะสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีทั้ง ๗ ประการนี้มีนัยที่พึงตระหนัก ดังนี้

- ประการที่ ๑-๒ จะทำให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้มีโอกาสในการปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ อยู่เป็นประจำ เมื่อมีเหตุอะไรขัดข้องจะได้ช่วยกันคิดหาแนวทางในการแก้ไขด้วยกัน และจะทำให้คนในสังคมนั้นมีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น
- ประการที่ ๓ จะเป็นเครื่องป้องกันการทำลายความสามัคคีของหมู่คณะ ด้วยการล้มล้างกฎระเบียบต่างๆ ที่บัญญัติไว้แต่เดิมแล้วพยายามบัญญัติระเบียบปฏิบัติใหม่ขึ้นมาแทน และจะทำให้คนในสังคมเคร่งครัดอยู่ในระเบียบวินัยเป็นอย่างดี
- ประการที่ ๔ จะทำให้เราได้รับแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดี เพราะท่านผู้ใหญ่นั้นได้ผ่านร้อนผ่านหนาวมาก่อน ย่อมมีประสบการณ์ รู้อะไรควรไม่ควร
- ประการที่ ๕ จะเป็นการป้องกันให้ความคุ้มครองสตรีในสังคมต่างๆ ให้ได้รับความปลอดภัย มิให้ใครมาเที่ยวข่มขืนรังแก
- ประการที่ ๖ จะทำให้คนรุ่นหลังมีความเคารพบรรพบุรุษของตนและเป็นการสืบสานสายใยสายสัมพันธ์ในระหว่างกันให้ตั้งมั่นอยู่ตลอดไป
- ประการที่ ๗ จะทำให้มีคนดีมาสู่สังคมนั้นอยู่อย่างสม่ำเสมอและเป็นโอกาสที่ที่จะได้บำเพ็ญบุญกุศลเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตนและครอบครัว

เมื่อบุคคลปฏิบัติตามธรรมะสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีทั้ง ๗ ประการนี้ได้ครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว ก็จะทำให้สังคมทุกระดับมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงมีความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

สนับสนุนพร้อมปรองดองกัน

"สนับสนุนพร้อมปรองดองกัน" ได้แก่ **"พรหมวิหารธรรม"** แปลว่า ธรรมะเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐหรือธรรมะเป็นเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ สำหรับธรรมะชุดนี้ บุคคลจะเลือกถือปฏิบัติแต่อย่างเดียวไม่ได้ เพราะเมื่อไม่เป็นไปตามความตั้งใจก็จะกลับกลายเป็นทุกข์โทษแก่ตนไป ควรถือให้ครบชุดตามความเหมาะสม เมื่อใดควรจะเมตตา ก็วางสีหน้าเมตตา เมื่อใดควรจะกรุณา ก็วางสีหน้ากรุณา เมื่อใดควรจะมุทิตา ก็วางสีหน้ามุทิตา เมื่อใดควรจะอุเบกขา ก็วางสีหน้าอุเบกขา รวมเป็นพรหม ๔ หน้า หน้าทั้งสี่นั้นจะทำหน้าที่อย่างพร้อมเพรียงกันไม่ได้ และธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้จะต้องถืออุเบกขาเป็นหลัก คือเจริญเมตตาไม่ไหวก็ต้องหันเข้าหาอุเบกขา อย่างนี้จึงจะสบายใจ

ธรรมะสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีชุดนี้มี ๔ ประการ ได้แก่

๑. มี**เมตตา**ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข คือมีความรักใคร่อยากให้ผู้อื่นเป็นสุข

๒. มี**กรุณา**สงสารหวั่นใจเมื่อผู้อื่นที่มีทุกข์ และคิดที่จะช่วยเหลือให้เขาพ้นทุกข์

๓. มี**มุทิตา**พลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

๔. มี**อุเบกขา**วางตนเป็นกลาง คือ ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นประสบกับความวิบัติ

ธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้จะต้องประสานสัมพันธ์กัน กล่าวคือธรรมะ ๓ ประการข้างต้นจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมเป็นไปด้วยดี มีความรัก มีความอบอุ่น มีความร่าเริง มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความรัก ความผูกพัน คอยให้การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้เป็นคนอ่อนโยน ละมุนละไม ส่วนธรรมะประการที่ ๔ คืออุเบกขานั้น จะช่วยพยุงความเป็นธรรมให้เกิดมีในสังคม ทำให้บุคคลในสังคมเป็นคนเข้มแข็ง รู้จักรับผิดชอบ

สรุปอย่างง่ายๆ ว่าบุคคลผู้มีธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้จะทำให้น่ารัก อ่อนหวาน เยือกเย็น และไม่ร้อนใจ ได้ในคำกล่าวที่ว่า

“เมตตาแต่งหน้าให้นวลเก๋ กรุณาเป็นเสน่ห์อ่อนหวาน
มุทิตาเยือกเย็นเป็นท่อธาร อุเบกขาชื่นบานไม่ร้อนใจ”

สืบสานสันติสุขให้ยั่งยืนนาน

“สืบสานสันติสุขให้ยั่งยืนนาน” ได้แก่ **“ฆราวาสธรรม”** แปลว่า ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน เป็นธรรมะอีกชุดหนึ่งที่ช่วยสร้างเสริมให้เกิดความรักความสามัคคีในระหว่างกันและกันของคนในสังคม มี ๔ ประการ คือ

๑. มีความจริงใจต่อกัน

มีความจริงใจต่อกัน คือ ไม่โกหกหลอกลวง พูดจริงทำจริง ปากกับใจตรงกัน ไม่ใช่ปากอย่างหนึ่ง ใจอย่างหนึ่ง สุดจะหยั่งถึงได้ ความจริงมีอยู่อย่างไร ก็พูดทำเท่ากับความจริง ไม่ยิ่งไปหรือหย่อนไป ถ้าทำไม่ได้ดังปากว่า ก็เท่ากับว่าท่าดีทีเหลว ต้องมีความซื่อสัตย์ มีความซื่อตรง คือ ไม่คดโกง ตรงไปตรงมา ไม่คดในข้องอในกระดูก ไม่หน้าซื่อใจคด ไม่หน้าเนื้อใจเสือ ไม่หน้าไหว้หลังหลอก ไม่ปากว่าตาขยิบ หรือไม่มือถือสากปากถือศีล อันความซื่อสัตย์นั้นถือว่าเป็นคุณสมบัติของคนดีที่จำเป็นต้องมี มิฉะนั้น ถึงจะเป็นผู้มีความรู้มากแต่ก็ไม่สามารถเอาตัวเองให้รอดได้ เข้าทำนองที่ว่า *“มีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด”* คนไม่มีความซื่อสัตย์นี้ ชาตินี้ทั้งชาติคงเอาดีไม่ได้ ไม่มีใครอยากให้ร่วมการงานด้วย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

“ความซื่อสัตย์เป็นสมบัติของผู้ดี
หากใครไม่มีชาตินี้เอาดีมิได้
มีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดถมไป
คดโกงแล้วใครจะรับไว้ให้ร่วมการงาน”

ความจริงใจต่อกันนี้เป็นสิ่งที่จะประสานใจให้เกิดความรักความสามัคคีหรือความมีไมตรีเชื่อถือไว้วางใจกันและกัน เพราะอันการอยู่ร่วมกันนั้น

จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปบ้าง ก็ยังพอทำเนา เช่น ขาดปัจจัยเงินทองข้าวของเครื่องใช้ที่อยู่อาศัย แต่ถ้าขาดความจริงใจความซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว ก็เท่ากับขาดความรักความสามัคคี เมื่อเป็นเช่นนี้ ความรักก็ไม่มี ความสามัคคีก็ไม่เกิด จะเกิดก็เฉพาะความระแวงสงสัย อันจะเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความวิวาทบาดหมาง ไม่เป็นแนวทางแห่งความสงบสุขในสังคม

๒. มีการฝึกฝนปรับปรุงตนเอง

มีการฝึกฝนปรับปรุงตนเอง หมายความว่า ให้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองในลักษณะ ๓ อย่าง คือ

๑. **รู้จักข่มใจ** คือ รู้จักบังคับใจตัวไม่ให้มัวเมาโลภมาก อยากได้ในทางทุจริตผิดศีลธรรม บังคับใจมิให้ขุ่นเคืองเกิดความพยาบาทอาฆาตจองเวร บังคับใจมิให้เกิดความหลงงมงายต่างๆ รวมความว่า รู้จักเก็บอารมณ์ข่มจิตไว้ ไม่แสดงอาการใดๆ ให้วิปริตผิดปกติออกมานอกหน้า ดังคำพังเพยที่ว่า *“เก็บน้ำขุ่นไว้ข้างใน น้ำใสออกมาใช้ข้างนอก”*

๒. **รู้จักฝึกใจ** คือ รู้จักฝึกฝนอบรมตน ปรับปรุงแก้ไข ปรับตัวปรับใจให้เหมาะสมกับเพศภาวะ สถานะ และกาลเทศะ มีสติสัมปชัญญะเข้าประคับประคองตัว จะพูดคิดหรือทำการใดก็ไตร่ตรองให้รอบคอบด้วยเหตุด้วยผลเสียก่อน ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม การรู้จักฝึกจิตใจและปรับปรุงแก้ไขให้เป็นคนเหมาะสม ย่อมเป็นที่นิยมยกย่องโดยทั่วไป ไม่ใช่ผิดพลาดแล้วจึงมาแก้ไขหรือแก้ตัว เพราะความผิดความชั่วนั้น ไม่อาจลบล้างให้จางหายได้ การกันย่อมดีกว่าการแก้ ฉันใด การแก้ไขย่อมดีกว่าการแก้ตัว ฉันนั้น

๓. **รู้จักหยุดใจ** คือ รู้จักยับยั้งใจ ไม่ให้ถลำไปสู่ความผิดพลาดเสียหาย เพราะแม้การรู้จักหยุดใจหรือยับยั้งใจได้ในเมื่อรู้สึกสำนึกผิด จะไม่อาจเปลี่ยนจากความชั่วความผิด ให้เป็นความดีความถูกได้ แต่ก็สามารถที่จะหยุดใจไม่ให้ทำความชั่วความเสียหายอีกต่อไปได้

๓. มีความอดทน

มีความอดทน คือ มีความเข้มแข็ง มีความทนทาน ทั้งต่องานยากลำบากตรากตรำ ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และต่อสิ่งที่มากระทบใจ ความอดทนเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลผู้อยู่ในสังคมจะพึงอบรมให้เกิดให้มีขึ้นในตน เป็นไปเพื่อเผาผลาญความชั่วและเป็นอุปการะในการสร้างสรรค์คุณงามความดี เพราะในการทำหน้าที่ต่างๆ นั้น ย่อมต้องการความอดทน ไม่ปล่อยใจให้ตกเป็นทาสของความอยาก เพราะบุคคลผู้มีความอยากเป็นเจ้าหัวใจ ไม่รู้จักอดทน ปล่อยใจไปตามความอยาก จึงมักตกอยากอย่างไม่รู้ตัว

นอกจากนี้ ยังต้องอดทนต่ออารมณ์ร้าย เช่น ความผิดหวัง การติฉินนินทา การทะเลาะวิวาทบาดหมาง ความขัดแย้งกัน ในสถานการณ์บางอย่าง คนเราต้องรู้จักหลบจึงจะสามารถรอดพ้นจากอันตรายต่างๆ ได้ การหลบนั้นบางเรื่องต้องหลบกาย บางเรื่องต้องหลบใจ เช่น เรื่องภายในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเรื่องต้องหลบใจ เพราะทางกายนั้นหลบยาก เหตุว่าอยู่บ้านเดียวกัน ถึงจะหลีกก็ต้องพบ ถึงจะหลบก็ต้องปะ การหลบใจในที่นี้ก็คือการมีความอดทนนั่นเอง

๔. มีความเสียสละ

มีความเสียสละ คือ สละวัตถุสิ่งของแก่ผู้อื่น อันแสดงถึงการมีอัธยาศัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มาในแง่ของไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย โดยความหมายก็คือแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เขามีเขาก็ให้เรา เรามีเราก็ให้เขา เพราะคนเรานั้นจะร่ำรวยอย่างไร ในโอกาสหนึ่งก็อาจขาดแคลนได้ได้ในทำนองว่า แม้เศรษฐีก็ยังขาดไฟ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นเหตุปัจจัยให้สร้างมิตรไมตรีขึ้นในหมู่คณะ เพราะมิตรไมตรีเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ ยังต้องรู้จักเสียสละอารมณ์ที่ไม่ดี ไม่อิจฉาริษยากัน ไม่เหยียบย่ำซ้ำเติมกัน หากผิดพลาดกระทบกระทั่งกัน ก็ต้องรู้จักให้อภัยกันมิฉะนั้น ก็จะทำให้มีความสามัคคีกันได้ยาก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

“ถ้าไม่มีการให้อภัยผิด
และไม่คิดที่จะลืมซึ่งความหลัง
จะหาสามัคคียากลำบากจัง
ความพลาดพลั้งย่อมีทั่วทุกตัวคน”

ธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นเหตุปัจจัยอันสำคัญที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้คนสังคมมีไมตรีจิตมิตรภาพ เพราะคนผู้มีธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้จะเป็นผู้มีความจริงใจต่อกัน มีการฝึกฝนอบรมตน มีความอดทน และมีความเสียสละ จึงทำให้เป็นที่เคารพรักนับถือของคนทุกหมู่เหล่า จะอยู่หรือไป ณ ถิ่นฐานแห่งใด ย่อมปราศจากเวรภัยอันตรายทั้งปวง

ตัวอย่าง
ผู้มีความสามัคคี
และผู้ขาดความสามัคคี

มีหลักคำสอนเกี่ยวความสามัคคีที่ท่านได้กล่าวไว้ในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมาย เพื่อให้บุคคลผู้อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะได้เห็นคุณค่าของความสามัคคี และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แต่การที่บุคคลจะมองเห็นคุณค่าของความสามัคคีได้นั้น จำต้องอาศัยพื้นฐานของคนในสังคมที่มีความยินดีพอใจในธรรม จนสามารถพัฒนาตนให้มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดังนั้นเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ต่อจากนี้ไป จะได้นำตัวอย่างต่างๆ อันแสดงให้เห็นถึงอานุภาพของความสามัคคีและโทษของการแตกแยกสามัคคี มีตัวอย่างประกอบดังนี้

แขนงไม้ไผ่
สอนให้กลมเกลียวกัน

คำสอนเกี่ยวกับความสามัคคีได้รับการปลูกฝังมาแต่บรรพกาลแล้ว ดังจะเห็นได้จากเรื่องราวต่างๆ ที่สอนให้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งความสามัคคี โดยได้รับการถ่ายทอดในรูปแบบหลากหลาย เพื่อปลูกฝังให้มีนิสัยรักความสามัคคี ดังเช่นนิทานเรื่องแขนงไม้ไผ่สอนให้กลมเกลียวกัน ซึ่งเรื่องราวดังนี้

ครอบครัวหนึ่ง มีลูกหลายคน แต่ละคนมักขัดแย้งกันในเรื่องต่างๆ อยู่เป็นประจำ ทำให้ผู้เป็นพ่อเกิดความไม่สบายใจ จึงได้คิดหาวิธีที่จะทำให้ลูกๆ มีความสามัคคีกัน อยู่มาวันหนึ่ง ผู้เป็นพ่อจึงได้นำเอาแขนงไม้ไผ่มาส่งให้ลูกคนละอัน สองอัน แล้วสั่งให้ลูกหัก ซึ่งลูกทุกคนก็สามารถหักได้ จากนั้น พ่อจึงเอาแขนงไม้ไผ่หลายอันมามัดรวมกันแล้วส่งให้ลูกๆ ลองหักดู ปรากฏว่าไม่มีลูกคนไหนสามารถหักแขนงไม้ไผ่ที่มัดรวมกันได้ พ่อได้โอกาสจึงชี้แจงให้ลูกๆ ได้เห็นความสำคัญแห่งความสามัคคีว่า คนเราอยู่ร่วมกันนั้น หากมีความสามัคคีกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การป้องกันอันตราย การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้นก็ตาม ก็สามารถทำให้สำเร็จได้ หากมีความร่วมแรงร่วมใจกันอันเป็นเหมือนแขนงไม้ไผ่ที่มัดรวมกันแล้ว ก็ยากที่ใครๆ จะสามารถหักทำลายได้ ในทำนองกลับกัน หากมีความแตกสามัคคีกัน ก็จะไม่อาจทำงานสำคัญ แก้ไขปัญหา ป้องกันศัตรู เป็นต้นได้ เหมือนแขนงไม้ไผ่ที่ลูกๆ ได้หักทำลายลงนั่นเอง ในเวลาต่อมา ลูกๆ ต่างมีความสามัคคีกัน

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงอานุภาพของความสามัคคีและโทษแห่งความแตกสามัคคี โดยอาศัยแขนงไม้ไผ่เป็นตัวอย่างประกอบในการสอน ทำให้ลูกๆ ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญแห่งความสามัคคีได้เป็นอย่างดี ในที่สุด ลูกๆ ทุกคนต่างก็มีความกลมเกลียวสามัคคีกัน

ความล่มสลาย ของกษัตริย์ลิจฉวี

ในสมัยพุทธกาล พระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ ทรงต้องการจะได้แคว้นวัชชีของกษัตริย์ลิจฉวีเป็นเมืองขึ้น ขณะนั้นแม้แคว้นมคธจะมีอำนาจมากก็จริง แต่ก็ไม่สามารถปราบปรามแคว้นวัชชีได้ เพราะชาววัชชีมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันต่อต้านข้าศึกที่ยกมาประชิด จึงรักษาความเป็นเอกราชของประเทศชาติไว้ได้ ภายหลังชาววัชชีแตกสามัคคีกัน เพราะไปเชื่อคำยุแหย่ของวัสสการพราหมณ์ ในที่สุดก็ถูกพระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพเข้าปราบปรามจนตกอยู่ในอำนาจ กษัตริย์ลิจฉวีแคว้นวัชชีต้องสูญเสียบ้านเมืองก็เพราะขาดความสามัคคีนั่นเอง ซึ่งมีความเป็นมาโดยย่อดังนี้

แคว้นวัชชีมีการปกครองแบบสภากษัตริย์ คือมีกษัตริย์หลายพระองค์ปกครองร่วมกัน โดยอาศัยการลงมติเป็นเอกฉันท์ กษัตริย์เหล่านั้นได้รับคัดเลือกจากราชวงศ์ลิจฉวีชั้นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถและมีศักดิ์ศรีเสมอกัน

คราวหนึ่ง เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ซึ่งเสด็จผ่านมาที่แคว้นวัชชีแล้วทูลขอให้ทรงแสดงหลักการในการปกครองประเทศ พระพุทธองค์ทรงแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการแก่กษัตริย์ลิจฉวีเหล่านั้น จากนั้นมาเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีได้นำเอาอปริหานิยธรรมนั้นมาเป็นหลักในการปกครอง ทำให้แคว้นวัชชีมีความแข็งแกร่ง เป็นปึกแผ่นแน่นหนาขึ้นโดยลำดับ แม้จะเป็นประเทศเล็กๆ แต่ก็มีพิษสงมาก ขนาดแคว้นใหญ่ๆ ที่มีแสนยานุภาพมากอย่างแคว้นมคธในสมัยนั้นยกกองทัพมาโจมตีหลายครั้งก็ยังเอาชนะไม่ได้ ในที่สุด พระเจ้าอชาตศัตรูได้มีรับสั่งให้วัสสการพราหมณ์ซึ่งเป็นมหาอำมาตย์เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อทูลเลียบเคียงถามถึงวิธีที่จะเอาชนะแคว้นวัชชี

วัสสการพราหมณ์ได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์แล้วกราบทูลตามรับสั่ง พระพุทธองค์มิได้ตรัสอะไรในเรื่องนี้ แต่ได้ตรัสถามท่านพระอานนท์ผู้ถวายงานพัดอยู่ว่า พวกกษัตริย์ลิจฉวียังปฏิบัติอปริหานิยธรรม ๗ ประการอยู่หรือไม่ เมื่อพระเถระทูลว่า ยังปฏิบัติอยู่ จึงทรงตรัสว่า ตราบใดยังเป็นเช่นนี้อยู่ ตราบนั้นก็พึงหวังได้

แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย แล้วทรงเล่าให้วัสสการพราหมณ์ฟังว่า พระองค์เคยแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการแก่พวกกษัตริย์ลิจฉวี วัสสการพราหมณ์กราบทูลว่า พวกกษัตริย์ลิจฉวีปฏิบัติเพียงประการเดียวก็จะมีแต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อม ไม่ต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง ๗ ประการเลย พระเจ้าอชาตศัตรูไม่มีทางที่จะเอาชนะได้เลย นอกจากใช้วิธีทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกันแล้วทูลลากลับไปกราบทูลพระเจ้าอชาตศัตรูให้ทรงทราบ

เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูได้สดับเช่นนั้น จึงได้ดำเนินการเพื่อทำลายความสามัคคีของฝ่ายกษัตริย์ลิจฉวีแคว้นวัชชีทันที โดยใช้กลอุบายสร้างสถานการณ์ว่า มีการประชุมวางแผนจะยกทัพไปตีแคว้นวัชชี ในที่ประชุมนั้นทุกคนมีมติเห็นชอบทั้งนั้น มีเพียงวัสสการพราหมณ์เท่านั้นที่คัดค้าน พระเจ้าอชาตศัตรูจึงได้ทรงทำทีเป็นพิโรธ รับสั่งให้ลงโทษเฆี่ยนตีวัสสการพราหมณ์แล้วปลดจากตำแหน่ง ริบทรัพย์สมบัติทุกอย่างพร้อมทั้งเนรเทศออกจากเมืองด้วย

ฝ่ายวัสสการพราหมณ์ ได้ไปขอพึ่งพระบารมีของกษัตริย์ลิจฉวีแคว้นวัชชี กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ เมื่อกษัตริย์ลิจฉวีได้ทรงทราบเรื่องนั้นก็เกิดความสงสาร จึงนำเรื่องนั้นเข้าที่ประชุมแล้วทรงรับวัสสการพราหมณ์ไว้เลี้ยงดู โดยไม่เฉลียวใจว่า จะเป็นกลลวงของศัตรู เพราะเชื่อว่าวัสสการพราหมณ์เป็นคนเก่งมีฝีมือ มิฉะนั้น คงจะไม่ได้รับตำแหน่งสูงเป็นมหาอำมาตย์อย่างแน่นอน แต่เนื่องจากพราหมณ์นั้นเคยเป็นคนของฝ่ายแคว้นมคธ จึงไม่ให้ทำหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง ได้มอบให้ทำหน้าที่สอนหนังสือแก่บุตรหลานของตน

วัสสการพราหมณ์เป็นผู้มีไหวพริบดีอยู่แล้ว เมื่อมาอยู่ในฐานะอาจารย์ก็เลยได้ช่องทางสะดวกที่จะทำให้ชาววัชชีแตกความสามัคคีกัน เริ่มดำเนินการตามแผนการของตนทันที โดยเริ่มด้วยวิธีทำให้พระโอรสและพระธิดาของกษัตริย์ลิจฉวีเกิดความระแวงสงสัยและเกิดการทะเลาะวิวาทกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้มารดาบิดาพลอยทะเลาะกันตามไปด้วย ครั้นเกิดความกินแหนงแคลงใจกันแล้ว งานการปกครองและงานการบริหาร ที่เคยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพก็เริ่มสะดุดลง เพราะเมื่อมีเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมก็พูดกันไม่รู้เรื่อง ไม่มีใครยอมใคร เพราะมีความเคืองกันอยู่ในใจก่อนแล้ว จึงต้องหันหน้าเข้าพึ่งวัสสการพราหมณ์เพื่อให้ช่วยแก้ไข ก็เลยเป็นไปตามแผนที่วัสสการพราหมณ์วางไว้ทุกอย่าง

วัสสการพราหมณ์เห็นได้โอกาสจึงเริ่มดำเนินการงานร้ายของตนทันที โดยจัดย้ายแม่ทัพนายกองให้ไปทำหน้าที่ที่ตนไม่ถนัด เมื่อเห็นว่าชาววัชชีแตกแยกความสามัคคีกันอย่างเต็มที่แล้วจึงส่งสัญญาณให้กองทัพจากแคว้นมคธยกทัพมาตีจนแคว้นวัชชีล่มสลายตกเป็นเมืองขึ้นของแคว้นมคธตั้งแต่บัดนั้นมา

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงอานุภาพแห่งความสามัคคีและโทษแห่งความสามัคคีได้เป็นอย่างดี ที่แคว้นวัชชีซึ่งเป็นแคว้นเล็กๆ แต่ก็มีความเข้มแข็งสามารถต่อกรกับศัตรูผู้มารุกรานได้ ก็เพราะอานุภาพแห่งความสามัคคี มีความพร้อมเพรียงกันในการบริหารกิจการต่างๆ ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม แต่ที่แคว้นวัชชีต้องมาล่มสลายนั่น ก็เพราะความแตกสามัคคีของประชาชนอันเนื่องมาจากการริษยากันเป็นต้น ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชนิพนธ์ถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“อย่าเห็นแก่ตัวมัวพะวง ลุ่มหลงริษยาไม่ควรที่
อย่าต่างคนต่างแก่งแย่งกันดี อย่าให้ช่องไพรีที่มุ่งร้าย
แม้นเราริษยากันและกัน ไม่ช้าพลันก็จะพากันฉิบหาย
ระวังการยุยงส่งร้าย นั่นแหละเครื่องทำลายสามัคคี
คณะใดศัตรูผู้ฉลาด หมายมาดทำลายให้เร็วรี่
ก็ยุแยกให้แตกสามัคคี เช่นกษัตริย์ลิจฉวีวงศ์โบราณ
พราหมณ์ผู้เดียวรับใช้ไปยุแหย่ สาระแนยุญาติให้แตกฉาน
จนเวลาศัตรูจู่มาราญ มัวเกี่ยงกันเสียการเสียนคร
ฉะนั้นไซร้ชาวไทยจงร่วมรัก จงร่วมรวมสมัครสโมสร
เอาไว้เผื่อเมื่อมีไพรีรอน จะได้สู้ดัสกรด้วยเต็มแรง”

ผลของการวิวาท
จึงพินาศตามกัน

แม้คนที่เคยมีความสามัคคีกันมาก่อน แต่เมื่อผลประโยชน์ขัดกัน ก็สามารถทำลายความสามัคคีที่เคยมีต่อกันได้ เกิดความทะเลาะวิวาทบาดหมางกันถึงขั้นรุนแรง ในที่สุดก็จบลงแบบไม่มีใครได้ ไม่มีใครรอดเลยสักคน ดังมีเรื่องนี้เป็นตัวอย่าง

เล่ากันว่า มีคนกลุ่มหนึ่งคบหาสมาคมกันเป็นเพื่อนฝูงกันรักใคร่นับถือกันมาก แต่เพราะเป็นการคบหาสมาคมกันของคนพาล ความเห็นตรงกันในเรื่องชั่วๆ จนร่วมมือเล่นการพนัน ดื่มสุรา เที่ยวกลางคืน กลายเป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย ตัดช่องย่องเบา จนคุมพวกกันเป็นกองโจรปล้นคนอื่น อยู่มาในคราวหนึ่งได้ร่วมกันปล้นกองคาราวานเกวียน ฝ่ายกองเกวียนขัดขืนไม่ยินยอม ทำให้พวกโจรโกรธจึงมีการต่อสู้กัน จบลงด้วยพวกโจรตายไปเป็นจำนวนมาก แต่พวกพ่อค้าเกวียนตายหมด เมื่อถึงคราวแบ่งทรัพย์สมบัติกันในหมู่โจร กลับตกลงกันไม่ได้ เพราะทุกคนต่างต้องการได้มากกว่าคนอื่น เมื่อตกลงกันไม่ได้ ความโลภจัดก็นำไปสู่ความโกรธจัด โจรเหล่านั้นจึงต่อสู้กันเอง จนในที่สุดก็เหลือโจรเพียง ๒ คนเท่านั้น

จากนั้น โจรทั้งสองต่างก็เกิดความกลัวตาย จึงต่างคนต่างคิดวางแผนที่จะฆ่าอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อตนจะได้ครอบครองทรัพย์สมบัติในกองเกวียนเพียงคนเดียว โจรทั้งสองได้ปรึกษากันว่า จะแบ่งทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้เท่าๆ กัน แต่ทั้งสองคนต่างก็ซ่อนดาบไว้ในรอยยิ้ม แล้วก็ได้แบ่งหน้าที่กันทำ โจรคนหนึ่งออกไปหาซื้ออาหารการกิน อีกคนหนึ่งเฝ้าทรัพย์สมบัติในกองเกวียนไว้ ขณะที่ออกไปซื้ออาหารนั้น โจรผู้ไปซื้ออาหารก็ได้วางแผนเพื่อจะกำจัด

อีกฝ่ายหนึ่งว่า เมื่อตนกินอาหารจนอิ่มแล้ว ก็จะซื้ออาหารผสมยาพิษไปให้เพื่อนกิน เมื่อเพื่อนกินอาหารผสมยาพิษตายแล้ว ตนก็จะได้ครอบครองทรัพย์สมบัติทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว ฝ่ายโจรอีกคนหนึ่งก็ได้วางแผนที่จะฆ่าอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนกัน จึงได้ไปดักซุ่มรอเพื่อฆ่าโจรที่นำอาหารมา แล้วลอบทำร้ายจนอีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย แล้วตนเองก็กินอาหารที่เพื่อนนำมาให้นั้น ในที่สุดก็ถึงแก่ความตายเหมือนกัน ตกลงว่าโจรทุกคนต่างก็เสียชีวิตเหมือนกันทั้งหมด

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงโทษแห่งความแตกสามัคคีกัน ซึ่งมีสาเหตุมาจากความโลภมากไม่รู้จักพอ เข้าในลักษณะที่ว่า *"โลภมากลาภหาย"* นั้นเอง ในที่สุดแล้ว ... ก็ทำให้คนเหล่านั้นได้รับความวอดวายเสียหายไปด้วยกันหมดทุกคน ดังนั้น ในทางพระพุทธศาสนา จึงสอนให้เป็นคนรู้จักสันโดษ รู้จักความพอดี เพราะว่าความพอดีไม่มีก็เป็นทุกข์ ความพอไม่มีก็เป็นทุกข์ ความมีไม่พอก็เป็นทุกข์ เมื่อไม่อยากทุกข์ จึงควรพยายามสร้างความพอดี สร้างความมีให้พอ และสร้างความพอให้มี ก็จะทำให้มีความอยู่เย็นเป็นสุขได้ตลอดไป

ผู้เป็นแบบอย่างแห่งความสามัคคี

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงยกย่องพระเถระ ๓ รูป คือ พระอนุรุทธเถระ พระนันทิยเถระ และพระกิมพิลเถระ ว่าเป็นแบบอย่างแห่งผู้เป็นอยู่ด้วยความสามัคคีกัน เป็นความสามัคคีที่มีความรู้คุณค่าแห่งความสามัคคีและโทษของความแตกสามัคคี แล้วมีความรักความพอใจในความสามัคคี ปฏิบัติตนอยู่ในความสามัคคีแล้ว ได้รับผลเป็นความสุขความสงบจากการมีความสามัคคีแล้ว ผลของความสามัคคีที่ปรากฏในพระเถระเหล่านั้น ก็คือมีพร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำนมกับน้ำ มองกันด้วยนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรัก ดังนั้น จึงขอเล่าเรื่องราวของท่านเหล่านั้นประกอบดังต่อไปนี้

เล่ากันว่า ในคราวที่พระเถระทั้งสามรูปนั้นได้ถวายการต้อนรับพระพุทธองค์แล้ว เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสถามว่า *"มีความสะดวกสบายด้วยอาหารบิณฑบาตหรือไม่"* จึงกราบทูลว่า *"ยังสบายดี ยังพอเป็นอยู่ได้ ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาต"* เมื่อตรัสถามว่า *"ยังมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน อยู่กันด้วยความรักความเมตตาหรือไม่"* ก็กราบทูลว่า *"ยังมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน อยู่กันด้วยความรักความเมตตาอยู่"*

เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสถามถึงวิธีที่ทำให้มีความสามัคคีและวิธีที่จะรักษาความสามัคคีให้มั่นคงได้ จึงได้กราบทูลให้ทรงทราบว่า *"ทุกรูปต่างก็คิดว่า นับว่าเป็นลาภของเราแท้ ที่ได้อยู่กับเพื่อนพรหมจารีเช่นนี้ แล้วได้ตั้งความรักในกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง แล้วก็มีความคิดว่า ทางที่ดีเราควรเก็บความนึกคิดของตนแล้วทำตามความนึกคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้ว*

ก็ทำตามนั้น" ในที่สุดได้กราบทูลว่า *"แม้กายของข้าพระองค์ทั้งหลายจะแตกต่างกันก็จริง แต่ความนึกคิดดูเหมือนเป็นอันเดียวกัน"*

เพราะความสามัคคีกันของพระเถระเหล่านั้น จึงทำให้ยักษ์ชื่อทีฆปรชนเลื่อมใสแล้วเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์กราบทูลว่า *"นับเป็นลาภของชาววัชชีแท้ ที่พระพุทธองค์เสด็จมาประทับอยู่พร้อมพระเถระทั้งสามรูปนี้"*

พระพุทธองค์ทรงยกย่องพระเถระเหล่านั้นว่า *"เธอทั้งสามรูปนี้ ออกบวชจากตระกูล วงศ์ตระกูล หมู่บ้าน นิคม นคร ชนบท ใดๆ ถ้าตระกูล วงศ์ตระกูล หมู่บ้าน นิคม นคร ชนบท นั้นๆ มีจิตเลื่อมใสระลึกถึงเธอทั้งสาม ข้อนั้นจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่พวกเขาตลอดกาลนาน*

ถ้าวรรณะทั้งสี่ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และถ้ามนุษยโลก เทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์ สมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีจิตเลื่อมใสระลึกถึงเธอทั้งสาม ข้อนั้นจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่พวกเขาตลอดกาลนาน

ท่านจงดูเถิด เธอทั้งสามนี้ ได้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก ตลอดถึงแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย"

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงวิธีที่จะทำให้คนผู้อยู่ร่วมกันมีความสามัคคีและวิธีรักษาความสามัคคีให้ยืนยาว คือ ทุกคนจะต้องมีความเอื้อเฟื้อเอื้ออารี มีไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา ต่างพึ่งพาอาศัยกัน เข้าในลักษณะที่ว่า *"น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอัชฌาสัยเราก็จิตคิดดูเล่าเขาก็ใจ ปลูกอื่นไยปลูกไมตรีดีกว่าพาล"*

ความร้าวฉาน
ของพระสงฆ์กรุงโกสัมพี

แม้ในสมัยพุทธกาล พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพราะเหตุที่มีความประพฤติและความคิดเห็นไม่ตรงกัน ที่ในภาษาทางพระเรียกว่า ไม่มีสีลสามัญญตา คือความเสมอกันในด้านศีล และไม่มีทิฏฐิสามัญญตา คือความเสมอกันในด้านความเห็น เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้เกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทบาดหมางเป็นเรื่องราวใหญ่โต จนเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ต้องเสด็จไปอยู่ป่าปาริไลยกะโดยลำพังให้ช้างและลิงถวายการอุปัฏฐากอยู่ ซึ่งมีเรื่องราวพอสรุปได้ดังนี้

เล่ากันว่า พระวินัยธร ผู้เชี่ยวชาญในพระวินัย กับพระธรรมกถึก ผู้เชี่ยวชาญในพระสูตร ทั้งสองต่างก็มีศิษย์คนละ ๕๐๐ รูป ได้จำพรรษา ณ วัดโฆสิตาราม กรุงโกสัมพี

อยู่มาวันหนึ่ง พระธรรมกถึกไปเข้าห้องน้ำแล้วเหลือน้ำชำระไว้ ไม่เทให้หมดตามเงื่อนไขทางพระวินัย พระวินัยธรเข้าไปพบเห็นน้ำที่เหลืออยู่นั้น แล้วออกมาสอบถามพระธรรมกถึกว่า *"ท่านไม่รู้ว่าเป็นอาบัติเพราะการเหลือน้ำไว้หรือ"*

"ขอรับ กระผมไม่ทราบ"

"ถึงจะไม่รู้ก็ตามทีเถิด ท่านก็ยังต้องอาบัติอยู่ดี"

"ถ้าอย่างนั้น ผมขอแสดงคืนอาบัตินั้น"

"หากว่าท่านไม่จงใจ ทำไปเพราะไม่มีสติ ก็ไม่เป็นอาบัติ"

เมื่อพิจารณาดูเหตุการณ์แล้วก็น่าจะยุติเพียงเท่านี้ ไม่น่าจะมีเรื่องราวอะไรบานปลายออกไปจนยากแก่การแก้ไข แต่ก็เกิดเรื่องขึ้นจนได้ เพราะ

หลังจากนั้น พระวินัยธรได้นำเรื่องนั้นไปเล่าให้ศิษย์ของตนฟังว่า *"พระธรรมกถึกทำผิดแล้วยังไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ"* ศิษย์ของพระวินัยธรได้นำเรื่องนั้นไปตำหนิให้ศิษย์พระธรรมกถึกฟัง

เมื่อศิษย์พระธรรมกถึกนำความนั้นไปบอกแก่อาจารย์ของตนแล้ว พระธรรมกถึกจึงพูดว่า *"เมื่อก่อน พระวินัยธรบอกว่าไม่เป็นอาบัติ แต่เดี๋ยวนี้กลับบอกว่าเป็นอาบัติ เมื่อเป็นเช่นนี้ พระวินัยธรก็เป็นคนพูดโกหกตอแหล"* แล้วศิษย์ของพระธรรมกถึกไปกล่าวตำหนิพระวินัยธรให้ศิษย์ของท่านฟัง

เมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ต่างไม่มีฝ่ายไหนยอมกัน ต่างฝ่ายต่างก็ต้องการเอาชนะซึ่งกันและกัน เมื่ออาจารย์กับอาจารย์ทะเลาะกัน ศิษย์ของแต่ละฝ่ายก็เข้าข้างอาจารย์ของตน จึงทะเลาะกันอีก ลุกลามไปถึงภิกษุณีผู้รับโอวาท อุบาสกอุบาสิกาผู้ให้การอุปถัมภ์ ก็แตกกันเป็น ๒ ฝ่ายทะเลาะวิวาทกัน ตอนนั้นไม่มีใครพูดเรื่องใครผิดใครถูกแล้ว ต่างต้องการเป็นผู้ชนะด้วยกันทั้งนั้น จนความแตกแยกกระจายออกไปอย่างกว้างขวาง สุดที่จะเยียวยารักษาได้ จนถึงขั้นที่พระพุทธองค์ต้องส่งโอวาทไปเตือนสติแก่ทั้งสองฝ่ายไม่ให้ทะเลาะกันถึง ๒ ครั้ง แต่ท่านเหล่านั้นอยู่ในสภาพหน้ามืดตามัวเสียแล้ว จึงไม่ยอมรับฟัง จัดอยู่ในขั้นที่เกิดความร้าวฉานอย่างรุนแรง ยากที่จะประสานให้คืนดีกันได้

ดังนั้น พระพุทธองค์ก็ได้เสด็จไปเองได้ทรงให้โอวาทตักเตือนทั้งสองฝ่ายไม่ให้ทะเลาะกันว่า *"อย่าเลยภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ทำการแตกร้าวกันเลย ขึ้นชื่อว่าการแตกร้าว การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทนั่น มีแต่ก่อให้เกิดความฉิบหาย ขอพวกเธอจงพร้อมเพรียงกันเถิด อย่าวิวาทกันเลย"* พร้อมกันนั้นก็ได้ทรงนำเรื่องราวต่างๆ คือ เรื่องนกไส้ซึ่งตัวเล็กนิดเดียว ยังร่วมกันกับพวกฆ่าช้างตัวโตให้ตายได้ เรื่องนกกระจาบตัว

เล็กๆ เมื่อติดตาข่ายของนายพราน ยังพร้อมกันบินสลัดตาข่ายออกได้ และเรื่องทีฆาวุกุมาร ผู้มีโอกาสปลงพระชนม์ชีพของพระเจ้าพรหมทัต แต่นึกถึงพระโอวาทของพระราชบิดาก่อนที่จะถูกประหาร จึงกลับใจสร้างความเป็นมิตรกับศัตรู จนในที่สุดก็ได้ครอบครองเมือง มาเล่าประกอบเพื่อให้ภิกษุเหล่านั้นเห็นโทษของการทะเลาะกัน

ในตอนท้าย พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนว่า *"ความอดทนและความสงบเสงี่ยมเช่นนี้ยังได้เกิดขึ้นแก่พระราชาเหล่านั้นผู้ทรงอาญาทรงถือศัสตราวุธ การที่พวกเธอบวชในธรรมวินัยอันเรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ จะพึงมีความอดทนและความสงบเสงี่ยมนั้น ก็จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้แน่"* แต่ก็ไม่สามารถจะทำให้ภิกษุเหล่านั้นมีความพร้อมเพรียงกันได้ แล้วได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ ป่าปาริไลยกะเพียงลำพังพระองค์เอง โดยมีช้างและลิงถวายการอุปัฏฐากอยู่

ฝ่ายประชาชนชาวกรุงโกสัมพี เมื่อได้ทราบว่าพระพุทธองค์ต้องเสด็จไปอยู่ในป่ากับช้างและลิงเช่นนั้น จึงมีความไม่พอใจต่อการกระทำเช่นนั้นของภิกษุทั้งหลาย จึงพากันลงโทษด้วยการไม่ให้ความเคารพนับถือดังที่เคยทำมา พร้อมกันนั้นก็ไม่ให้การอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ ทำให้ภิกษุเหล่านั้นได้รับความลำบากตลอดพรรษานั้น ภิกษุเหล่านั้นจึงเกิดความสำนึกผิดแล้วได้เดินทางไปเฝ้าพระพุทธองค์ ณ กรุงสาวัตถี เพื่อขอให้พระพุทธองค์ทรงอดโทษ

ในขณะนั้นก็ได้เหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อขึ้น กล่าวคือ ผู้คนที่ได้ทราบเรื่องนั้น ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ภายในกรุงสาวัตถี พระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขามหาอุบาสิกา เป็นต้น ต่างก็ไม่ประสงค์จะให้ท่านเหล่านั้นเข้ามาเฝ้าพระพุทธองค์ จนพระพุทธองค์ต้องทรงชี้แจงให้ท่านเหล่านั้นได้เข้าใจว่า แท้ที่จริงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้มีศีล แต่ที่ไม่เชื่อฟัง

พระองค์นั้น ก็เพราะการทะเลาะวิวาทกันเท่านั้น ขณะนี้ พวกเธอต่างก็สำนึกในความผิดแล้วมาเพื่อขอให้พระองค์ทรงอดโทษในความผิดนั้น

จากนั้น พระพุทธองค์จึงมีรับสั่งให้จัดที่พักให้แก่ภิกษุเหล่านั้นไม่ให้ปะปนกับภิกษุพวกอื่น เมื่อประชาชนเข้ามาเฝ้าทูลถามว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกไหน ภิกษุชาวกรุงโกสัมพี ผู้ก่อการแตกร้าว"* ก็ได้ทรงแสดงบอกเรื่อยไป จนทำให้ภิกษุเหล่านั้น ไม่อาจยกศีรษะขึ้น เพราะความอายได้ฟุบลงแทบบาทมูลแห่งพระพุทธองค์แล้วทูลขอขมาโทษ

จากเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่า แม้ในหมู่พระสงฆ์ก็ยังเกิดทะเลาะวิวาทบาดหมางกันได้ เหมือนกรณีที่พระภิกษุในกรุงโกสัมพีได้เกิดทะเลาะวิวาทกันด้วยเหตุเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น แต่ต่างฝ่ายต่างถือทิฏฐิมานะ ไม่มีใครยอมใคร จนเหตุการณ์บานปลายลุกลามใหญ่โตขึ้น ได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายสร้างความมัวหมองขึ้นในสังคมสงฆ์ จนเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ต้องเสด็จหลีกออกไปอยู่แต่เพียงลำพัง มีช้างและลิงเฝ้าดูแลปรนนิบัติอยู่ในป่า เรื่องความร้าวฉานของพระสงฆ์ชาวกรุงโกสัมพีนี้ น่าจะเป็นตัวอย่างอันดีแก่คณะสงฆ์ว่า ไม่ควรเอาเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มาอวดเคร่งแล้วแตกสามัคคีกัน เกิดผลเสียตามมาอีกมากมาย นอกจากนี้ อุบาสกอุบาสิกาก็น่าจะนำเอาวิธีการของประชาชนชาวกรุงโกสัมพีมาเป็นแบบอย่างในการปราบพระอวดดีบ้าง อาจจำทำให้ได้ผลดีกว่าวิธีการอื่นๆ ก็เป็นได้

นางนกไส้รวมพลฆ่าช้าง

สามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญมาก เพราะมีอานุภาพทำให้ผู้สามัคคีกันเป็นผู้มีอำนาจเป็นที่น่าเกรงขาม ดังกรณีที่นางนกไส้ซึ่งตัวเล็กนิดเดียว เมื่อได้รับความร่วมมือจากสัตว์อีก ๓ ตัวก็สามารถจะฆ่าช้างตัวโตให้ตายได้ ดังนี้

เล่ากันมาว่า ในอดีตกาล เมื่อครั้งพระโพธิสัตว์ได้เกิดเป็นช้าง เจริญเติบโตแล้วมีร่างกายใหญ่โต เป็นหัวหน้าโขลง มีช้างแปดหมื่นเป็นบริวารอาศัยอยู่ในหิมวันตประเทศ เวลานั้น นางนกไส้ตัวหนึ่งพร้อมลูกนกที่ยังเล็กๆ อยู่ที่ทางเที่ยวไปของช้าง พระโพธิสัตว์มีช้างแปดหมื่นห้อมล้อมเที่ยวหาอาหารไปถึงที่นั้น นางนกไส้เห็นแล้วคิดว่า *"พระยาช้างนี้จักเหยียบลูกๆ ของเราตาย เราจักขอการคุ้มครองจากพระยาช้างนั้น เพื่อจะป้องกันลูกๆ ของเรา"* จึงได้ประคองปีกทั้งสองข้างเข้าด้วยกันแล้วพูดกับพระยาช้างนั้นว่า *"ข้าพเจ้าขอไหว้ท่านพระยาช้าง ขอท่านอย่าได้ฆ่าลูกๆ ของข้าพเจ้าเลย"*

พระโพธิสัตว์กล่าวว่า *"นางนกไส้ เจ้าอย่าได้คิดไปเลย เราจักรักษาลูกๆ ของเจ้าเอง"* แล้วจึงยืนคร่อมลูกนกไว้ ให้ช้างแปดหมื่นเชือกผ่านไปแล้ว เรียกนางนกไส้มาพูดว่า *"นางนกไส้ มีช้างเชือกหนึ่งกำลังมาข้างหลังพวกเรา ช้างนั้นจักไม่เชื่อฟังใคร เมื่อช้างนั้นมาถึง เจ้าลองอ้อนวอนขอร้องช้างนั้น กระทำความปลอดภัยแก่ลูกๆ ของเจ้าเถิด"* แล้วก็หลีกไป

นางนกไส้ได้ทำตามคำแนะนำทุกอย่าง แต่ช้างนั้นก็ยังได้ฆ่าลูกๆ ของนาง โดยไม่สนใจการอ้อนวอนขอร้องแต่อย่างใด ได้ใช้เท้าเหยียบให้แหลกละเอียดร้องบันลือเสียงดังลั่นแล้วก็หลีกไป นางนกไส้จับอยู่ที่กิ่งไม้เห็นเหตุการณ์นั้นโดยตลอดจึงพูดว่า *"แน่ะเจ้าช้าง บัดนี้ เป็นโอกาสของเจ้าก่อน* จากนี้ไป *๒-๓ วัน เราจะได้เห็นดีกัน เจ้าไม่รู้หรือว่า กำลังความรู้ยิ่งใหญ่กว่ากำลังกาย สิ่งที่จะพึงทำด้วยกำลังกายไม่ได้สำเร็จทุกที่เสมอไป เพราะ*

คนพาลย่อมมีกำลังเพื่อฆ่าคนอื่นเท่านั้น เจ้าฆ่าลูกๆ ของเราได้ เราก็จักทำให้เจ้าวอดวายได้เหมือนกัน"

จากนั้น นางนกไส้ไปรับใช้กาตัวหนึ่งอยู่ ๒-๓ วัน จนทำให้กานั้นยินดีพอใจ เมื่อกานั้นถามว่า *"ท่านจะให้เราทำอะไรให้หรือ"* จึงกล่าวว่า *"กิจอย่างอื่นย่อมไม่มี ข้าพเจ้าต้องการให้ท่านเอาจะงอยปากจิกตาทั้งสองข้างของช้างเชือกหนึ่งให้แตก"* กานั้นก็รับคำ จากนั้น จึงไปรับใช้แมลงวันหัวเขียวตัวหนึ่ง แม้แมลงวันหัวเขียวนั้นก็ได้ถามว่า *"ท่านจะให้เราทำอะไรให้หรือ"* จึงตอบว่า *"เมื่อตาทั้งสองข้างของช้างนั้นแตกไปแล้ว ข้าพเจ้าต้องการให้ท่านหยอดไข่ขางลงที่ตาทั้งสองข้างนั้น"* เมื่อแมลงวันหัวเขียวแม้นั้นรับคำแล้ว ก็ได้ไปรับใช้กบตัวหนึ่ง กบนั้นก็ได้ถามว่า *"ท่านจะให้เราทำอะไรให้หรือ"* จึงตอบว่า *"เมื่อช้างตาบอดตัวหนึ่งเที่ยวแสวงหาน้ำดื่ม ขอให้ท่านขึ้นไปอยู่บนยอดเขาแล้วส่งเสียงร้อง เมื่อช้างนั้นขึ้นถึงยอดเขาแล้วพึงลงมาส่งเสียงร้องอยู่ที่เหว ข้าพเจ้าต้องการเพียงเท่านี้"* กบนั้นได้รับคำแล้ว

เมื่อนางนกไส้รวบรวมพรรคพวกได้เช่นนี้แล้ว ต่อมาเมื่อกาได้โอกาสก็เอาจะงอยปากจิกตาทั้งสองข้างของช้างนั้นให้แตก แมลงวันก็ได้หยอดไข่ขางลงไปที่ตาทั้งสองข้างนั้น ช้างนั้นถูกตัวหนอนชอนไชอยู่ได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส ต้องการจะดื่มน้ำเป็นกำลัง จึงเที่ยวแสวงหาน้ำดื่ม ในขณะนั้น กบจึงขึ้นไปอยู่บนยอดเขาส่งเสียงร้อง ช้างก็คิดว่า จักมีน้ำดื่มในที่นั้นจึงขึ้นไปยังบนยอดเขา จากนั้น กบก็ลงมาเกาะอยู่ที่เหวแล้วส่งเสียงร้องขึ้น ช้างจึงบ่ายหน้าไปทางเหวนั้นแล้วได้ลื่นล้มพลัดตกลงไปที่เชิงเขา ได้ถึงแก่ความตาย นางนกไส้รู้ว่าช้างนั้นตายแล้ว จึงร่าเริงดีใจเดินไปมาบนร่างของช้างนั้น

เรื่องนี้แสดงให้เห็นอานุภาพของความสามัคคีได้เป็นอย่างดี คือ สัตว์ทั้งสี่มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ได้ร่วมแรงร่วมใจกัน จนสามารถทำให้ช้างที่มีพละกำลังมากให้ถึงความตายได้

ความแตกสามัคคี ของนกกระจาบ

ความแตกสามัคคีที่มีสาเหตุมาจากการทะเลาะเบาะแว้งกันนั้น ย่อมทำให้เกิดความวอดวายเสียหายติดตามมาอย่างมากมาย เมื่อก่อนที่ยังมีความสมัครสมานสามัคคีกัน ก็สามารถจะเอาตัวรอดปลอดภัยได้รับความสวัสดี แต่เมื่อเกิดมีการทะเลาะเบาะแว้งกันแล้ว ก็จะถึงความพินาศย่อยยับไปด้วยกัน ในเรื่องนี้มีเรื่องนกกระจาบเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

เล่ากันมาว่า ในอดีตกาล เมื่อครั้งพระโพธิสัตว์บังเกิดในกำเนิดนกกระจาบ มีนกกระจาบหลายพันเป็นบริวารอยู่ในป่า พรานนกคนหนึ่งได้ไปยังที่นั้นแล้วทำเสียงร้องเหมือนนกกระจาบ พอรู้ว่านกรวมตัวกันแล้วก็ได้ทอดตาข่ายไปข้างบนนกเหล่านั้น แล้วกดที่ชายรอบๆ ทำให้นกทั้งหมดมารวมกันแล้วนำเอากลับไปบ้านขายเลี้ยงชีพ อยู่มาวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์ได้กล่าวกับนกกระจาบเหล่านั้นว่า *"พรานนกนั้นทำพวกญาติของเราให้ถึงความพินาศเป็นจำนวนมาก เรารู้วิธีที่จะทำให้พรานนกจับพวกเราไม่ได้* จากนี้ไปเมื่อพราน*นกทอดข่ายลงมา ขอให้ท่านแต่ละตัวจงสอดหัวเข้าในตาของตาข่ายตาหนึ่งๆ พากันยกตาข่ายขึ้นแล้วพาบินหนีไปแล้วพาดลงบนพุ่มไม้มีหนาม แล้วพากันหนีออกไปทางด้านล่าง"* นกกระจาบทั้งหมดพากันรับคำแล้ว ในวันที่ ๒ เมื่อพรานนกทอดข่ายลงเบื้องบนก็พากันยกข่ายขึ้นตามคำแนะนำของพระโพธิสัตว์แล้วนำไปพาดลงบนพุ่มไม้มีหนามแห่งหนึ่งแล้วพากันหนีออกไปทางด้านล่าง

ในวันนั้น กว่าพรานนกจะปลดข่ายออกจากพุ่มไม้เสร็จก็เป็นเวลามืดค่ำแล้ว พรานนกนั้นจึงได้กลับบ้านมือเปล่า จากนั้นมา นกกระจาบเหล่านั้นยังพร้อมเพรียงกันใช้วิธีการนั้นอยู่เหมือนเดิม ทำให้พรานนกนั้นกลับ

บ้านมืดค่ำทุกๆ วัน ซ้ำยังไม่มีอะไรติดไม้ติดมือกลับบ้านอีกด้วย จนถูกภรรยาต่อว่าต่างๆ นานาหาว่า *"คงจะไปมีบ้านเล็กบ้านน้อยให้การเลี้ยงดูอยู่เป็นแน่"* พรานนกได้ชี้แจงแก่ภรรยาแล้วพูดปลอบใจว่า *"จะหาทางจัดการนกเหล่านั้นให้ได้ในไม่ช้านี้อย่างแน่นอน"*

จากนั้นมาเพียง ๒-๓ วัน นกกระจาบตัวหนึ่งเมื่อจะบินลงยังที่หากินยังไม่ทันพิจารณาได้เหยียบถูกหัวของนกกระจาบตัวหนึ่ง นกกระจาบตัวนั้นโกรธจึงกล่าวว่า *"ใครเหยียบหัวเรา"* แม้นกตัวที่เหยียบนั้นจะบอกว่า *"ไม่ได้ตั้งใจ"* ก็ยังถือโกรธอยู่นั่นแหละ ทำให้นกกระจาบหลายตัวเกิดทะเลาะกันและขยายวงกว้างออกไปโดยลำดับ

เมื่อเป็นเช่นนี้ พระโพธิสัตว์คิดว่า ขึ้นชื่อว่าการทะเลาะกันย่อมไม่มีความปลอดภัย จากนี้ไป นกกระจาบเหล่านี้จักไม่ช่วยกันยกข่ายแล้วจักถึงความวอดวายอย่างแน่นอน นายพรานนกจักได้โอกาส เราจะอยู่ในที่นี้ไม่ได้อีกแล้ว จึงพาบริวารไปอยู่ที่อื่น ต่อมา นายพรานนกก็มาแล้วร้องเหมือนเสียงนกกระจาบ ซัดข่ายไปคลุมนกกระจาบเหล่านั้น ที่นั้น นกกระจาบตัวหนึ่งพูดขึ้นว่า *"เขาว่าท่านเท่านั้นที่ยกข่ายขึ้นจนขนหัวร่วง บัดนี้ ท่านจงยกขึ้น"* นกกระจาบอีกตัวหนึ่งก็พูดขึ้นว่า *"เขาว่าท่านมัวแต่ยกข่ายขึ้นจนขนปีกทั้งสองข้างหลุดร่วงไป บัดนี้ ท่านจงยกขึ้น"* เมื่อนกกระจาบเหล่านั้นมัวแต่เกี่ยงกัน ไม่มีตัวไหนยกข่ายขึ้น นายพรานนกมารวบเอาข่ายให้นกกระจาบเหล่านั้นมารวมกันแล้วใส่เต็มกระเช้ากลับไปบ้าน

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีว่ามีอานุภาพมาก สามารถที่จะทำให้บุคคลผู้มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ได้ แต่หากแตกความสามัคคีกัน ก็จะทำให้ได้รับความพินาศเสียหายเหมือนกับฝูงนกกระจาบดังกล่าวมาแล้วนั่นเอง

พระพุทธองค์
ทรงสมานพระประยูรญาติ

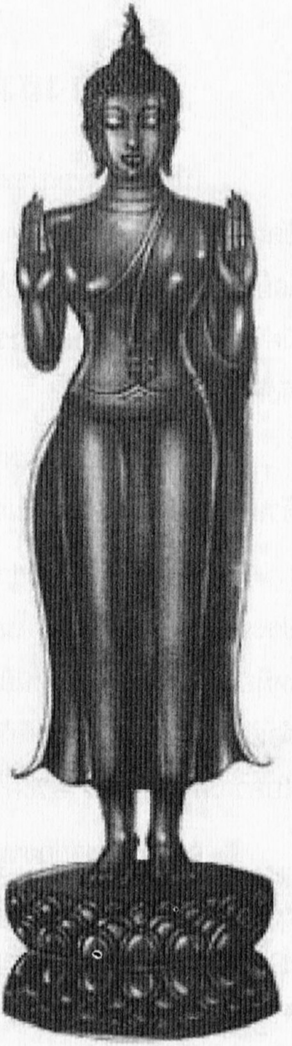
เมื่อครั้งที่พระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายของพระพุทธองค์ได้เกิดความขัดแย้งทะเลาะวิวาทกันเรื่องน้ำถึงขั้นที่จะทำสงครามกัน จนพระพุทธองค์ต้องเสด็จไปโปรดทั้งสองฝ่ายให้ตระหนักถึงความสำคัญของน้ำกับกษัตริย์ว่าอะไรมีค่ามากกว่ากัน จึงสามารถยุติความขัดแย้งเรื่องนั้นได้ ซึ่งมีเรื่องโดยสรุปดังต่อไปนี้

เล่ากันต่อมาว่า พวกเจ้าศากยะและพวกเจ้าโกลิยะให้กั้นแม่น้ำโรหิณีด้วยทำนบอันเดียวกัน คั่นกลางระหว่างเมืองทั้งสองแล้วให้ทำนา

ต่อมา เมื่อข้าวกล้าเหี่ยวแห้ง พวกกรรมกรของแต่ละฝ่ายประชุมปรึกษาหารือกัน ในที่สุดก็ตกลงกันไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายต่างต้องการน้ำเหมือนกัน ไม่มีฝ่ายไหนยินยอม จึงทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้นตามลำดับ จนเกิดการทุบตีกัน ด่าทอกระทบกระทั่งถึงชาติแห่งราชตระกูลก่อความทะเลาะขยายวงกว้างออกไปโดยลำดับ

จากนั้น พวกกรรมกรทั้งสองฝ่ายต่างพากันไปบอกแก่พวกอำมาตย์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น พวกอำมาตย์ก็ได้กราบทูลเรื่องนั้นแก่ราชตระกูลทำให้พระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายเกิดทะเลาะวิวาทกัน จนถึงขั้นที่พร้อมจะทำสงครามกัน ทั้งสองฝ่ายต่างเตรียมพร้อมที่จะรบกัน

ในรุ่งเช้าวันนั้น ขณะที่พระพุทธองค์ทรงตรวจดูสัตว์โลกอยู่นั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นพระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายกำลังเตรียมพร้อมที่จะทำสงครามกัน ทรงดำริว่า *“ในวันนี้ เมื่อเราไม่ไป ญาติเหล่านี้จักฉิบหายอย่าง*

แน่นอน” ได้เสด็จไปทางอากาศประทับนั่งในอากาศ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโรหิณี พระประยูรญาติเห็นพระพุทธองค์แล้วต่างก็พากันทิ้งอาวุธถวายบังคม

ขณะนั้น พระพุทธองค์จึงได้ตรัสกับพระประยูรญาติว่า *“มหาบพิตร นี่เป็นการทะเลาะกันเรื่องอะไร”* เมื่อพระประยูรญาติกราบทูลว่า *“พวกข้าพระองค์ไม่ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”* จึงได้ตรัสถามว่า *“บัดนี้ ใครเล่าจักทราบสาเหตุแห่งการทะเลาะกัน”*

พระประยูรญาติทั้งสองฝ่าย ได้ทรงสอบถามซึ่งกันและกันไปตามลำดับจนพวกทาสและกรรมกร ในที่สุดก็ทรงทราบความแล้วจึงกราบทูลว่า *“ทะเลาะกันเรื่องน้ำพระพุทธเจ้าข้า”*

พระพุทธองค์ตรัสถามว่า *“น้ำนี้ดีราคาเท่าไร มหาบพิตร”*

“น้ำมีราคาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นพระพุทธเจ้าข้า”

“กษัตริย์ทั้งหลายมีราคาเท่าไรมหาบพิตร”

“ธรรมดาว่ากษัตริย์ทั้งหลายมีค่านับมิได้ พระพุทธเจ้าข้า”

"การที่ท่านทั้งหลายทำกษัตริย์ทั้งหลายซึ่งมีค่านับมิได้ให้ฉิบหายไปเพราะอาศัยน้ำ ซึ่งมีค่าเพียงเล็กน้อย เป็นการสมควรแล้วหรือ"

พระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่จะตอบได้ จึงประทับนิ่งอยู่ด้วยความสำนึกผิดขณะนั้น พระพุทธองค์จึงได้ตรัสเตือนว่า *"เพราะเหตุไรพวกท่านจึงพากันทำเช่นนี้ เมื่อไม่มีเราอยู่ในวันนี้ แม่น้ำคือโลหิตจักไหลนองท่านทั้งหลายได้ทำสิ่งที่ไม่สมควรแล้ว ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีเวรต่อกันอยู่ ส่วนเราเป็นผู้ไม่มีเวรอยู่ ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความเดือดร้อนด้วยกิเลสอยู่ ส่วนเราเป็นผู้ไม่มีความเดือดร้อนอยู่ ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความขวนขวายในอันแสวงหากามคุณอยู่ ส่วนเราเป็นผู้ไม่มีความขวนขวายอยู่"*

พระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายทรงสลดพระทัยแล้วต่างก็มีความสามัคคีกัน แล้วพิจารณาตามไปจนบรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมาก แล้วออกบวชตามพระพุทธองค์ฝ่ายละ ๒๕๐ รูป

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลผู้สามารถประสานคนผู้เกิดความขัดแย้งกันทะเลาะวิวาทกัน ให้มีความกลมเกลียวสามัคคีกัน ดังกรณีความขัดแย้งในเรื่องนี้ ถือว่าเป็นความขัดแย้งที่ค่อนข้างรุนแรง และกำลังจะถึงจุดแตกหักอยู่แล้ว เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่มีใครยอมใคร แต่เพราะได้พระพุทธองค์เสด็จไปโปรดพระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายนั้น โดยทรงแสดงให้เห็นความสำคัญของความสามัคคี และโทษแห่งความแตกสามัคคี เมื่อทั้งสองฝายได้ฟังโอวาทของพระพุทธองค์แล้วกลับตั้งสติได้ จึงทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวยุติลงได้ ทำให้ไม่ต้องสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อร่างกายในครั้งนั้น

สงคราม
แย่งพระบรมสารีริกธาตุ

อีกเรื่องหนึ่ง ที่เกือบจะเป็นรอยด่างในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ก็คือ เกือบเกิดมีศึกสงครามแย่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า แต่เพราะมีบุคคลผู้สามารถสมานให้ท่านเหล่านั้นให้มีไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน โดยชี้แจงให้เห็นความสำคัญแห่งความสามัคคีและความอดทน จนทำให้ไม่เกิดสงครามในครั้งนั้น ซึ่งมีเรื่องราวโดยย่อดังนี้

ภายหลังจากที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธองค์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้เกิดเหตุการณ์ที่น่าระทึกขวัญขึ้น คือ เมื่อเจ้าผู้ครองนครทั้ง ๗ พระนครได้ทราบข่าวการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์แล้ว ต่างก็พากันส่งทูตไปถึงพวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราขอส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อจะได้สร้างพระสถูปบรรจุไว้สำหรับสักการะบูชาประจำเมืองของตน เมื่อคณะทูตจากเมืองต่างๆ กราบทูลความประสงค์ให้ทราบแล้ว พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราได้ตรัสตอบกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นว่า พระผู้มีพระภาคปรินิพพานในเขตบ้านเมืองของเรา พวกเราจะไม่ให้ส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอม ทุกฝ่ายจึงเตรียมพร้อมจะทำสงครามแย่งพระบรมสารีริกธาตุกัน

แต่ยังนับว่าโชคดีที่กรุงกุสินารานั้นมีโทณพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้ฉลาดในวาทศิลป์ได้แสดงวาทะเรื่องความอดทนและความสามัคคีกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นว่า

"ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โปรดฟังคำชี้แจงของข้าพเจ้าหน่อยหนึ่งเถิด พระพุทธเจ้าของเราทรงถือหลักแห่งความอดทน พวกเราไม่ควรจะมาประหัตประหารกัน เพราะพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์ ขอให้เราทุกฝ่ายจงสามัคคีกันพร้อมใจกันแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่ากัน พระสถูปจะได้แพร่กระจายไปยังทิศต่างๆ มีประชาชนเป็นจำนวนมากเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มีพระจักษุ"

คณะทูตเหล่านั้นตอบตกลงแล้วมอบให้โทณพราหมณ์เป็นภาระในการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่าๆ กันให้เรียบร้อย โทณ พราหมณ์ก็ได้จัดการแบ่งให้ตามความประสงค์ทุกประการ จากนั้นคณะทูตเหล่านั้นก็ได้พากันนำกลับไปยังเมืองของตนแล้วให้สร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้นไว้เพื่อสักการะต่อไป

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า เพราะขาดบุคคลผู้มีความสามารถในการประนีประนอมสมานฝ่ายต่างๆ ให้มีความสามัคคีกัน มีความเข้าใจกัน จึงทำให้ศึกสงครามเกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของโลก เหมือนกับเหตุการณ์ในครั้งนั้นเพราะมีโทณพราหมณ์ผู้ชาญฉลาดในวาทศิลป์มาชี้แจงให้ทุกฝ่ายประสานสามัคคีกัน จึงทำให้เรื่องวุ่นวายต่างๆ ที่จะเกิดตามมายุติลงได้ มิฉะนั้นแล้ว ก็อาจจะเกิดศึกสงครามแย่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์ขึ้นอย่างแน่นอน

ทีฆาวุกุมาร
ผู้สมานมิตรไมตรีกับศัตรูได้

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงยกย่องบุคคลผู้สามารถสมานมิตรไมตรีแม้กับศัตรูได้ว่าเป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะไม่เป็นง่ายเลยที่บุคคลทั่วไปจะทำได้ แต่ในอดีตกาลนั้น ก็ได้มีบุคคลที่ทำได้สำเร็จมาแล้ว ดังทีฆาวุกุมารผู้เป็นศัตรูกับพระเจ้าพรหมทัตมีเรื่องร้ายแรงถึงขั้นคอขาดบาดตาย แต่สุดท้ายทั้งสองพระองค์ก็ทรงสามารถสมานมิตรไมตรีกันได้ ซึ่งมีเนื้อเรื่องโดยย่อดังนี้

พระเจ้าทีฆีติ แห่งแคว้นโกศล มีพระโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า "ทีฆาวุกุมาร" เวลาต่อมา ถูกพระเจ้าพรหมทัตแห่งแคว้นกาสีจับได้พร้อมกับพระมเหสีมาแล้วรับสั่งให้พันธนาการ ให้โกนพระเกศา นำตระเวนไปตามถนนต่างๆ ทั่วเมืองแล้ว นำออกไปนอกเมืองเพื่อประหารชีวิต พวกเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติตามพระราชบัญชา ขณะนั้น ทีฆาวุกุมารเสด็จมาเห็นพระราชบิดามารดากำลังถูกพันธนาการเพื่อนำไปประหาร พระเจ้าทีฆีติทอดพระเนตรเห็นพระโอรสกำลังมาแต่ไกลจึงตรัสขึ้นว่า *"พ่อทีฆาวุ เจ้าอย่าเห็นยาวดีกว่าสั้น อย่าเห็นสั้นดีกว่ายาว เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับได้ด้วยความไม่ผูกเวร"*

ทีฆาวุกุมารได้สดับพระราโชวาทนี้แล้วก็รั้งพระทัยให้มั่นอยู่ในคำสอนนั้นเอื้อเฟื้อเชื่อฟัง เคารพจงรักภักดีในพระราชบิดา ฝังคำสอนนั้นไว้ในส่วนลึกแห่งดวงฤทัย ตั้งใจปฏิบัติตาม ต่อมาได้เข้าเฝ้ารับใช้พระเจ้าพรหมทัตเป็นมหาดเล็กในพระองค์ ได้ตั้งใจปฏิบัติงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีจนเป็นที่โปรดปราน ในเวลาไม่นานนัก ก็ได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ประจำในตำแหน่งเป็นที่วางพระราชหฤทัย

ในวันหนึ่ง พระเจ้าพรหมทัตเสด็จทรงรถออกไปทรงล่าเนื้อ ทีฆาวุกุมารเป็นนายสารถีรถพระที่นั่ง ได้นำรถพระที่นั่งแยกทางไปจากพวกทหารรักษาพระองค์ ครั้นไปไกลแล้ว พระเจ้าพรหมทัตทรงเหน็ดเหนื่อยมีพระประสงค์จะบรรทมพักจึงโปรดให้หยุดรถแล้วทรงบรรทมหนุนตักของทีฆาวุกุมาร ครู่เดียวก็บรรทมหลับ

ฝ่ายทีฆาวุกุมารก็หวนคิดขึ้นว่า *"พระเจ้าพรหมทัตนี้ได้ทรงทำกรรมก่อความเดือดร้อนให้แก่เราเป็นอันมาก ได้ยึดเมืองและปลงพระชนม์พระชนกพระชนนีของเรา บัดนี้ถึงเวลาที่จะสิ้นเวรกันเสียที"* จึงชักพระขรรค์ออกจากฝัก ขณะนั้น คำสอนของพระราชบิดาก็ผุดขึ้นในพระหทัย ย้ำเตือนให้พระองค์คิดว่า *"เราไม่ควรจะละเมิดคำสอนของพระชนก"* จึงสอดพระขรรค์เข้าฝัก ทรงทำอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตทรงสะดุ้งรีบเสด็จลุกขึ้นมีพระอาการตกพระทัยกลัว เมื่อทีฆาวุกุมารได้กราบทูลถามถึงสาเหตุนั้น จึงตรัสว่า *"ทรงพระสุบินเห็นทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติแทงพระองค์ให้ล้มด้วยพระขรรค์"*

ทันใดนั้น ทีฆาวุกุมารก็จับพระเศียรของพระเจ้าพรหมทัตด้วยพระหัตถ์ซ้ายแล้วชักพระขรรค์ออกด้วยพระหัตถ์ขวากราบทูลว่า *"เรานี่แหละคือทีฆาวุกุมาร บัดนี้ถึงเวลาที่เราจะสิ้นเวรกันเสียที"*

พระเจ้าพรหมทัตได้ทูลขอชีวิต เมื่อทีฆาวุกุมารกราบทูลว่า *"ข้าพระองค์จะถวายชีวิตแก่พระองค์ได้อย่างไร พระองค์นั่นแหละพึงประทานชีวิตแก่ข้าพระองค์"* จึงตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้น เจ้าจงให้ชีวิตแก่เราแล้วเราก็จะให้ชีวิตแก่เจ้า"*

สรุปได้ว่า พระเจ้าพรหมทัตและทีฆาวุกุมารต่างประทานชีวิตให้แก่กันและกัน แล้วทรงให้สัญญาต่อกันว่า จะไม่คิดทรยศต่อกัน แล้วได้เสด็จขึ้นประทับรถมาบรรจบพบกองทหารแล้วเข้าสู่พระนคร

เมื่อเสด็จไปถึงพระนครแล้วพระเจ้าพรหมทัตรับสั่งให้ประชุมเหล่าอำมาตย์แล้วตรัสถามว่า *"ถ้าพบทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติจะพึงทำอย่างไร"* เมื่ออำมาตย์เหล่านั้นกราบทูลว่า *"ให้ตัดมือ ตัดเท้า ตัดหู ตัดจมูก ให้ตัดศีรษะ"* จึงตรัสว่า *"ผู้นี้แหละคือทีฆาวุกุมาร แต่ใครจะทำอะไรเขาไม่ได้ เพราะว่าเขาได้ให้ชีวิตแก่เรา และเราก็ได้ให้ชีวิตแก่เขาแล้ว"* แล้วทรงขอให้ทีฆาวุกุมารอธิบายให้ฟังถึงพระดำรัสของพระราชบิดา ในเวลาที่จะสิ้นพระชนม์

จากนั้น ทีฆาวุกุมารจึงได้กราบทูลอธิบายพระราโชวาทของพระราชบิดาให้ทรงทราบตามลำดับดังนี้

- คำว่า "**อย่าเห็นยาวดีกว่าสั้น**" หมายความว่า อย่าได้ทำเวรให้ยาว
- คำว่า "**อย่าเห็นสั้นดีกว่ายาว**" หมายความว่า อย่าด่วนแตกกับมิตร
- คำว่า "**เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยการไม่ผูกเวร**" หมายความว่า ถ้าข้าพระองค์คิดว่า พระองค์ทรงปลงพระชนม์พระชนกพระชนนีของข้าพระองค์ แล้วปลงพระชนม์พระองค์เสีย พวกที่จงรักภักดีต่อพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตข้าพระองค์ ส่วนพวกที่ชอบข้าพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตคนเหล่านั้น ดังนั้น เวรนั้นจึงไม่ระงับลงได้ด้วยเวรอย่างนี้ แต่

มาบัดนี้ พระองค์ได้ประทานชีวิตแก่ข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็ได้ถวายชีวิตแก่พระองค์แล้ว ดังนั้น เวรนั้นจึงเป็นอันระงับลงด้วยความไม่ผูกเวร

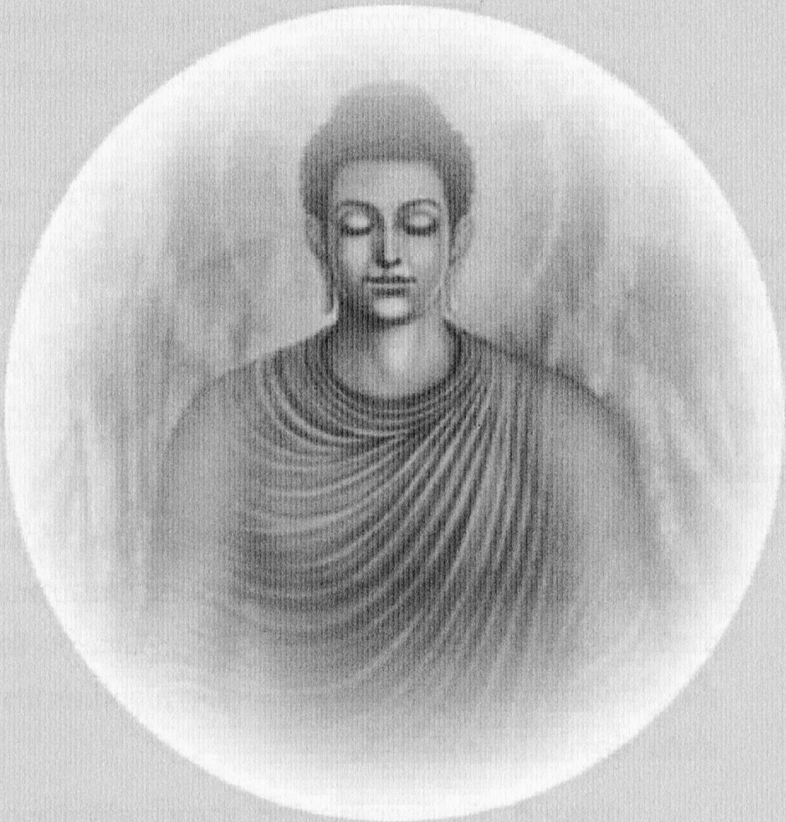
ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตได้ตรัสสรรเสริญแล้วพระราชทานคืนราชสมบัติของพระเจ้าทีฆีติให้ทีฆาวุกุมารครอบครอง พร้อมทั้งได้พระราชทานพระราชธิดาให้อภิเษกสมรสกับทีฆาวุกุมารอีกด้วย

ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า *บุคคลผู้สามารถสร้างมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นแม้ในศัตรูได้นั้น จะทำให้เรื่องร้ายต่างๆ สงบลงด้วยดี* พร้อมกันนั้นก็มีคติสอนใจได้เป็นอย่างดีว่า

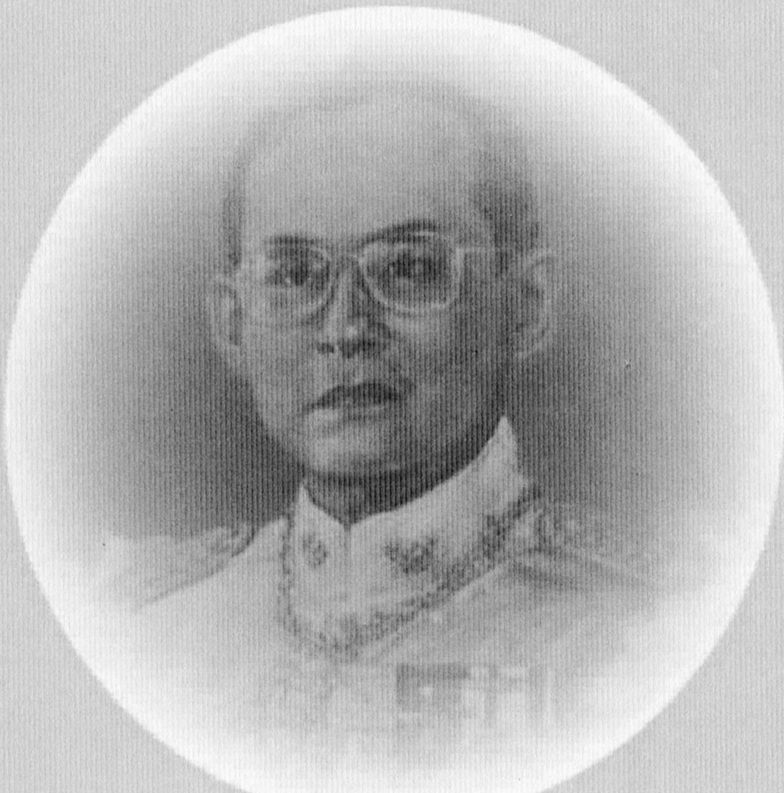
การผูกพยาบาทปองร้ายกัน มุ่งล้างจองผลาญกัน สร้างเวรต่อกัน อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ชื่อว่า**ยาว** ส่วนการเลิกผูกพยาบาทปองร้ายกัน กลับสมานมิตรไมตรีกับศัตรูได้ ไม่ให้มีเวรแก่กันและกัน ชื่อว่า**สั้น** ผู้ไม่เห็นการผูกพยาบาทปองร้ายกันดีกว่าการปลูกเมตตาปรานีต่อกัน ชื่อว่า**ไม่เห็นยาวดีกว่าสั้น**

การแตกร้าวกัน ตัดญาติขาดมิตร ทำลายไมตรีจิตมิตรภาพให้ขาดสะบั้นออกจากกัน จนหมดอาลัยใยดีในกันและกัน ชื่อว่า**สั้น** ส่วนการเชื่อมไมตรีจิตมิตรภาพต่อกันให้มีอาลัยใยดีในกันและกันให้คงมั่น ชื่อ**ยาว** ผู้ไม่เห็นการแตกร้าวกันดีกว่าสามัคคีกัน ชื่อว่า**ไม่เห็นสั้นดีกว่ายาว**

การผูกพยาบาทจองล้างจองผลาญกัน ชื่อว่า**เวร** เมื่อผูกพยาบาทจองล้างจองผลาญไว้ต่อกันและกันแล้ว เวรนั้นจะไม่ระงับด้วยการจองเวรเลย แต่เมื่อเลิกผูกพยาบาทจองล้างจองผลาญกันเสีย เวรนั้นก็จะระงับได้ด้วยการไม่จองเวร

สามัคคีนั้นสำคัญนัก ยืนยันชัดเจน

สามัคคีนั้นสำคัญนัก ยืนยันชัดเจน

พระพุทธพจน์
เกี่ยวกับความสามัคคี

เนื่องจากสามัคคีเป็นธรรมะที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในที่ต่างๆ มากมาย ในที่นี้จะขอนำพุทธพจน์เหล่านั้นมาประกอบ พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาดังนี้

๑. ทรงแสดงให้เห็นว่า ความสามัคคีมีผลเสมอกันกับการเกิดขึ้ น ของพระพุทธเจ้าเป็นต้น เลยทีเดียว ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นเหตุนำสุขมาให้ การแสดงสัทธรรม เป็นเหตุนำสุขมาให้ ความสามัคคีของหมู่ เป็นเหตุนำสุขมาให้ ความเพียรของคนที่สามัคคีกัน เป็นเหตุนำสุขมาให้”

๒. ทรงแสดงให้เห็นว่า ความสามัคคีเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ และบุคคลผู้ยินดีในความสามัคคีย่อมไม่เสื่อมจากพระนิพพาน ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ขอมหาบพิตรทั้งหลายทรงสำเหนียกถึงความสามัคคีนั้น ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสรรเสริญแล้ว บุคคลผู้ยินดีแล้วในความสามัคคี ดำรงอยู่ในธรรม ย่อมไม่เสื่อมจากนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ”

๓. ทรงแสดงให้เห็นว่า การทะเลาะวิวาทกันเป็นสิ่งที่น่ากลัว ส่วนการไม่ทะเลาะกันเป็นสิ่งที่ปลอดภัย ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ท่านทั้งหลายจงเห็นการวิวาทกันเป็นสิ่งน่ากลัว แต่จงเห็นการไม่วิวาทกันเป็นสิ่งปลอดภัย จงสมัครสมานสามัคคีกัน พูดจาไพเราะกันเถิด นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า”

๔. ทรงแสดงให้เห็นว่า บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกันจะต้องตกนรก ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ยินดีการแตกกัน ตั้งอยู่ในสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เป็นผู้เข้าถึงอบาย อยู่ในนรกตลอดกัป พลาด

จากนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ เสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัป เพราะทำลายสงฆ์ที่สามัคคีกันให้แตกแยกกัน”

๕. ทรงแสดงให้เห็นว่า ความสามัคคีเป็นเหตุให้เกิดสุข และบุคคลผู้มีความสามัคคีย่อมบันเทิงในสวรรค์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

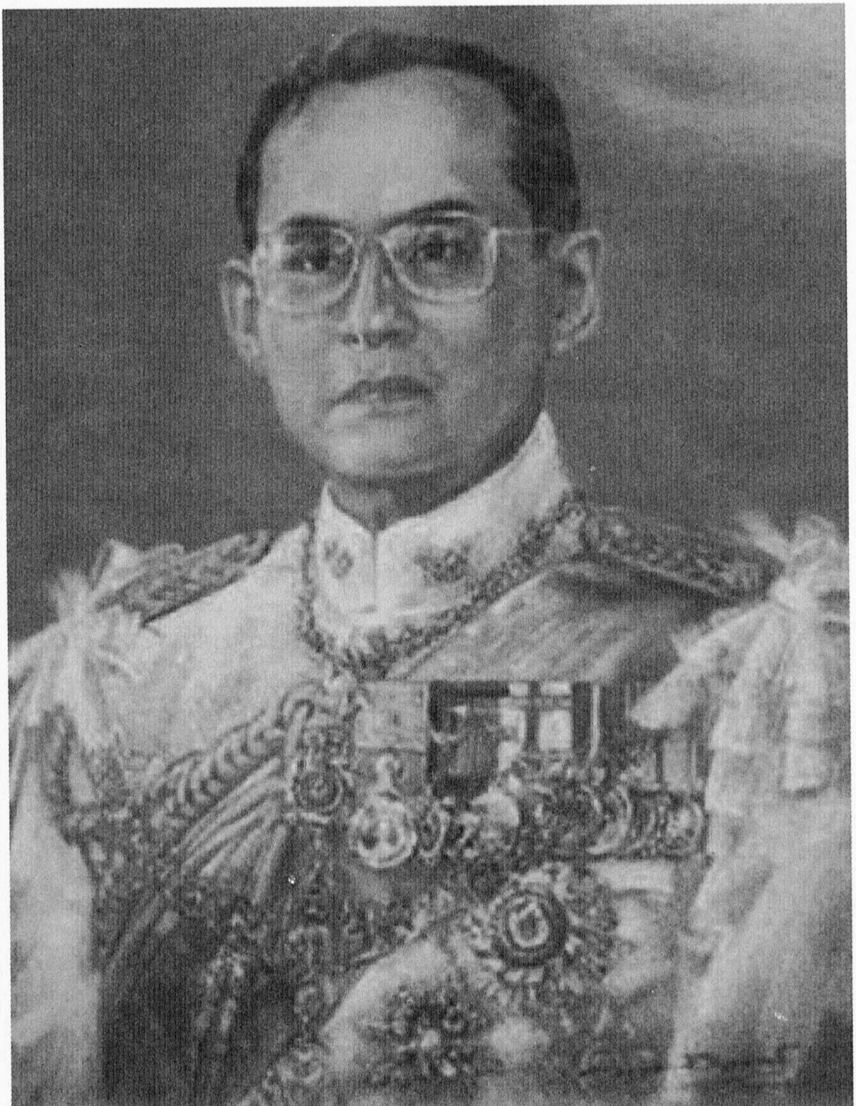
“ความสามัคคีของสงฆ์เป็นเหตุให้เกิดสุข และบุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์ผู้สามัคคีกันแล้ว ผู้ยินดีในความสามัคคี ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่พลาดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป เพราะสมานสงฆ์ให้สามัคคีกัน”

๖. ทรงแสดงให้เห็นว่า บุคคลผู้มีความสามัคคีกันย่อมประสบบุญเป็นอันมาก และเป็นอยู่เหมือนพรหม ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“สมัยที่พวกภิกษุพร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำนมกับน้ำ มองกันด้วยนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรัก ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ย่อมอยู่กันเหมือนพรหม คืออยู่กันด้วยมุทิตาเจโตวิมุตติ ผู้มีความบันเทิงใจย่อมเกิดความอิ่มใจ กายของผู้มีความอิ่มใจย่อมสงบ ผู้มีกายสงบย่อมเสวยสุข จิตของผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ซอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม แล้วทำให้หนอง บึง แม่น้ำน้อย แม่น้ำใหญ่เต็ม แล้วก็ทำให้มหาสมุทรเต็ม”

พระราชดำรัส
เกี่ยวกับความสามัคคี

เนื่องจากในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ นี้ เป็นปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงดำรงอยู่ในพระสิริราชสมบัติยาวนานถึง ๖๐ ปี ซึ่งยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ในอดีตทุกพระองค์ เพื่อถวายเป็นราชสักการะ และเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ จึงสมควรที่พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าจะได้แสดงออกซึ่งความจงรักภักดี โดยการน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรับเอาพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับเรื่องความสามัคคี เช่น พระราชดำรัสเรื่อง “รู้รักสามัคคี” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ มาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ก็จะทำให้คนในชาติมีความรักความสามัคคีต่อกัน ซึ่งจะทำให้การแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ของบ้านเมืองที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ได้ ดังนั้น ในวโรกาสนี้ จึงขอนำพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสามัคคีมากล่าวไว้ดังนี้

๑. พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสเสด็จฯออกให้ประชาชนเฝ้า ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ความตอนหนึ่งได้ตรัสถึงความสามัคคีไว้ว่า

"...ประเทศไหนถ้าประชาชนพลเมือง มีความสามัคคีกลมเกลียวกันดี มีระเบียบวินัย ประเทศนั้นก็เจริญและอยู่ในฐานะดี จึงเห็นได้ว่า ความสามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในชาติ และความเข้าใจรักษาระเบียบวินัยเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ที่จะช่วยนำประเทศชาติสู่ความวัฒนาถาวร..."

๒. กระแสพระราชดำรัสที่มีต่อพลเอกสุจินดา คราประยูร และพลตรีจำลอง ศรีเมือง ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ มีความตอนหนึ่งที่ได้ตรัสถึงความสามัคคีว่า

"...หันหน้ากันไม่ใช่เผชิญหน้ากัน เพราะว่าประเทศไทยของเราไม่ใช่ประเทศของหนึ่งคน สองคน เป็นประเทศของทุกคน เข้าหากัน ไม่เผชิญหน้ากัน แก้ปัญหา เพราะปัญหามีอยู่ที่เวลาเกิดจะใช้คำว่าบ้าเลือด เวลาคนมีการปฏิบัติรุนแรงจะลืมตัว ลงท้ายก็ไม่รู้ว่าตีกันเพราะอะไร แล้วก็จะแก้ปัญหาอะไร เพียงแต่ว่าจะต้องเอาชนะ แล้วก็ใครชนะ ไม่มีทาง อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วก็ที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมุติว่า ในกรุงเทพมหานครเสียหายไป ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมีประโยชน์อะไรที่จะทะนงตัวว่าชนะ เวลาอยู่บนกองสิ่งสลักหักพัง..."

๓. พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะกรรมการบริหารและอาสาสมัคร มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ ณ เวทีลีลาศสวนอัมพร เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ มีความตอนหนึ่งได้ตรัสถึงอานุภาพแห่งความสามัคคีไว้ว่า

"...ชาติของเรารักษาเอกราชอธิปไตยมาได้จนถึงทุกวันนี้ด้วยความสามัคคี ผู้ใดเดือดร้อนก็ได้รับการบรรเทาความเดือดร้อน นี่เป็นหลักสำคัญของการปกครองประเทศไทยมาแต่โบราณกาล..."

๔. พระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ มีความตอนหนึ่งได้ตรัสถึงเรื่องรู้รักสามัคคีว่า

"...คนไทยนี้ ความจริงรู้รักสามัคคีถึงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ ถ้าไม่รู้รักสามัคคีอยู่ไม่ได้ แต่ก่อนนี้เมื่อ ๔๐ หรือ ๕๐ ปีก่อน ประชากรของประเทศไทยมีประมาณ ๑๘ ล้าน เดี๋ยวนี้มีมากขึ้นสามเท่า มีมากกว่า ๕๔ ล้าน จวนจะ ๖๐ ล้าน การที่จะรู้รักสามัคคีก็ลำบากมาก เพราะคนๆ รู้จักกันทั่วถึงไม่ค่อยได้ แต่รู้รักสามัคคีควรจะใช้ได้ เพราะหมายความว่า ทุกคนถือว่าตนเป็นคนไทย มีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ทุกคนรู้ว่า ต้องมีความสามัคคี

รู้ ก็คือทราบ ทราบความหมายของความสามัคคี

รัก คือนิยม นิยมความสามัคคี

เพราะเหตุใด คนไทยจึงรู้รักสามัคคี ก็เพราะคนไทยนี่ฉลาด ไม่ใช่ไม่ฉลาด คนไทยนี่ฉลาด รู้ว่าถ้าหากเมืองไทยไม่ใช้ความสามัคคี ไม่เห็นอกเห็นใจกัน ไม่ใช้อะไรที่จะพอรับกันได้ พอที่จะใช้กันได้ ก็คง

จะไม่ได้ทำอะไร หมายความว่า ทำมาหากินก็ไม่ได้ทำมาหากิน เพราะไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีความสงบ จะต้องรู้รักสามัคคี หมายความว่า รู้จักการอะลุ้มอล่วยกัน แม้จะไม่ใช่ถูกต้องเต็มที่ คือหมายความว่า ไม่ถูกหลักวิชาเต็มที่ก็ต้องใช้ เพราะว่าไม่ใช้ก็ไม่มีอะไรใช้ อาจมีสิ่งที่มีอยู่แล้วที่จะใช้ไปได้ชั่วคราว คุณภาพอาจไม่ค่อยดีนัก ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรที่ดีร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ว่าจะต้องใช้อะไรที่พอใช้ได้ไป ไม่อย่างนั้น ไม่มีวันที่จะมีชีวิตรอดได้ ...”

๕. พระราชดำรัส ในการเสด็จออกมหาสมาคม งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ มีความตอนหนึ่งที่ได้ตรัสถึงความสำคัญของความสามัคคีไว้ว่า

“...ความสามัคคีนี้เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชนผู้อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมี ต้องถนอมรักษา และต้องนำมาใช้อยู่สม่ำเสมอ เนื่องด้วยสรรพกิจการงานที่เป็นส่วนรวมทุกด้าน ทุกระดับ ต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมกันคิดร่วมกันทำ...”

๖. พระบรมราโชวาท ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้ตรัสถึงชาติบ้านเมืองและการรักษาชาตินั้นว่าเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันทำ ดังความตอนหนึ่งว่า

“...ชาติบ้านเมือง คือ ชีวิต เลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคน และการดำรงรักษาชาติประเทศนั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้ใดหมู่ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่าย ทุกๆ คน ที่จะต้องร่วมมือกระทำพร้อมกันไปโดยสอดคล้องเกื้อกูลกัน...”

๗. พระบรมราโชวาท ในพิธีสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ณ ลานพระราชวังดุสิต ได้ตรัสถึงอานุภาพแห่งความสามัคคีไว้ว่า

"...บรรพชนไทย เป็นนักต่อสู้ ผู้มีชีวิตจิตใจผูกพันปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามัคคีพร้อมเพรียงกันทุกเมื่อ ไม่ว่าจะทำการสิ่งใด บ้านเมืองไทยจึงมีเอกราชอธิปไตย และมีความสุขความสมบูรณ์ทุกอย่างมาจนกระทั่งทุกวันนี้..."

๘. พระราชดำรัส พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๓๒ ได้ตรัสถึงความสามัคคีว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญอันหนึ่งของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดเป็นอิสระและเจริญมั่นคง ดังความตอนหนึ่งว่า

"...ความสามัคคีปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกันฉันญาติพี่น้อง สองประการนี้ คือ คุณลักษณะสำคัญของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดเป็นอิสระและเจริญมั่นคง มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน..."

๙. พระบรมราโชวาท ที่ได้พระราชทานในการประชุมใหญ่ สามัคคีสมาคม เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ มีความตอนหนึ่งได้ตรัสถึงความสามัคคีไว้ว่า

"...ความสามัคคี เป็นคุณสมบัติประจำตัวของคนไทย ที่ได้อบรมสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษโดยไม่ขาดสาย ทั้งนี้ เพราะคนไทยทราบตระหนักว่า หมู่คณะที่มีความสามัคคีแน่นแฟ้นสมบูรณ์ย่อมมีกำลังกล้าแข็งทั้งในการคิดและการปฏิบัติ..."

๑๐. พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะประชาชน จังหวัดราชบุรี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ มีความตอนหนึ่งได้ตรัสถึงความสามัคคีไว้ว่า

"...บ้านเมืองไทยสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆได้โดยดี เพราะว่าจิตใจสามัคคีและแสดงออกซึ่งสามัคคี ถ้าตราบใดเรารักษาความสามัคคีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันไว้ได้ เราก็จะอยู่ได้อย่างมีความสุขตราบนั้น..."

๑๑. พระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในงานชุมนุมประจำปี ของสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖ มีความตอนหนึ่งได้ตรัสถึงความสามัคคีไว้ว่า

"...ความสามัคคีและความถือตัวว่าเป็นไทยนี้ เป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุด เพราะเป็นมรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของเรา และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรารวมกันอยู่ได้ ให้เราดำรงชาติประเทศและเอกราชสืบมาได้ ทุกคนควรจะได้พยายามรักษาความเป็นไทยและความสามัคคีนี้ไว้ให้มั่นคงในที่ทุกแห่ง อย่ายอมให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาทำลายได้..."

บทส่งท้าย

"ความสามัคคีนั้นสำคัญนัก" นี้ สรุปสาระสำคัญได้ว่า **สามัคคี** หมายถึงความสนิทสนมกลมเกลียว ความรักใคร่ปรองดอง การร่วมมือร่วมใจ การช่วยกันทำช่วยกันคิด หรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความสามัคคี เป็นคุณธรรมสำคัญที่จำเป็นต้องมีอยู่ในหมู่คณะ เป็นคุณธรรมที่ทำให้บรรลุประโยชน์ทั้งแก่ตน แก่บุคคลอื่น แก่หมู่คณะ แก่สังคม หรือแก่ชุมชนอันเป็นส่วนรวมได้ เป็นพฤติกรรมที่เกื้อกูล เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเป็นพฤติกรรมที่สังคมพึงต้องการโดยทั่วไป

ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ท่านแสดงให้เห็นถึงผลที่จะได้รับจากความสามัคคีไว้ มีสาระสำคัญอยู่ว่า ความสามัคคีเมื่อเกิดมีขึ้นในหมู่ใด คณะใด ชุมชนใด ย่อมจะทำให้หมู่นั้น คณะนั้น ชุมชนนั้นมีความรักใคร่นับถือกัน มีแต่ความสุขความบันเทิงใจ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง ไม่มีความขัดแย้งกัน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่มีการแก่งแย่งแข่งดี มีแต่ให้ความช่วยเหลือกันทำงานเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างพร้อมเพรียงกัน ความสามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญอย่างยิ่ง พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ความสามัคคีนี้เกิดขึ้นในโลกแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก ตลอดไปจนถึงแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ธรรมะชุดต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงในหนังสือนี้ เป็นธรรมะสร้างเสริมให้เกิดความสามัคคีของคนในสังคม เช่น สังคหวัตถุธรรม ๔ ประการนั้นก็คือวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกันของคนในสังคม ที่ยังไม่เคยมีความรักใคร่นับถือกันก็ให้มีความรักใคร่นับถือกัน ที่รักใคร่นับถือกันอยู่แล้วก็ให้สนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น โดยสรุปก็คือสังคหวัตถุธรรมเป็นวิธีที่ทำให้คนในสังคมต่างๆ มีความรักใคร่นับถือกันนั่นเอง

ความรักใคร่นับถือกันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคนและทุกสังคม นับตั้งแต่สังคมระดับเล็กไปจนถึงสังคมระดับใหญ่ ระหว่างมิตรกับมิตร สามีกับภรรยา เพื่อบ้านกับเพื่อนบ้าน ขยายออกไปจนกระทั่งถึงความรักใคร่นับถือกันของคนในประเทศ ความรักใคร่นับถือกันนั้นเป็นรากฐานแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยดีและความเจริญก้าวหน้า ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความสุข ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนเกี่ยวกับความสามัคคีไว้มาก เช่น

- ***สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี*** : ความสามัคคีของหมู่คณะก่อให้เกิดสุข
- ***สมคฺคานํ ตโป สุโข*** : ความเพียรของผู้มีความสามัคคีกันก่อให้เกิดสุข

เมื่อความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญดังกล่าวมาแล้ว จึงสมควรอย่างยิ่งที่เราจะปลูกฝังความสามัคคีให้เกิดมีในสังคมที่เราอยู่อาศัย โดยการศึกษาให้เข้าใจและมีความรอบรู้ในลักษณะของความสามัคคี อุปสรรคของความสามัคคี เหตุให้เกิดสามัคคี คุณประโยชน์ที่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ จะพึงได้จากความสามัคคี หลักสามัคคีทั้งที่เป็นคำสั่งสอนให้ฟัง ให้คิด ให้รู้ และให้ทำตาม ตัวอย่างคณะบุคคล ครอบครัว สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีและแตกสามัคคี สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นหลักที่ควรแก่การยึดถือเป็นแบบฉบับในการรักษาและพัฒนาความสามัคคี

จากนั้น ก็จะพึงปลูกฝังความรักความพอใจในทุกขั้นตอนของความสามัคคี จนมีความพร้อมที่จะเสริมสร้างความสามัคคีจากตนไปหาคนอื่น พร้อมที่จะขจัดอุปสรรคของความสามัคคี มีความรักและศรัทธาในหลักธรรมที่จะเสริมสร้างพัฒนารักษาความสามัคคีให้ดำรงอยู่มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น โดยสามารถถ่ายทอดไปตามลำดับ จนกลายเป็นความสามัคคีภายในชาติ

ด้วยความรักความสามัคคีนั่นเอง เมื่อยามที่ผู้คนในบ้านเมืองเกิดมีความขัดแย้งกันขึ้น ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกสามัคคี อย่างเช่นเหตุการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ คนไทยทุกคนต้องพร้อมที่จะเสียสละ มีความประนีประนอมกัน ถึงแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันทางความคิดเห็นกัน มีความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน ก็พยายามหันหน้าเข้าหากัน เพื่อหา

แนวทางในการแก้ไขปัญหา อย่ายึดเอาแต่ความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ โดยไม่ยอมฟังใคร ให้ประสมงานประสานประโยชน์กัน แม้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเสียอะไรไปบ้างก็ต้องยอม ขอให้คนในชาติบ้านเมืองอย่าได้มีความแตกแยกกันอย่างที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ ขอให้ชาวไทยทุกคนมีความรักมีความสามัคคีกันเพื่อประเทศชาติบ้านเมืองของเรา เพื่อถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทย เนื่องในวโรกาสที่พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีในปีนี้ก็จะเป็นการดียิ่ง

เพราะฉะนั้น ความสามัคคีนั้น จึงถือว่าเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญยิ่ง มีท่านผู้รู้กล่าวว่า *"ความสามัคคีในชาติเป็นยาขนานประเสริฐที่จะแก้โรคเสื่อมโทรม โรคขาดแคลน โรคคับขัน และโรคทุกอย่างของชาติ"*

บุคคลผู้หวังความเจริญก้าวหน้าทั้งแก่ตนและส่วนรวม ตลอดจนถึงประเทศชาติบ้านเมือง ขอให้ละความเห็นแก่ตัว ลดทิฏฐิมานะ เลิกริษยาอาฆาตกัน แล้วหันหน้าเข้าหากัน ปรับความเข้าใจกัน ประสานรอยรักลบรอยร้าวภายในใจ แล้วเพิ่มพูนความสามัคคีในระหว่างกันให้มากขึ้น เมื่อทุกคนต่างมีความสามัคคีกันแล้ว ก็จะอยู่ร่วมกันด้วยความร่มรื่นชื่นใจ ถ้าพลเมืองในชาติมีความสามัคคีกัน ใครมีหน้าที่อย่างไรก็ปฏิบัติไปตามหน้าที่ มีความเห็นอกเห็นใจกัน ไม่เบียดเบียนกัน ต่างช่วยกันส่งเสริมชาติบ้านเมืองของตนด้วยความรัก เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาติไทยของเราก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ประชาชนชาวไทยก็จะมีความอยู่เย็นเป็นสันติสุขตลอดไป.

เอกสารประกอบการเรียบเรียง
สามัคคีนั้นสำคัญนัก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ. เล่มที่ ๕, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๒๐, ๒๑, ๒๕, ๒๗, ๒๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐

__________. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ ๕, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๒๐, ๒๑, ๒๕, ๒๗, ๒๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

__________. **วินยปิฏก สมนฺตปาสาทิกา ปาราชิกกณฺฑ – สํฆาทิเสสาทิ – มหาวคฺคาทิอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔

__________. **ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี มหาวคฺคอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๒

__________. **ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี ปาฏิกวคฺคอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๒

__________. **องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี ปญฺจกาทินิปาตอฏฺฐกถา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓

__________. **ขุทฺทกนิกาย ชาตกฏฺฐกถา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓

กรมวิชาการ. **ประชุมโคลงโลกนิติ.** กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๓

ชิต บุรทัต. **สามัคคีเภทคำฉันท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑

พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์. **พุทธวิธีครองใจคน**. ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๐๖

ปรีชา พิณทอง. **ไขภาษิตโบราณอีสาน**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๒๘

พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน). **เก็บเล็กผสมน้อย.** ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, ๒๕๔๘

พระเทพปริยัติมุนี (สมคิด เขมจารี ป.ธ. ๙). **สมธรรมสมคิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม : สำนักพิมพ์ระฆังทอง, ๒๕๔๙

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. **๑๐๐ เทศนาบูชาพระพุทธวรญาณ**. กรุงเทพมหานคร : หจก. สามลดา, ๒๕๔๙

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร. **โคลงโลกนิติ**. กรุงเทพมหานคร : เรือนปัญญา, ๒๕๔๕

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร ป.ธ. ๙). **รวมเรื่องของสมเด็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง กำจัด (มหาชน), ๒๕๓๖

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสารเถร ป.ธ. ๙). **บันทึกเทศน์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง กำจัด (มหาชน), ๒๕๔๖

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๓.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗

______________. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุกรี เจริญสุข. **เพลงชาติ**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๒

สุชญา ศิริธัญภร. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการใช้ชีวิตคู่**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม : สำนักพิมพ์ระฆังทอง, ๒๕๔๙

สำนักพิมพ์ธรรมบรรณาคาร. **ประมวลสุภาษิต พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาคาร, ๒๕๑๖

www.pop.co.th/music/inslyrics.phtml?id=8779 : เพลงใจประสานใจ

www.seasite.niu.edu/Thai/music/thai%20national%20anthem.htm : เพลงชาติไทย

www.siamsouth.com/king9.htm : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

www.st.ac.th/bhatips/loganit.html : โคลงโลกนิติ

www.thaipoem.com/forever/song.php : เพลงเชียร์ขาดใจ

www.thaisnews.com/prdnews/king/tamroy/harmony.html : พระราชดำรัสเรื่องความสามัคคี

www.tv5.co.th/service/mod/heritage/king/rama6/index1.htm : พระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วง

www.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/misc/learning0.html : บทอาขยานมดเอ๋ยมดแดง

www1.mod.go.th/heritage/nation/thaisong/thaisonge6.htm : เพลงสามัคคีชุมนุม

ผู้เรียบเรียง

พระศรีธีรพงศ์, ดร.

นามเดิม **พระมหาอุดม ฉายา สารเมธี** นามสกุล **สารบรรณ**
วัดทองนพคุณ คลองสาน กรุงเทพมหานคร

การศึกษา

- เปรียญธรรมเก้าประโยค (ป.ธ. ๙) สำนักเรียนวัดทองนพคุณ
- ปริญญาตรีศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาเอกปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประสบการณ์ในการทำงาน

- เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำสำนักศาสนศึกษาวัดอุตมพิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- เป็นกรรมการควบคุมห้องสอบในการสอบธรรมสนามหลวง ณ สนามสอบวัดสุทัศน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- เข้าร่วมการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ณ วัดเทพปูรณาราม จังหวัดขอนแก่น
- เป็นกรรมการในการสอบประโยคนักธรรม ชั้นนวกภูมิ ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
- เป็นกรรมการควบคุมห้องสอบในการสอบบาลีสนามหลวง ณ สนามสอบวัดบูรพาภิราม จังหวัดร้อยเอ็ด
- เป็นหัวหน้าวิทยากรอบรมบาลีก่อนสอบ ที่วัดสุทัศน์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
- เป็นครูสอนปริยัติธรรม ประจำสำนักเรียนวัดทองนพคุณ จนถึงปัจจุบัน
- เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม จนถึงปัจจุบัน
- เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกบาลี จนถึงปัจจุบัน
- เป็นเลขานุการสำนักเรียนวัดทองนพคุณ
- เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ในการสอบประโยคบาลีสนามหลวง ณ สนามสอบวัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร
- เป็นอาจารย์ผู้ให้การอบรมพระนวกะวัดทองนพคุณ
- เป็นกรรมการและเลขานุการ ในการสอบประโยคบาลีสนามหลวง ณ สนามสอบวัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร

- เป็นอาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดทองนพคุณ จนถึงปัจจุบัน
- เป็นผู้นำข้อสอบประโยคบาลีสนามหลวงไปเปิดสอบ ณ สนามสอบวัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร
- เป็นกรรมการและเลขานุการ มูลนิธิศึกษาปริยัติธรรมทองนพคุณ
- เข้าร่วมประชุมเตรียมการอบรมครู ณ ห้องประชุมชั้น ๒ อาคารราชวัลลภ กระทรวงศึกษาธิการ
- เป็นกรรมการควบคุมห้องสอบในการสอบบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ป.ธ. ๗ และประโยค ป.ธ. ๘ ณ สนามสอบวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
- เป็นคณะกรรมการพัฒนาสื่อการอบรมบาลี ก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค ๑๑
- เป็นกรรมการควบคุมห้องสอบในการสอบบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ป.ธ. ๗ และประโยค ป.ธ. ๙ ณ สนามสอบวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน
- เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จนถึงปัจจุบัน
- เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- เป็นกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เข้าร่วมประชุมสัมมนาบุคลากรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำปี ๒๕๕๑ ณ วัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

- เข้าร่วมประชุมสัมมนาผู้บริหารสำนักเรียน สำนักศาสนศึกษา แผนกธรรมและบาลีทั่วประเทศ ณ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
- เข้าร่วมประชุมอบรมครูสอนสำนักเรียน สำนักศาสนศึกษา แผนกบาลี ณ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร
- เข้าร่วมประชุมสัมมนาครูสอน สำนักเรียนแผนกบาลีส่วนกลาง ณ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร
- เข้าร่วมประชุมสัมมนาครูสอนสำนักเรียน สำนักศาสนศึกษา แผนกบาลี ณ วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- เข้าร่วมประชุมสัมมนาครูสอน สำนักเรียนแผนกบาลีส่วนกลาง ณ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร
- เข้าร่วมประชุมสัมมนาครูสอน สำนักเรียนแผนกบาลีส่วนกลาง ณ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร

งานเกี่ยวกับหนังสือ

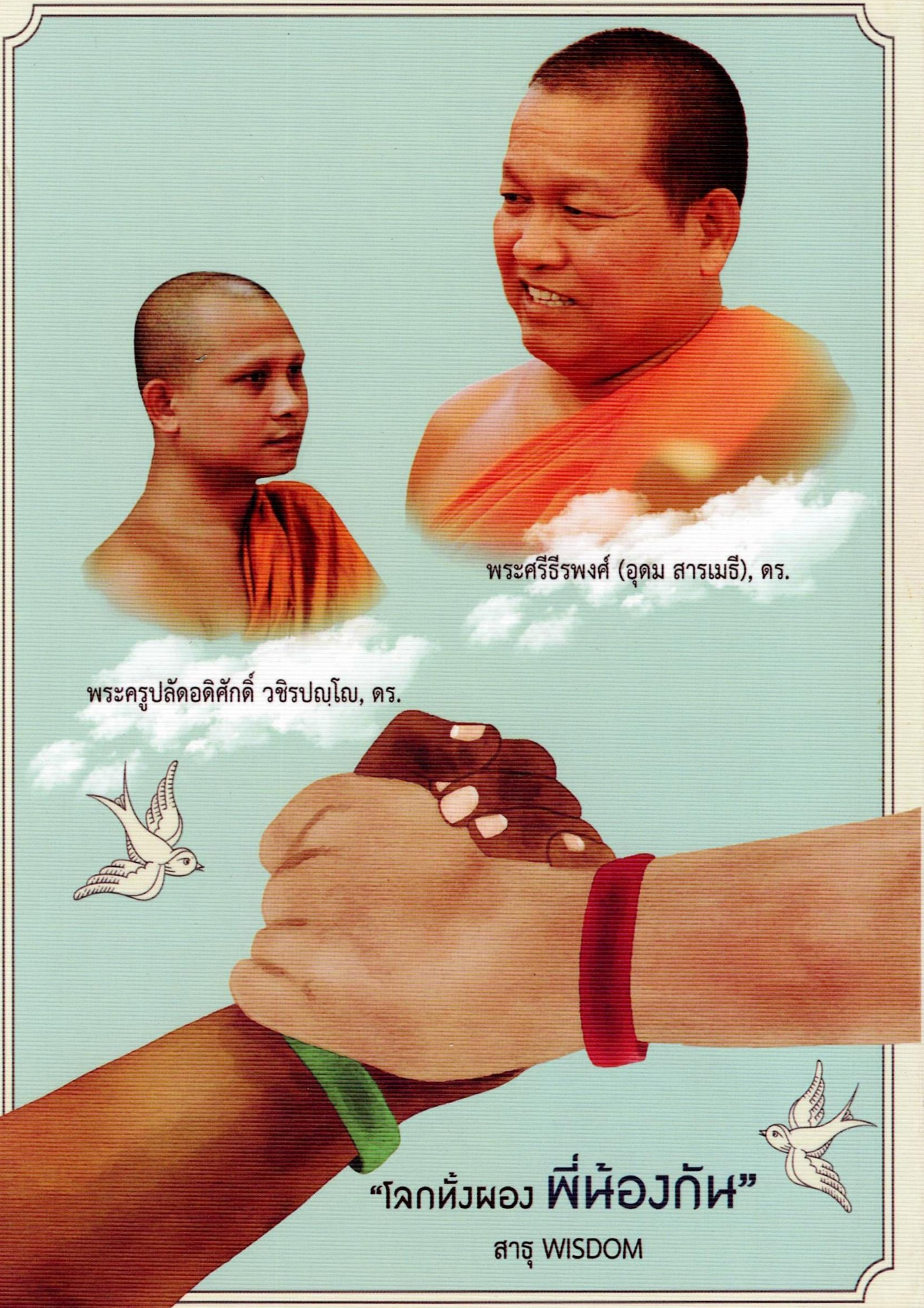
o เป็นบรรณกรพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาคภาษาไทย ประจำเล่ม ๑๕-๑๙

o เป็นบรรณาธิการวารสารและหนังสือต่างๆ เช่น

- วารสารคณะสงฆ์ภาค ๑๑
- ทำวัตรสวดมนต์แปล ฉบับวัดทองนพคุณ
- สมธรรมสมคิด
- ชมรมศิษย์วัดทองนพคุณ
- สำนึกในอุปการคุณ

o เขียนหนังสือธรรมะต่างๆ เช่น

- การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรม ในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคหกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฎนิคหกรรม ของมหาเถรสมาคม
- กตัญญูกตเวทิตา การรู้จักตอบแทนคุณ
- แต่งฉันท์ภาษามคธ
- อุดมมงคล คู่มือพัฒนาชีวิต
- สัจจะนั้นสำคัญนัก
- สามอรหันต์ผู้ทรงฤทธิ์และหมอชีวกโกมารภัจจ์
- ความสามัคคีนั้นสำคัญนัก
- ธรรมะเพื่อชีวิตที่ดีงาม
- ธรรมะขนานเอก เสกให้สำเร็จได้ทุกความหวัง
- มงคล...มงคลนั้นสำคัญนัก
- อานิสงส์การสร้างศาลา
- ตาย : ความตายนั้นสำคัญนัก
- ยุติธรรม : ความยุติธรรมนั้นสำคัญนัก
- บุญตลอด
- อุดมธรรมอุดมเทศน์

สามัคคีนั้น สำคัญนัก พระศรีธีรพงศ์ (อุดม สารเมธี), ดร.